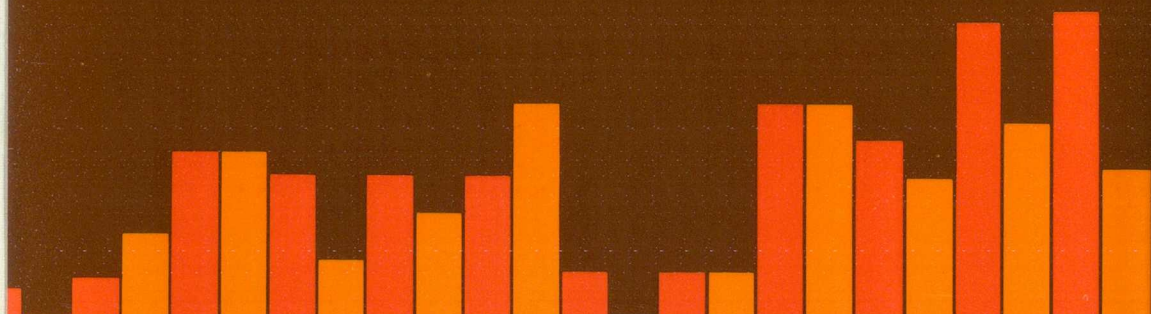

Utrikeshandelsstatistiken

SOU 1977:10

Betänkande av utrikeshandelsstatistikutredningen

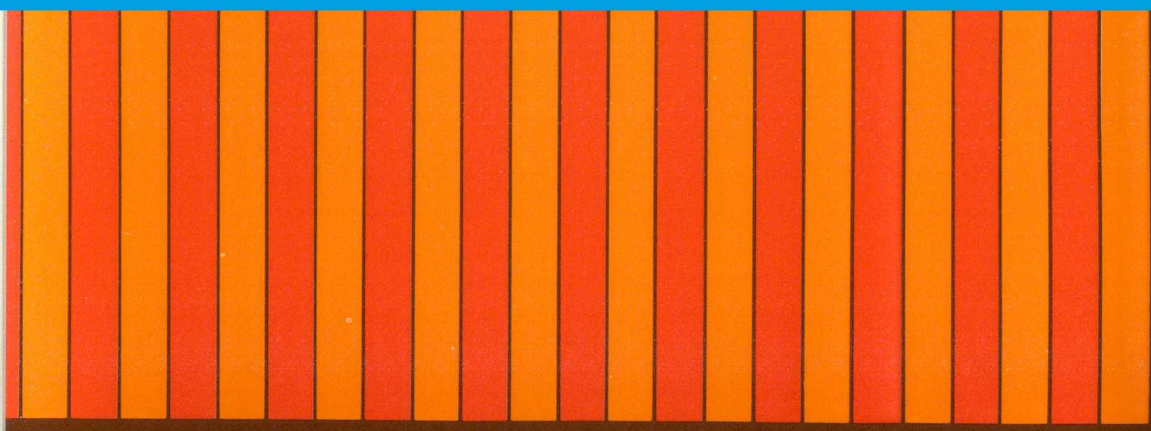

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

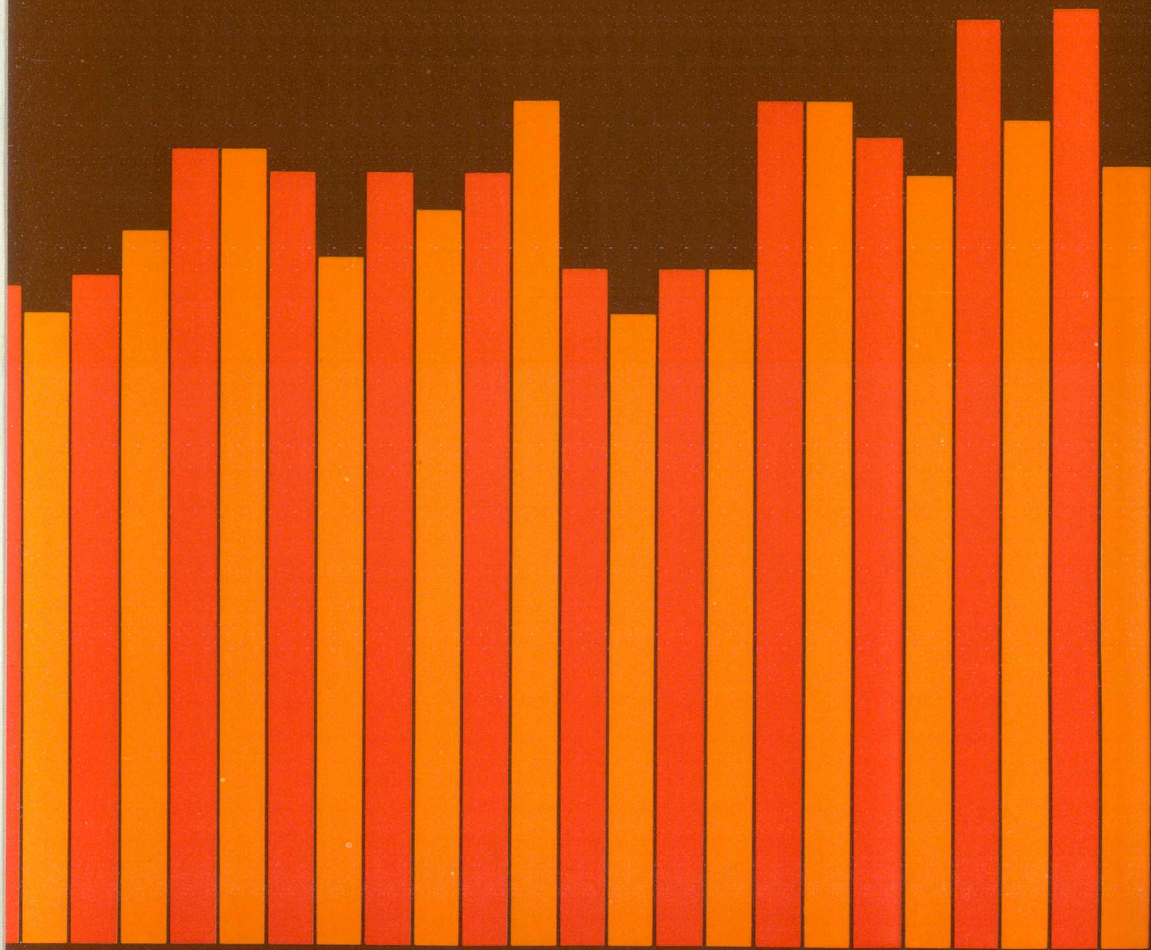
National Library
of Sweden

Utrikeshandelsstatistiken

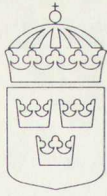
SOU 1977:10

Betänkande av utrikeshandelsstatistikutredningen

52
2

Statens offentliga utredningar
1977:10
Ekonomidepartementet

Utrikeshandels- statistiken

Betänkande av Utrikeshandelsstatistikutredningen
Stockholm 1977

Omslag Håkan Lindström
ISBN 91-38-03323-2
ISSN 0375-250X
Gotab, Stockholm 1977

Till Statsrådet och chefen för ekonomidepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 oktober 1974 tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet den 25 november 1974 numera departementsrådet Karl-Evert Rydberg med uppdrag att företa en översyn av utrikeshandelsstatistiken och därmed sammanhängande frågor, m. m.

Att som experter biträda den sakkunnige förordnades den 10 januari 1975 dåvarande tulldirektören Eskil Tistad, kanslirådet Nils Börje Leuf, avdelningsdirektörerna Gunnar Jansson, Sven-Erik Casselmark och Hans Bejbom samt den 16 maj 1975 avdelningsdirektören Folke Ljungwall.

Till sekreterare åt utredningen förordnades den 25 november 1974 byrådirektören Hans Lindblom.

Utredningen antog namnet Utrikeshandelsstatistikutredningen (USU).

Utredningen avlämnade i september 1975 delbetänkandet (Ds Fi 1975:11) Tidslokaliseringen i utrikeshandelsstatistiken.

Utredningen överlämnar härmed slutbetänkandet Utrikeshandelsstatistiken. I betänkandet föreslås åtgärder som syftar till att förbättra kvaliteten hos statistiken. Förslag förs också fram om ändringar i de utrikeshandelsstatistiska publikationerna. Betänkandet innefattar vidare en studie av möjligheterna att framställa en statistik över inomkoncernleveranserna i svensk utrikeshandel.

Utredningsuppdraget är härmed slutfört.

Stockholm i februari 1977

Karl-Evert Rydberg

/Hans Lindblom

The Structure of the Economic System

The structure of the economic system is a complex and multi-faceted concept. It encompasses the various components and interactions that define how a society produces, distributes, and consumes goods and services. This structure is shaped by a combination of factors, including technology, resources, and human institutions.

At the core of the economic system is the production process. This involves the transformation of raw materials and labor into finished goods and services. The efficiency and scale of production are influenced by technological advancements and the availability of resources. The distribution of these goods and services is then determined by the economic system's structure, which can range from a free market to a centrally planned economy.

The economic system's structure also determines the incentives and constraints that guide individual and organizational behavior. In a free market, the primary incentive is profit, which drives innovation and efficiency. In a centrally planned economy, the state sets production targets and allocates resources, often leading to inefficiencies and shortages.

Furthermore, the economic system's structure influences the distribution of income and wealth. In a free market, income is primarily determined by market forces, leading to a wider income distribution. In a centrally planned economy, the state can redistribute income, potentially leading to a more equitable distribution, but also to a loss of economic freedom.

The structure of the economic system is not static; it evolves over time in response to changing circumstances. Technological progress, demographic shifts, and global economic integration are all factors that can lead to significant changes in the economic system's structure. Understanding these dynamics is crucial for policymakers and economists alike.

Continued on next page

Author: [Name]

Innehåll

Sammanfattning	11
Kap. 1 <i>Inledning</i>	17
1.1 Direktiv	17
1.2 Utredningsarbetets bedrivande	18
1.3 Insamling och bearbetning av svensk utrikeshandelsstatistik	19
Kap. 2 <i>Utrikeshandelsstatistikens kvalitet</i>	21
2.1 Inledning	21
2.2 Översikt av granskningen och kontrollerna av de statistiska uppgifterna	22
2.3 Undersökning av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken	24
2.3.1 Inledning	24
2.3.2 Undersökningens genomförande	24
2.3.3 Undersökningens resultat	26
2.4 Sammanfattande bedömning av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken	37
2.4.1 Inledning	37
2.4.2 Betydelsen av en tillförlitlig utrikeshandelsstatistik	38
2.4.3 Den nuvarande utrikeshandelsstatistikens kvalitet	40
2.4.4 Orsaker till felaktigheterna i utrikeshandelsstatistiken	42
2.4.5 Sammanfattande bedömning	43
2.5 Överväganden och förslag	43
2.5.1 Inledning	43
2.5.2 Information	45
2.5.3 Kontrollen i samband med tulltaxering och export	51
2.5.4 Den centrala granskningen	53
2.5.5 Förbättringar av teknisk natur	57
2.5.6 Grupp för kontroll och speciella undersökningar	60
2.5.7 Samrådsgrupp i statistikfrågor	61
2.5.8 Sanktioner för oriktiga statistiska uppgifter	61
Kap. 3 <i>Publiceringen av utrikeshandelsstatistiken</i>	65
3.1 Inledning	65
3.2 Utgångsmaterial och bearbetningar	65
3.3 Nuvarande former för publiceringen	66

3.3.1	Månads- och kvartalsstatistik	66
3.3.2	Årsstatistik	69
3.3.3	Konsumentservice genom datalistor o. d.	71
3.3.4	Sekretessregler vid publicering och utlämnande av uppgifter	71
3.4	Överväganden och förslag i frågor som rör publiceringen	72
3.5	Tidsåtgång för olika moment i framställningen av utrikeshandelsstatistiken	74
3.5.1	Inledning	74
3.5.2	Importen	75
3.5.3	Exporten	78
3.5.4	Framställningen av månadspublikationen	80
3.5.5	Analys och förslag till åtgärder	80
Kap. 4 <i>Betalningsbalansstatistikens särskilda behov</i>		83
Kap. 5 <i>En statistik över inomkoncernleveranserna i svensk utrikeshandel</i>		87
5.1	Inledning	87
5.2	Användningsområden och användare	88
5.3	Definition av koncern	90
5.4	Överväganden och förslag	92
5.4.1	Insamling av uppgifter på import- och exportanmälningar	92
5.4.2	Central markering på import- och exportanmälningar	93
5.4.3	Företagsenkäter	93
5.4.4	En statistik grundad på uppgifter för ett urval varuposter	94
Kap. 6 <i>Kostnader</i>		97
Bilaga 1 <i>Granskning och kontroller av de utrikeshandelsstatistiska primäruppgifterna</i>		99
1	Importen	99
2	Exporten	104
Bilaga 2 <i>Statistisk-tekniska data kring undersökningen av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken</i>		107
1	Importstatistiken	107
1.1	Populationen	107
1.2	Urval, bortfall och tillförlitlighet	108
1.3	Genomförande	109
2	Exportstatistiken	110
2.1	Populationen	110
2.2	Urval, bortfall och tillförlitlighet	111
2.3	Genomförande	112
Bilaga 3 <i>Tabellbilaga</i>		113

Bilaga 4	<i>SCB:s bearbetning av utrikeshandelsstatistiken</i>	121
1	Utgångsmaterial	121
2	Månadsbearbetningar	122
2.1	Datalistor	122
2.2	Tabeller och tabellunderlag	123
3	Årsbearbetningar	123
3.1	Underlag	123
3.2	Datalistor och tabeller	124
3.3	Specialbearbetningar	124

The first part of the document
 discusses the importance of
 maintaining accurate records
 and the role of the
 committee in this regard.
 It also outlines the
 procedures for handling
 confidential information
 and the responsibilities
 of the various members
 of the committee.

Förkortningar

ADB	Automatisk databehandling
CCC	Internationella tullsamarbetsrådet (Brysselrådet)
cif	Cost, insurance and freight (varan värderas vid införsellandets gräns)
DAFA	Datamaskincentralen för administrativ databehandling
EFTA	Europeiska frihandelssammanslutningen
EG	Europeiska gemenskaperna
FN	Förenta nationerna
fob	Free on board (varan värderas vid utförsellandets gräns)
GATT	Allmänna tull- och handelsavtalet
GTS	Generaltullstyrelsen
OECD	Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
SCB	Statistiska centralbyrån
SITC	Standard International Trade Classification
SOU	Statens offentliga utredningar
sta	Statistiska sektionen vid generaltullstyrelsen

Sammanfattning

I oktober 1974 tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet en sakkunnig¹ vars huvuduppgift har varit att föreslå åtgärder som leder till en mer tillförlitlig och aktuell utrikeshandelsstatistik. Bakgrunden härtill var enligt direktiven, som återges i *kapitel 1*, att utrikeshandelsstatistiken har fått allt större betydelse för överväganden och beslut på en rad olika områden. Den nuvarande statistiken kan emellertid inte sägas fylla de ökade krav som utvecklingen har medfört i olika hänseenden.

Utredningen har i ett delbetänkande (Ds Fi 1975:11) Tidslokaliseringen i utrikeshandelsstatistiken föreslagit åtgärder för att knyta de statistiska uppgifter som publiceras för en viss månad närmare till den faktiska utrikeshandel som sker över landets gräns under månaden i fråga. I *kapitel 1* lämnas en kort redogörelse för innehållet i delbetänkandet och de åtgärder som har vidtagits med utgångspunkt i utredningens förslag. I kapitlet ges också en sammanfattande beskrivning av insamlingen och bearbetningen av primärmaterial för månadsstatistiken över utrikeshandeln.

I *kapitel 2* lämnas bl. a. en redogörelse för en undersökning av utrikeshandelsstatistikens kvalitet som utredningen har gjort i samarbete med generaltullstyrelsen. Kapitlet innehåller också utredningens överväganden och förslag till åtgärder i syfte att förbättra kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken.

Kvalitetsundersökningen baseras på en eftergranskning med avseende på de statistiska variablerna ursprungs-/förbrukningsland, statistiskt nummer, kvantitet och värde för ett statistiskt urval varuposter. För importen har ca 1 700 varuposter från statistiken för september månad 1975 och för exporten drygt 1 500 varuposter från statistiken för oktober månad 1975 undersökts. Eftergranskningen har gjorts av speciellt avdelade tjänstemän inom tullverket.

Undersökningen visar att primäruppgifterna för utrikeshandelsstatistiken, som lämnas av importörer och exportörer eller deras ombud, innehåller felaktigheter som – framför allt vad gäller exporten – innebär att tillförlitligheten hos de sammanställningar som publiceras inte fyller de krav som man rimligen bör ställa med hänsyn till hur statistiken numera används. Detta gäller främst de varu- och länderspecificerade uppgifterna som används i handels- och näringspolitiska sammanhang samt för bedömningar och beslut inom enskilda företag och organisationer. Det kan nämnas att varuposter med ett sammanlagt värde på ca 35 % av hela importvärdet har fel i en eller flera statistiska variabler. På exportsidan är motsvarande felandel

¹ Numera departementsrådet Karl-Evert Rydberg, handelsdepartementet. Den sakkunnige har biträtts av experter från budgetdepartementet, handelsdepartementet, tullverket, statistiska centralbyrån och kommerskollegium. Utredningen har kallats Utrikeshandelsstatistikutredningen.

ca 65 %. Stora delar av import och export redovisas i statistiken med fel statistiskt nummer (10 % resp. 17 %) och felaktigt värde (18 % resp. 50 %). Undersökningen visar att värdefelen i genomsnitt är av storleksordningen $\pm 5\%$ för importen och $\pm 8\%$ för exporten men att de i stort sett tar ut varandra på totalnivå. Beräkningar av handelsbalansens saldo torde därför ge en i stort sett rättvisande bild när en bedömning görs med utgångspunkt enbart i de handlingar som lämnas in till tullmyndigheterna i samband med import och export.

Den åtgärd som utredningen har bedömt vara mest verksam för att förbättra kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken är en informationsinsats från tullverkets sida, riktad direkt till enskilda importörer och exportörer. En utgångspunkt för denna bedömning är att det inte sällan, som framgår av undersökningsresultaten, är förenat med svårigheter för uppgiftslämnaren att fastställa det statistiska numret för en vara, samtidigt som bestämningen av tullvärdet ibland möter problem. Många har inte nödvändiga tulltekniska kunskaper rörande den in- eller utförda varan. Särskilt gäller detta på exportsidan där också motivationen är svagare att förvärva sådana kunskaper.

När det gäller importen föreslår utredningen att lämnandet av information för statistiska ändamål kombineras med tullverkets s. k. kontrollbesök hos företag med hemtagningstillstånd. Informationen bör knytas till det berörda företagets varusortiment. Upplysninger rörande varuklassificering och beräkning av statistiskt värde bör prioriteras.

Utredningen menar att tullverkets personal successivt kan behöva utökas för att genomföra denna informationsverksamhet. Först bör emellertid eventuella möjligheter till ändringar i organisationen av tulltaxeringsarbetet undersökas och utnyttjas. I vilken grad personalresurserna bör byggas ut är beroende på vilken ambition i fråga om kvaliteten man skall ha och hur snabbt och starkt en ökad information får effekt. Utredningen anser att en ökning med ett tiotal personer per år under en inledningsperiod på tre år kan vara lämplig. För att detta behov skall kunna tillgodoses torde det vara nödvändigt att öka utbildningsverksamheten inom tullverket.

När det gäller exportstatistiken föreslog utredningen redan i sitt delbetänkande åtgärder för att förbättra primäruppgifternas kvalitet. Fr. o. m. den 1 oktober 1976 har tullverket inrättat tjänster för s. k. exportkonsulter som bl. a. har till uppgift att lämna information i frågor som rör exportstatistiken. Utredningen anser att resultat av denna verksamhet bör avvaktas innan ytterligare åtgärder övervägs.

Utredningen föreslår vidare att generaltullstyrelsen ser över möjligheterna att bygga ut upplysningsverksamheten med besked i statistiska frågor och i frågor som berör tullbehandling. Besked bör kunna lämnas under hand både skriftligt och muntligt av såväl lokal och regional som central tullmyndighet utan att vara bindande för vare sig statsverket eller importörer/exportörer.

När det gäller kontrollen av de statistiska uppgifterna i samband med tulltaxering och export konstaterar utredningen att tullverkets kontroll rimligen inte kan avse samtliga uppgifter på alla tulldeklarationer och exportanmälningar. På importsidan är kontrollarbetet styrt av de tidsgränser som finns inarbetade i tullproceduren och av de resurser som står till tullverkets förfogande. Enligt utredningen bör arbetet även fortsättningsvis bedrivas

med utgångspunkt i de tidsgränser som nu gäller. De resurser som kan bli lediga i samband med att huvuddelen av importen från EG blir befriad från tull den 1 juli 1977 bör enligt utredningens mening föras över till en kontroll av statistiska uppgifter.

Utredningen förordar också att vissa vägledande riktlinjer för kontrollarbetet hos de lokala tullmyndigheterna utarbetas. Varuposter med mycket höga importvärden – mer än 100 000 kr. – bör därvid alltid kontrolleras mot faktura i vad avser alla statistiska uppgifter. Varuposter med små värden kontrolleras endast översiktligt så att uppenbara fel kan rättas till. I det mellanliggande intervallet kontrolleras alltid det statistiska numret och – översiktligt – värdet. Ett arbete enligt dessa riktlinjer bör kompletteras med en fullständig kontroll av slumpmässigt utvalda varuposter oavsett värdet.

När det gäller de statistiska uppgifterna för exporten anser utredningen att några påtagliga effekter inte kan uppnås genom en ökad kontroll vid utförseltillfället, bl. a. på grund av att någon skyldighet att förete exportfaktura inte föreligger och sådan skyldighet inte heller anses böra införas. De riktlinjer som har skisserats för kontrollen av importen bör dock i möjligaste mån följas även beträffande exporten.

Den centrala kontrollen, dvs. den maskinella totalgenomgången av en månads primäruppgifter hos statistiska centralbyrån och den manuella granskningen av datalistor hos statistiska sektionen vid generaltullstyrelsen, utgår i dag från ett granskningssystem som är föremål för översyn och modernisering. Ett nytt maskinellt delsystem för importen är under utveckling inom centralbyrån i samråd med generaltullstyrelsen. Systemet är ännu inte helt utprovat för löpande drift. När systemet tas i drift uppkommer utrymme för en omDispositionering av resurserna hos statistiska sektionen så att det blir möjligt att behandla fler undersökningsfall än f. n. samt att ägna mer tid åt utvecklings- och uppföljningsarbete.

Utredningen förordar att centralbyrån i samråd med generaltullstyrelsen utarbetar ett liknande maskinellt delsystem för exportstatistiken om erfarenheterna av systemet för importen visar sig goda. Utredningen anser vidare att det behövs mer personal inom statistiska sektionen vid generaltullstyrelsen för att förkorta granskningstiden. Därigenom skulle det bli möjligt att publicera de statistiska sammanställningarna något tidigare än f. n. Samtidigt skulle den centrala kontrollen av de statistiska primäruppgifterna kunna fördjupas. Detta skulle speciellt gagna exportstatistiken, eftersom de uppgifter som ligger till grund för denna av olika skäl kontrolleras mycket summariskt vid utförseltillfället.

I sammanhanget diskuteras de återverkningar på produktionen av utrikeshandelsstatistiken som användningen av ADB kan få såväl inom näringslivet som inom tullverket. Det bedöms viktigt att man vid utformningen av de tulladministrativa rutinerna beaktar de fördelar som en ökad användning av ADB kan ge. Utredningen anser att dess förslag angående avgivande, kontroll, granskning och publicering av utrikeshandelsstatistiken inte lägger hinder i vägen för en utveckling i detta hänseende.

Utredningen berör också olika förbättringar av mer teknisk natur och diskuterar bl. a. en nedskärning av antalet statistiska nummer i den statistiska varuförteckningen. Med hänsyn framför allt till det internationella samarbetet på varunomenklaturområdet ter det sig knappast realistiskt att

begränsa omfattningen av den statistiska varuförteckningen.

Vidare diskuteras möjligheterna till en förenklad varuklassificering när en sändning innehåller flera varuposter med låga värden hänförliga till olika statistiska nummer. Utredningen anser att förenklingsregler av något slag bör kunna tillämpas, om de utformas så att verkan på statistiken blir marginell. Värdegränserna i befintlig förenklingsregel för importen bör ses över. Förslag förs fram om att en förenklingsregel bör införas även för exporten. Reglerna bör utformas av generaltullstyrelsen i samråd med statistiska centralbyrån och andra berörda myndigheter.

Utredningen föreslår vidare att uppgiftsplikten för varusändningar med värden som faller under en viss gräns ("cut-off") närmare undersöks av generaltullstyrelsen i samarbete med statistiska centralbyrån. Man torde kunna räkna med att en förhållandevis stor del av antalet sändningar med ett lågt sammanlagt värde skulle kunna undantas från uppgiftsplikt om "cut-off"-regler infördes.

Från skilda håll har till utredningen förts fram önskemål om åtgärder i olika avseenden som kan vara ägnade att förbättra kvaliteten hos och underlätta användningen av utrikeshandelsstatistiken. Generaltullstyrelsen bör i samråd med näringslivet och berörda myndigheter närmare studera dessa förslag.

Utredningen anser det angeläget att kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken fortlöpande följs så att verkningarna av vidtagna informationsåtgärder kan kontrolleras och så att man kan få underlag för beslut om ytterligare åtgärder av olika slag. Ett led i ett sådant uppföljningsarbete är återkommande kvalitetsundersökningar av den typ som utredningen har gjort i samarbete med generaltullstyrelsen. Utredningen föreslår att en särskild enhet inrättas vid styrelsen för att utföra kvalitetsundersökningar och andra undersökningar av betydelse för verksamheten inom tullverket. Enheten skulle också kunna fullgöra vissa uppgifter som avser en statistik över inomkoncernleveranserna i utrikeshandeln samt viss statistik av betydelse för beräkning av betalningsbalansen.

För att säkerställa ett mer regelbundet och kontinuerligt samråd mellan statistiska centralbyrån, tullverket och kommerskollegium i främst principiella och långsiktiga frågor rörande utrikeshandelsstatistiken förordar utredningen att en samrådsgrupp inrättas med centralbyrån som huvudman. I gruppen bör ingå tjänstemän från de olika myndigheterna på avdelningschefs-/byråchefs-nivå.

Avslutningsvis i kapitel 2 rekommenderar utredningen dels en skärpt tillämpning av den nuvarande straffsanktionen mot uppgiftsskyldig som underlåter att lämna statistisk uppgift eller lämnar oriktig sådan uppgift, dels en undersökning om någon form av administrativ sanktion bör införas för brister i skyldigheten på olika områden att lämna uppgifter för statistiska ändamål.

I kapitel 3 lämnas inledningsvis en redogörelse för de nuvarande formerna för publiceringen av utrikeshandelsstatistiken samt en beskrivning av de olika publikationernas innehåll och publiceringstider. När det gäller publiceringen och innehållet i publikationerna har önskemål förts fram till utredningen från näringslivets organisationer och olika myndigheter. Utredningen har övervägt dessa önskemål och förordar att en sammanställning

av statistiken, fördelad på varor och länder, publiceras månadsvis i stället för som nu kvartalsvis. Statistiska centralbyrån bör se över möjligheterna att publicera sådana uppgifter månadsvis i en publikation med hanterligt omfång. I samband med översynen bör centralbyrån ta upp frågan om tids-serier i de utrikeshandelsstatistiska publikationerna. Möjligheterna till en utökad abonnemangsverksamhet bör också studeras.

Det är för många användare av statistik viktigt att uppgifterna snabbt blir tillgängliga. Utredningen har studerat de olika momenten i framställningen av utrikeshandelsstatistiken och kan konstatera att tidsåtgången för olika moment varierar från månad till månad. Orsakerna härtill är flera. Vissa förbättringar skulle kunna åstadkommas genom en mer omsorgsfull planering och uppföljning. Utredningen anser dock att en förstärkning av personalen hos statistiska sektionen vid generaltullstyrelsen, tillsammans med de fördelar som ett nytt maskinellt granskningssystem väntas ge, kan medföra en inte obetydlig förkortning av framställningstiden. Samtidigt kan, som har nämnts tidigare, en fördjupning av kontrollen av de statistiska uppgifterna ske. Utredningen poängterar i sammanhanget att den riktigt tidslokaliserade statistik som framställs fr. o. m. januari månad 1977 har medfört en förlängning av publiceringstiden med ungefär två och en halv veckor. Ett mål för utredningen har varit att föreslå åtgärder som skall kunna nedbringa framställningstiden för månadsstatistiken åtminstone till 1976 års nivå, dvs. så att publiceringen av en viss månads statistik skall kunna ske senast under den andra månaden efter statistikmånaden i fråga.

Enligt direktiven skulle utredningen beakta betalningsbalansstatistikens särskilda behov, vilket har skett genom samråd med delegationen för samordning av betalningsbalansstatistiken. I *kapitel 4* redovisas de undersökningar som utredningen har gjort i anledning av en skrivelse från betalningsbalansdelegationen och de åtgärder som utredningen föreslår härvidlag. Bl. a. redovisas möjligheterna att göra omräkningar av importen så att en s. k. fob-redovisning, dvs. en beräkning av importvärdet exkl. frakter, försäkringar och andra bikostnader från utförselländerna till Sverige, kan göras.

Utredningen har vidare haft till uppgift att undersöka möjligheterna till en specificering i import- och exportstatistiken av internleveranser inom en och samma koncern samt hur dylika statistiska uppgifter bör publiceras. I sina överväganden har utredningen haft kontakter med företrädare för organisationer, myndigheter och forskningsinstitutioner. Utredningen förordar i *kapitel 5* att en statistik över inomkoncernleveranserna i svensk utrikeshandel bör utgå från ett urval varuposter i utrikeshandelsstatistiken och inte samlas in genom särskilda uppgifter i de reguljära handlingar som lämnas till tullverket. Berörda import- och exportföretag bör i stället tillfrågas i enkätform om det är fråga om en inomkoncernleverans eller inte, samt om ytterligare önskvärda uppgifter som har samband med den utvalda varustransaktionen. Med hänsyn till urvalsformen och till att uppgifterna bör avse sådana som kan hämtas enbart från faktura bedöms uppgiftslämnarnas arbete bli begränsat. På längre sikt kan uppgiftslämnandet underlättas genom att uppgifter i stor utsträckning kan påföras med ledning av tillgängliga handlingar eller tidigare gjorda erfarenheter. Utredningens förslag utgår från att en statistik publiceras årsvis, vilket kan hålla ned antalet enkät tillfällen till fyra per år.

Utredningens förslag rörande organisatoriska förändringar och de kostnader som förslagen medför kan sammanfattas på följande sätt.

En utbyggd informationsverksamhet tillsammans med en förstärkning av statistiska sektionen och en tillkommande enhet för kontroll och specialundersökningar vid generaltullstyrelsen beräknas komma att kräva anslagsökningar på drygt 3 milj. kr. Som framgår av *kapitel 6* föreslås informationsverksamheten byggas ut successivt under tre år. De åtgärder som kan vidtas efter de olika översyner som enligt utredningen bör göras inom olika myndigheter torde medföra kostnadsökningar av begränsad omfattning.

1 Inledning

1.1 Direktiv

Utrikeshandelsstatistikutredningens direktiv innefattas i anförande till statsrådsprotokollet den 30 oktober 1974 av dåvarande chefen för finansdepartementet.

Utrikeshandelsstatistiken är av väsentlig betydelse för överväganden och beslut på en rad olika områden, främst inom ekonomisk politik samt handels- och näringspolitik. Primärmaterialet utgörs av de uppgifter som tullverket samlar in vid införsel och utförsel av varor. Materialet bearbetas och publiceras av statistiska centralbyrån.

Den snabba utvecklingen av utrikeshandel och varuhantering samt det ökande internationella samarbetet ställer allt större krav på utrikeshandelsstatistiken i fråga om kvalitet och aktualitet. Den statistik som nu publiceras kan emellertid inte sägas helt fylla dessa krav. Den praktiska tillämpningen av den nya tullproceduren har också aktualiserat en rad skilda frågor som berör insamlingen och bearbetningen av de statistiska uppgifterna. I propositionen med förslag till tulllag m. m. (prop. 1972: 110 s. 83) berörde jag för övrigt vissa härvidlag aktuella frågor.

Enligt min mening är det nu lämpligt att låta en särskild sakkunnig i samråd med berörda myndigheter närmare se över de olika problem som sammanhänger med utrikeshandelsstatistiken. Den sakkunnige bör ha som huvuduppgift att föreslå åtgärder som leder till en mer tillförlitlig och aktuell statistik. Såväl insamlingen som bearbetningen och publiceringen bör tas upp till prövning. En utgångspunkt för arbetet bör vara att – med rimligt hänsynstagande till de tulladministrativa rutinerna – en så stor samstämmighet som möjligt uppnås i fråga om den tidpunkt när en vara passerar landets gränser och när den registreras i utrikeshandelsstatistiken. Vid utformningen av förslagen bör betalningsbalansstatistikens särskilda behov beaktas. I denna fråga bör samråd ske med delegationen för samordning av betalningsbalansstatistiken.

Utrikeshandelsstatistiken är ett hjälpmedel vid studium av olika branschers och produkters marknader. Det är därför av vikt att den sakkunnige så långt möjligt beaktar behovet av samordning mellan utrikeshandelsstatistiken och annan varustatistik.

Den sakkunnige bör vidare undersöka möjligheterna till en specificering i import- och exportstatistiken av internleveranser inom en och samma koncern samt hur dylika statistiska uppgifter bör publiceras. Det arbete som fortlöpande bedrivs i nomenklaturfrågor inom Brysselrådet och andra internationella organ bör beaktas under utredningsarbetet. I utredningen skall redovisas de ekonomiska kalkyler som kan läggas till grund för förslagen. Resultatet av arbetet bör – om det visar sig ändamålsenligt – läggas fram successivt.

1.2 Utredningsarbetets bedrivande

Som framgår av utredningsdirektiven har utredningens huvuduppgift varit att föreslå åtgärder som leder till en mer tillförlitlig och aktuell statistik. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att den nya tullproceduren hade medfört förskjutningar beträffande registreringstidpunkten för importleveranserna i importstatistiken inriktades utredningens arbete inledningsvis på att se över tidslokaliseringen i utrikeshandelsstatistiken. Utredningens överväganden och förslag i detta avseende redovisades i september 1975 i ett delbetänkande (Ds Fi 1975:11) Tidslokaliseringen i utrikeshandelsstatistiken.

Utredningen föreslog i betänkandet att en s. k. snabbstatistik skulle framställas på basis av uppgifter som lämnades i samband med hemtagning av importvaror, dvs. i nära anslutning till varornas gränspassage. För varor som förtullas utan föregående hemtagning skulle i snabbstatistiken ingå de uppgifter som lämnas i samband med förtullningen. Den nya statistiken skulle på ett mer rättvisande sätt än den dittillsvarande statistiken komma att avspegla varuflödet över gränsen under en viss kalendermånad, samtidigt som aktualiteten hos statistiken skulle öka. Uppgifter om en månads import och export fördelad på ett tiotal större varugrupper skulle kunna publiceras omkring den 10 i påföljande månad. Vidare föreslog utredningen vissa ändringar i de administrativa rutinerna hos tullverket och SCB så att även den statistik som är fördelad på länder och varor skulle bli riktigt tidslokaliserad. När det gäller exportstatistiken föreslog utredningen härutöver åtgärder för att höja kvaliteten i övrigt hos primäruppgifterna så att den skulle bli mer likvärdig med importstatistikens.

Utredningens förslag lades i propositionen 1975/76:163 till grund för förslag till åtgärder i syfte att knyta all utrikeshandelsstatistik så nära som möjligt till tidpunkten för varornas in- och utförsel och att göra statistiken mer tillförlitlig. Utredningens förslag angående snabbstatistiken för införseln modifierades på så sätt att uppgiftsplikt vid hemtagning skulle gälla endast för sändningar med värden på 250 000 kr. eller högre. För den övriga delen av hemtagningsvarorna skulle uppskattningar göras med utgångspunkt i genomsnittsvärden för tidigare hemtagna, förtullade importsändningar.

Åtgärder föreslogs vidare för att den sedvanliga, på varor och länder specificerade månadsstatistiken skulle komma att avse de varor som faktiskt hade förts in i landet under en viss kalendermånad och inte som tidigare de tulldeklarationer som hade redovisats under månaden i fråga. Motsvarande statistiska serier skulle tas fram för exporten.

En arbetsgrupp inom GTS såg under våren 1976 över tullverkets exportrutiner. I en rapport föreslogs åtgärder som syftar till att säkerställa en registrering av all utförsel i statistiken, en bättre tidslokalisering och möjligheter till en motsvarighet på exportsidan till snabbstatistiken över importen. Efter remissbehandling trädde de föreslagna åtgärderna i sina huvuddrag i kraft den 1 januari 1977.

Sedan riksdagen hade bifallit propositionen 1975/76:163 började snabbstatistik framställas för importen och exporten fr. o. m. oktober 1976. Berarbetningen av den varu- och länderspecificerade månadsstatistiken över utrikeshandeln har lagts om så att statistiken fr. o. m. januari 1977 i princip blir riktigt tidslokaliserad. Den 1 oktober 1976 började ett antal s. k. ex-

portkonsulter sin verksamhet vid tullverket. Syftet med verksamheten är att genom information m. m. medverka till att höja kvaliteten hos exportstatistiken.

Utredningen har i samarbete med GTS gjort en djupgående undersökning av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken. Undersökningen, som avsåg ett urval varuposter, syftade till att ge en uppfattning om frekvensen och typen av fel hos primäruppgifterna till import- och exportstatistiken samt om orsakerna till felen. Resultaten av undersökningen samt de överväganden och förslag som dessa har lett till presenteras i kapitel 2.

Utredningen har vidare övervägt frågor som hänger samman med bearbetningen och publiceringen av utrikeshandelsstatistiken. Syftet har varit att påskynda bearbetningen och därmed öka aktualiteten hos de statistiska publikationerna. Denna del av utredningsarbetet, som har skett i samråd med SCB, har även innefattat en översyn av de skilda typerna av statistiska publikationer.

Utredningen har vidare studerat möjligheterna att framställa en statistik över inomkoncernleveranserna i svensk utrikeshandel. Därvid har överläggningar ägt rum med presumtiva användare av en sådan statistik. Utredningens överväganden redovisas i kapitel 5. De speciellt betalningsbalansstatistiska aspekterna på utrikeshandelsstatistiken har behandlats i samråd med betalningsbalansdelegationen (Fi 1975:02).

Utredningsarbetet har i tekniska frågor bedrivits i samråd med GTS, SCB och kommerskollegium. Utredningen har vidare under arbetets gång överlagt med företrädare för näringslivet samt för olika uppgiftslämnare och användare av utrikeshandelsstatistiken.

Utredningen avgav i november 1975 yttrande över en framställning till chefen för finansdepartementet från GTS om förlängning av deklarationsfristen för hemtagare vid helger. I september 1976 yttrade sig utredningen över den tidigare nämnda rapporten rörande tullverkets exportrutiner. Vidare avgavs i oktober 1976 yttranden över betänkandet (SOU 1976:12) Företagens uppgiftslämnande och över varusmugglingsutredningens betänkande (SOU 1976:37) Smugglingsbrott och tulltillägg.

1.3 Insamling och bearbetning av svensk utrikeshandelsstatistik

Det har bedömts ändamålsenligt att inledningsvis ge en översiktlig bild av hur primärmaterialet till utrikeshandelsstatistiken samlas in och bearbetas. En detaljerad beskrivning av framställningen av statistiken ges i bil. 1 och 4.

Tullverket har enligt sin instruktion bl. a. att utöva uppsikt över trafiken till och från utlandet samt att fullgöra kontrolluppgifter som hänger samman därmed. Därtill kommer att tullverket skall debitera, uppbära och redovisa tull samt vissa andra avgifter och skatter som tas ut i samband med införsel av varor. Varuströmmarna till och från utlandet står således under kontroll av tullverket.

För att tullverket skall kunna fullgöra sina uppgifter har den som för in en vara i landet i princip ålagts att anmäla varan till förtullning. Anmälan

görs genom att en av importören ifylld blankett (importanmälan) lämnas till tullmyndighet. Importanmälan är i de flesta fall förenad med en tulldeklaration. Samtidigt lämnas uppgifterna för importstatistiken på importanmälan och/eller tulldeklarationen.

Tullverket samlar på detta sätt in hela primärmaterialet för importstatistiken. Data registreras centralt hos GTS – både de statistiska uppgifterna och de som är nödvändiga för uppbörden av tull och andra avgifter samt mervärdeskatt. I samband med framtagandet av tullräkningar framställs ett magnetband med importstatistiska primäruppgifter. Det rör sig om ungefär 3,5 milj. varuposter per år (1975).

Vid utförsel av varor skall exportanmälan lämnas till tullmyndighet. Anmälningarna utgör underlag för kontroll bl. a. av att varor inte förs ut ur landet i strid mot gällande exportförbud eller exportbegränsningar. I exportanmälan skall exportören lämna statistiska uppgifter rörande den utförda varan. Dessa uppgifter registreras på magnetband efter viss granskning och kodning av GTS. Omfattningen av materialet är mindre än för importen, ca 2,5 milj. varuposter per år (1975).

Magnetband med de statistiska primäruppgifterna för import resp. export lämnas över till SCB. Banden innehåller uppgifter för varor som har anmälts till förtullning och tulltaxerats resp. har anmälts till utförsel och slutbehandlats av tullverket under en viss tidsperiod. Uppgifterna bearbetas fr. o. m. januari 1977 av SCB på sådant sätt att månadsstatistiken över import och export i princip avser de varor som passerade gränsen under månaden i fråga. Efter vissa maskinella och manuella kontroller görs de statistiska sammanställningar som redovisas bl. a. i SCB:s serie Statistiska meddelanden. Månadsstatistiken kommer att publiceras omkring två och en halv månader efter den månad under vilken in- resp. utförseln har ägt rum (statistikmånaden). Dessförinnan presenteras statistiken i pressmeddelanden, uppdelad på större varugrupper samt på länder och ländergrupper. Uppgifter distribueras härutöver i ett speciellt, relativt omfattande abonnemangssystem.

Grundmaterialet för den s. k. snabbstatistik som framställs för importen fr. o. m. oktober månad 1976 utgörs av uppgifter som samlas in i samband med hemtagningen av varorna. Denna sker i nära anslutning till gränspassagen. Uppgiftsplikt föreligger endast för sändningar vilkas värden uppgår till 250 000 kr. eller mer. För övriga hemtagningsändningar uppskattas importvärdet utifrån uppgifter om antalet hemtagningsanmälningar under en månad och ett på förhand fastställt genomsnittsvärde per hemtagningsanmälan beräknat på grundval av tidigare förtullningar. För icke hemtagna varor, som i regel förtullas i nära anslutning till gränspassagen, används de statistiska uppgifter som finns i förtullningshandlingarna. Bearbetningen av materialet görs av GTS. Ett månadsvärde publiceras av SCB omkring den 15 i månaden efter statistikmånaden. Samtidigt redovisas ett exportvärde som är baserat på en preliminär bearbetning av de sedvanliga exportanmälningarna.

2 Utrikeshandelsstatistikens kvalitet

2.1 Inledning

En av huvuduppgifterna för utredningen har varit att föreslå åtgärder som leder till en mer tillförlitlig utrikeshandelsstatistik. De förslag på tidslokaliseringens område som lades fram i utredningens delbetänkande var ett led i detta arbete. Åtgärder med utgångspunkt i förslagen har beslutats av riksdagen (se avsnitt 1.2).

Brister finns emellertid i utrikeshandelsstatistiken även när det gäller andra kvalitetsaspekter. Olika användare av statistiken har under de senaste åren påtalat bristerna i den varu- och länderspecificerade månads- och kvartalsstatistiken. Sålunda har man pekat på att varor har registrerats i exportstatistiken under statistiska nummer för varuslag som inte tillverkas inom landet, att import av varor har registrerats från ett land där de rimligen inte kan ha framställts samt att redovisade kvantiteter och värden för olika varor utförda till och införda från olika länder förefaller mindre troliga. SCB och kommerskollegium ansåg i sina yttranden över tullagstiftningskommitténs betänkande (stencil Fi 1970:40) att det fanns risker för en försämring av kvaliteten hos importstatistiken om en ny tullprocedur genomfördes med deklaraionsplikt för importörerna.

Utredningens arbete har mot denna bakgrund inriktats på att kartlägga felen i utrikeshandelsstatistiken. Utredningen har också övervägt olika sätt att förbättra kvaliteten på de statistiska uppgifter rörande enskilda import- och exportsändningar som lämnas av importörer resp. exportörer eller deras ombud och att även på andra sätt öka tillförlitligheten hos utrikeshandelsstatistiken. En höjning av kvaliteten hos primäruppgifterna skulle i första hand komma den detaljerade statistiken till godo. Den skulle automatiskt också förbättra den del av statistiken som belyser utvecklingen av den totala importen och exporten, indelad i grova varu- och ländergrupper. Denna statistik framställs genom summeringar av primäruppgifterna.

Utredningen har för det första bedömt det som betydelsefullt att genom en särskild undersökning systematisera olika slags fel i utrikeshandelsstatistiken. För det andra har det ansetts nödvändigt att närmare kvantifiera felens betydelse och för det tredje har utredningen varit intresserad av att i möjligaste mån finna förklaringar till varför och hur eventuella fel i primärmaterialen uppstår.

I sitt delbetänkande har utredningen i kapitel 3 redogjort för de tulladministrativa rutinerna i samband med import och export. Där har också

lämnats en översikt över de rättsliga regler som gäller för den nuvarande tullproceduren vid import och export.

För en bedömning av frågor som rör utrikeshandelsstatistikens kvalitet i andra avseenden än det tidsmässiga är det nödvändigt att som bakgrund ha ingående kännedom om hur de import- och exportstatistiska primäruppgifterna kontrolleras och granskas.

I avsnitt 2.2 ges en översiktlig bild av de gransknings- och kontrollstationer som importanmälningar med tulldeklarationer resp. exportanmälningar och de på dessa angivna statistiska primäruppgifterna passerar från det de lämnas till tullmyndigheten tills det de statistiska uppgifterna i sammanställd form publiceras i de utrikeshandelsstatistiska publikationerna. Detaljerna framgår av bil. 1.

I avsnitt 2.3 och 2.4 redovisas och analyseras resultaten av den undersökning av utrikeshandelsstatistikens kvalitet som utredningen har gjort i samarbete med GTS. Utredningens överväganden och förslag presenteras i avsnitt 2.5.

2.2 Översikt av granskningen och kontrollerna av de statistiska uppgifterna

När det gäller *importstatistiken* skall uppgifter om inköps- och ursprungsland, statistiskt nummer enligt tulltaxa med statistisk varuförteckning, kvantitet och statistiskt värde lämnas i samband med anmälan till förtullning. De tullskyldiga eller deras ombud skall i det övervägande antalet fall själva lämna de flesta uppgifter som behövs för förtullningen i en tulldeklaration som skrivs på samma blankett som importanmälan.

De statistiska uppgifterna granskas i samband och integrerat med tulltaxeringen. Granskningen sträcker sig från en rent formell genomgång till en mycket noggrann kontroll av uppgifterna. Den noggranna granskningen omfattar dock endast en mycket liten del av importsändningarna. Generellt sett ägnas den största uppmärksamheten åt varuposter med höga importvärden. Granskningen sker med utgångspunkt i de handlingar som skall bifogas en tulldeklaration. Faktura eller motsvarande handling skall i princip alltid lämnas in. Det bör påpekas att tullverkets ambition att undvika arbetsbalanser synes ha medfört en viss ojämnhet i fråga om kvaliteten av granskningsarbetet hos de lokala tullanstalterna. Vid stor arbetsbelastning måste nämligen noggrannheten i granskningen eftersättas till förmån för snabbheten.

Sedan tulltaxeringsbeslut har fattats sänds tulldeklarationerna veckovis till sta, där uppgifterna dataregistreras ("stansas"). I samband härmed görs vissa kontroller av materialet. Det rör sig om dels en kontroll av att de uppgifter som registreras inte är helt orimliga enligt olika kriterier, dels en typ av fullständig kontroll.

När uppgifterna för en redovisningsvecka har registrerats på magnetband överlämnas detta till DAFA, varvid ett särskilt magnetband med de statistiska uppgifterna avseende redovisningsveckan i fråga tas fram. Magnetbandet sänds därefter till SCB:s datamaskincentral i Örebro. Där sorteras och listas det statistiska primärmaterialet samt underkastas vissa statistiska

kontroller. Inför publiceringen ställs materialet samman så att det avser den faktiska införseln under statistikmånaden.

En utförlig beskrivning av systemet för de maskinella kontrollerna – både av det nuvarande och det som skall tas i bruk under 1977 – ges i bil. 1. Systemen är i huvudsak uppbyggda kring enhetsvärdekontroller, dvs. en avstämning av värdet per kilogram eller annan kvantitetenshet för statistiskt nummer eller för en kombination av statistiskt nummer och land. Om det vid den maskinella granskningen framräknade enhetsvärdet för en varupost faller utanför vissa gränser ger datorn en felsignal. Alla varuposter kontrolleras på detta sätt.

Samtliga varuposter som vid den maskinella kontrollen av någon anledning har bedömts som fel rapporteras till sta. Där görs en manuell expertgranskning av materialet och felaktigheter rättas. Expertkontrollen utförs av tulltaxeringsutbildad personal som har tilldelats olika varuområden. Denna kontroll består i princip av en genomgång av listan, där samtliga varuposter för granskningsperioden har skrivits ut sorterade på visst sätt. Därvid undersöks om det förekommer felaktigheter utöver dem som har kommit fram vid den maskinella kontrollen och om de signaler som då har givits också i verkligheten motsvarar statistiska fel.

De felaktigheter som har konstaterats vid expertkontrollen rättas. Rättelse görs med stöd av uppgifterna i tulldeklarationen och vid behov efter kontakter med den redovisande tullanstalten och ibland med importören. Rättelserna dataregistreras och förs samman med de ursprungliga varuposterna. Rättelseproceduren kan för vissa varuposter dra ut på tiden så att varuposterna i fråga kan tas med först i en senare månads s. k. kumulativa statistik.

När de maskinella och manuella gransknings- och kontrollprocedurerna är utförda ges klartecken för produktionskörning av importstatistiken. Efter det första steget i denna görs en sista, översiktlig snabbkontroll. Efter godkännande kan produktionskörningen fortsätta.

För *exportstatistiken* lämnas på den exportanmälan, som avges av exportören eller dennes ombud, uppgift om försäljnings- och förbrukningsland, statistiskt nummer, kvantitet och statistiskt värde för de varor som ingår i exportsändningen. I samband med exportkontrollen hos den lokala tullanstalten sker en viss granskning av de statistiska uppgifterna. Med hänsyn till bl. a. att någon faktura eller liknande handling inte bifogas exportanmälan är granskningen dock mindre omfattande och noggrann än i fråga om importen. Granskningen görs i stor utsträckning av icke tulltaxeringsutbildad personal.

Exportanmälningarna sänds veckovis in till sta där primärmaterialet dataregistreras. På grund av den ojämna kvaliteten hos de avlämnade statistiska uppgifterna görs dock först en förgranskning av samtliga exportanmälningar. Den innefattar bl. a. en kontroll av fullständigheten och rimligheten hos uppgifterna. Även vid dataregistreringen görs vissa kontroller.

Uppgifterna förs över på magnetband som sänds till SCB:s datamaskincentral i Örebro. Där sorteras materialet bl. a. efter statistiskt nummer och vissa rimlighetskontroller utförs. Den viktigaste är en enhetsvärdekontroll av samma typ som den som görs för importen. Varuposter som inte godtas vid den maskinella granskningen ges felsignaler i en lista som framställs

och som innehåller samtliga varuposter sorterade i viss ordning.

Listan sänds till GTS för expertkontroll som i stort följer det mönster som tidigare har beskrivits för importen.

På grund av att exportstatistiken kunde bedömas vara av sämre kvalitet än importstatistiken föreslog utredningen redan i delbetänkandet åtgärder för att förbättra de statistiska primäruppgifterna. I propositionen 1975/76:163 tog regeringen upp utredningens förslag om speciella tjänster för information och kontroll i frågor som hänger samman med exportstatistik och ursprungsfrågor. Enligt riksdagens beslut våren 1976 har tullverket fått resurser för att inrätta sådana tjänster.

Det kan i sammanhanget nämnas att GTS har uppmärksammat den förhållandevis låga kvaliteten hos exportstatistiken, främst ofullständigheten och tidslokaliseringen. Åtgärder som syftar till förbättringar har genomförts den 1 januari 1977.

2.3 Undersökning av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken

2.3.1 *Inledning*

För att få ett underlag för sina överväganden och en fastare grund för de förslag till åtgärder som läggs fram i avsnitt 2.5 har utredningen i samarbete med GTS gjort en undersökning av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken för september och oktober månader år 1975 för importen resp. exporten. Undersökningen avser ett statistiskt urval varuposter från resp. månad och undersökningsarbetet har gått ut på att avläsa skillnaderna mellan å ena sidan vad som faktiskt har registrerats och å den andra vad som med utgångspunkt i tillgängliga handlingar och andra uppgiftskällor borde ha redovisats i utrikeshandelsstatistiken. GTS har härutöver haft intresse av att studera verkningarna av den nya tullproceduren med avseende på kvaliteten hos de uppgifter som ligger till grund för förtullning och fastställande av olika avgifter.

2.3.2 *Undersökningens genomförande*

Med den förutsättningen att ett av resurs- och tidsskäl bestämt, maximalt antal varuposter skulle ingå i undersökningen har den statistiska planeringen av urvalet gjorts av SCB. De varuposter som ingår i undersökningen har valts ut slumpmässigt med hjälp av dator. En varupost avser i detta sammanhang den del av en sändning som har hänförs till ett och samma statistiska nummer och en och samma kombination av inköps-/försäljningsland resp. ursprungs-/förbrukningsland. En sändning kan således bestå av en eller flera varuposter. I undersökningsmaterialet ingår inte varuposter med små värden och inte heller ett fåtal speciella varor. Så t. ex. har fartyg uteslutits. De varuposter som inte omfattas av undersökningen svarar emellertid för endast 2 % av det totala importvärdet för undersökningsmånaden. Motsvarande tal för exporten är 10 %.

En statistisk-teknisk beskrivning av undersökningen lämnas i bil. 2.

De utvalda varuposterna har eftergranskats av speciellt utsedd personal inom tullverket. Med utgångspunkt i faktura och andra handlingar samt

med hjälp av varuprover, broschyrer, ritningar, köpekontrakt m. m. som har infordrats från importörer och exportörer samt i en del fall även direkta kontakter med importörer, exportörer och redovisande tullanstalter har betydande ansträngningar lagts ner på att få fram i olika hänseenden riktiga statistiska uppgifter och, vad beträffar importdelen, att göra en riktig beräkning av utgående avgifter. Beträffande exportdelen av undersökningen har försäljningsfaktura m. m. infordrats från exportörerna av de utvalda varuposterna. Motsvarande handlingar för importdelen av undersökningen fanns hos tullverket. I en del fall har besök gjorts hos importörer och exportörer.

Följande statistiska variabler har eftergranskats

- ursprungsland/förbrukningsland,
- statistiskt nummer,
- vikt,
- annan kvantitet,
- värde.

De värden som har fastställts för de fem undersökningsvariablerna vid eftergranskningen kommer i fortsättningen att kallas sanna. Reglerna om varuvärdering och varuklassificering ger emellertid i vissa fall utrymme för olika tolkningar och det kan därför inte tas för givet att det framtagna materialet i alla enskilda detaljer är odiskutabelt. Det bör dock understrykas att man vid eftergranskningen har lagt ner ett avsevärt arbete på att uppnå objektivitet och att det vid tveksamma fall alltid har tagits kontakt med importören eller exportören för att få saken belyst. Undersökningens resultat kan därför läggas till grund för slutsatser med en tillfredsställande grad av säkerhet.

Utgångspunkten för eftergranskningen har varit de regler och definitioner som gällde för berörda månader för resp. undersökningsvariabel. I vissa fall har man hellre använt det vid taxeringen eller exportkontrollen godtagna alternativet än den möjlighet som har övervägts vid eftergranskningen. Det statistiska värdet har, till skillnad från exempelvis statistiskt nummer, endast kunnat granskas formellt. Riktigheten hos fakturor och motsvarande handlingar har normalt inte kunnat sättas i fråga. Det bör också påpekas att frakter, försäkringspremier och andra bikostnader enligt planerna skulle godtas när de bedömdes vara skäliga. Vid eftergranskningen har det emellertid funnits anledning att i många fall kontrollera dessa kostnadsposter genom förfrågningar.

Vid eftergranskningen påfördes de utvalda varuposterna koder för olika s. k. förklaringsvariabler. Dessa står för olika egenskaper som kunde antas vara av intresse för analysen av resultaten. Variablerna presenteras närmare i nästa avsnitt. Enligt GTS önskemål fastställdes i undersökningen också sanna belopp för tull och jordbruksavgift för varje utvald varupost.

I bearbetningen ingår ca 1 700 varuposter som avser införseln och drygt 1 500 varuposter som avser utförseln. Bortfallet, dvs. varuposter som ingår i urvalet men inte har kunnat bearbetas, är obetydligt och påverkar inte resultaten. Urvalet av varuposter för undersökningen har gjorts så att de resultat som redovisas i detta kapitel har blivit representativa för kvaliteten hos statistiken över den totala importen resp. exporten. Skillnaderna mellan

de uppgifter som har redovisats i statistiken och de sanna uppgifterna har räknats upp till totalnivå och avspeglar på så sätt felen i månads- och kvartalsstatistiken för import resp. export. Vid en mycket restriktiv tolkning kan resultaten och slutsatserna visserligen sägas gälla endast utrikeshandelsstatistiken för de månader – september resp. oktober 1975 – som undersökningen har avsett. Det är emellertid enligt utredningens bedömning möjligt att lägga undersökningen till grund för mer generella slutsatser rörande kvaliteten hos det statistiska primärmaterialet.

2.3.3 *Undersökningens resultat*

I det följande lämnas en redogörelse för undersökningens resultat. För var och en av de olika variablerna anges vissa definitioner och hur eftergranskningen har gjorts.

De olika statistiska variabler – undersökningsvariabler – som har studerats med avseende på förekommande fel har fördelats på

- tullanstalt,
- varugrupp,
- storlek på varupostens värde,
- om importanmälan/exportanmälan har lämnats av tullskyldig/exportör eller ombud,
- den tullskyldiges/exportörens näringsgren,
- om importören är hemtagare eller annan tullskyldig.

Utförliga tabeller över resultaten redovisas i bil. 3.

Importstatistiken

När det gäller inköps-/ursprungsland kan noteras att endast *ursprungsland* anges i månads- och kvartalsstatistiken över införseln. Eftergranskningen har därför avsett felfrekvensen endast för denna variabel. Ursprungslandet definieras i den svenska statistiken i enlighet med de internationella rekommendationerna på utrikeshandelsstatistikens område som det land i vilket varan har blivit tillverkad eller frambragt.

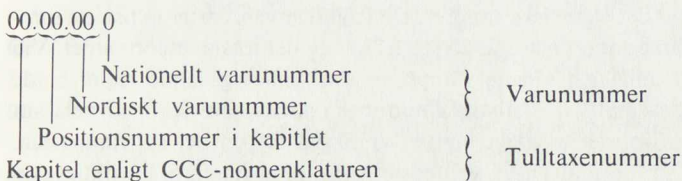
Eftergranskningen visar att endast en obetydlig del av det totala importvärdet har felaktighet i angivelse av ursprungsland. Sålunda har mellan 1 och 2 % av importvärdet blivit registrerat på ett annat ursprungsland än det sanna. I några fall borde importören ha delat upp den utvalda varuposten i flera med hänsyn till att sändningen hade sitt ursprung i olika länder.

En iakttagelse som har gjorts i undersökningen är att USA som ursprungsland förefaller ha blivit underskattat i importstatistiken. I ett antal fall har nämligen annat land än USA deklarerats. Mycket grovt räknat borde importvärdet från USA ha varit ca 8 milj. kr. eller nästan 2 % högre än vad som redovisades för september 1975. Det tycks vidare som om risk för felaktig angivelse av ursprungsland speciellt föreligger när inköps- och ursprungsland inte är ett och samma land.

När en vara anmäls till förtullning anges i ett övervägande antal fall varans *statistiska nummer* enligt tulltaxa med statistisk varuförteckning av impor-

tören eller dennes ombud i tulldeklarationen. Tulltaxan är baserad på CCC-nomenklaturen (Nomenclature for the Customs Cooperation Council), tidigare benämnd Brysselnomenklaturen. CCC-nomenklaturen är i stora delar uppbyggd efter en s. k. vertikal klassificeringsprincip, dvs. de olika kapitlen i nomenklaturen innefattar i princip varor av samma utgångsmaterial oavsett bearbetningsgrad.

Till tulltaxan, som omfattar ca 1 100 tulltaxenummer sammanförda i 99 kapitel, vilka i sin tur är sammanslagna till 21 avdelningar, har knutits en statistisk varuförteckning. De statistiska nummer – totalt ca 5 000 st. – som finns upptagna i förteckningen består av ett fyrsiffrigt tulltaxenummer följt av ett tresiffrigt varunummer och är uppbyggda enligt följande:

De sex första siffrorna i de statistiska numren bygger på en gemensam nordisk varunomenklatur. Den sjunde siffran disponeras av resp. land för att tillgodose dess speciella varustruktur i utrikeshandeln och de olika önskemål som statistikanvändarna kan ha. Det kan nämnas att den svenska varuförteckningen för utrikeshandelsstatistiken används inom all näringsstatistik, t. ex. produktions-, lager- och förbrukningsstatistiken.

För klassificeringen av en vara enligt tulltaxan finns fyra allmänna bestämmelser eller tolkningsregler. Den första bestämmelsen säger att rubriker för avdelningar och kapitel endast är vägledande. Klassificeringen skall göras med ledning av dels texten till tulltaxenumren, dels de anmärkningar som finns till innehållet i avdelningar och kapitel, dels ock till de allmänna bestämmelserna i övrigt.

Den andra tolkningsregeln utgörs av två av varandra oberoende regler. Den ena berör vara som kommer in i delar eller som vid införseltillfället inte är färdigbearbetad. Sådan vara skall hänföras till tulltaxenumret för den kompletta eller färdiga varan. Den andra delen säger att tulltaxenummer för ett ämne gäller detta oavsett om ämnet förekommer i ren form, i blandning eller i förening med annat ämne.

Den tredje allmänna regeln stadgar, i det fall att flera tulltaxenummer kan ifrågasättas, att ett nummer med en mer specificerad varubeskrivning skall tillämpas framför nummer med en mer allmän beskrivning. Det ämne eller den beståndsdel som ger varan dess karaktär avgör i andra hand klassificeringen. Om varan ändock inte kan hänföras till något av flera tänkbara tulltaxenummer, så skall den föras till det som ger det högsta tullbeloppet.

Den fjärde tolkningsregeln säger att det nummer som är tillämpligt för närmast liknande vara skall användas i de fall då andra klassificeringsregler inte kan tillämpas.

För att underlätta klassificeringsarbetet för dem som deklarerar sin import samt granskningen och dataregistreringen hos tullverket finns vissa regler – utarbetade av GTS – om förenklad klassificering enligt tulltaxan. Dessa innebär att varuposter med lågt värde (högst 500 kr.) som är hänförliga

till olika statistiska nummer får slås samman. Betydelsen av förenklingsreglerna framgår av att importstatistiken för september 1975, om reglerna inte hade funnits och deklaranterna hade deklarerat sin import med en fullständig uppdelning, skulle ha innehållit omkring 35 000 varuposter mer än vad som faktiskt har redovisats. På grund av att reglerna får tillämpas endast på varuposter med ringa värde skulle det sammanlagda värdet av de tillkommande varuposterna ha uppgått till endast ca 5 milj. kr.

När varuklassificeringen vid eftergranskningen av de i undersökningen ingående varuposterna har jämförts med den klassificering som har registrerats i importstatistiken för motsvarande varuposter visar det sig att 27 % (med ett konfidensintervall¹ på $\pm 2,1$ %) av antalet varuposter har en felaktig angivelse av det statistiska numret. De felaktiga varuposterna har ett sammanlagt värde som motsvarar 15 ($\pm 1,7$) % av det totala importvärdet. Vid denna beräkning har sådana varuposter som enligt gällande regler borde ha delats upp på flera statistiska nummer räknats som fel med hela sitt värde även om det angivna numret är riktigt för en del av varuposten. Justerar man för de delar av varuposterna som har hänförs till riktigt statistiskt nummer kan man konstatera att ungefär 10 ($\pm 1,4$) % av det totala importvärdet har fel statistiskt nummer.

Inte någon av de i undersökningen rörande importstatistiken ingående varuposterna som har redovisats under kapitel 27 (mineraliska bränslen, mineraloljor, m. m.) har registrerats med fel statistiskt nummer. Detta torde hänga samman med att det rör sig om en regelbunden import av homogena varor till ett fåtal stora och sedan länge etablerade företag. Värdena för de enskilda varuposterna är mycket höga i relation till andra varor. Med hänsyn till detta, den relativa betydelsen – mineraloljorna svarade för nästan 20 % av importvärdet under september 1975 – och det extrema resultatet för denna del av importen har varuposter som har registrerats inom kapitel 27 exkluderats. Övriga varuposter har därefter gjorts till föremål för en särskild resultatbearbetning. De resultat som redovisas i det följande avser således den totala importen (som den har avgränsats i undersökningen) exkl. kapitel 27 (mineraliska bränslen, mineraloljor, m. m.).

Undersökningen visar då att varuposter med ett sammanlagt värde på 19 ($\pm 1,9$) % av importvärdet har registrerats med en felaktig angivelse av det statistiska numret. Motsvarande andel uppgår till 12,5 ($\pm 1,6$) % när man justerar för de delar av en varuposts värde som hade haft ett riktigt statistiskt nummer om varorna hade deklarerats enligt gällande regler. I undersökningen har studerats hur felen fördelar sig på oriktig angivelse av kapitel (de två första siffrorna i det statistiska numret), oriktig angivelse av position (de två därpå följande siffrorna) samt oriktig angivelse av nordiskt (den femte och sjätte siffran) resp. nationellt varunummer (den sjunde siffran). Resultaten visar att det för ca 4 % av importvärdet har angivits felaktigt kapitel. För varor med ett sammanlagt värde som motsvarar ca 3 % av importvärdet har noterats rätt kapitel men fel position under kapitlet i fråga. Rätt kapitel, rätt position men fel nordiskt varunummer noteras för 3,5 % av importvärdet. Slutligen visar det sig att 2 % av importvärdet har fel i det nationella varunumret.

I undersökningen har vidare observerats en i relation till andra varugrupper stor andel fel beträffande statistiskt nummer för varor inom kapitel 84 och

¹ Se bil. 2.

85 (i huvudsak icke-elektriska och elektriska maskiner samt delar därtill) samt för kapitel 50–63 (textil- och konfektionsvaror). För de sistnämnda är det framför allt fråga om en felaktig angivelse av numret för den nationella statistiken, dvs. den sista siffran i det statistiska numret, medan det för de två förstnämnda varugrupperna ofta rör sig om otillåtna sammanslagningar av varuposter som har deklarerats enligt statistiska nummer under kapitel 84 eller 85. Dessa sammanslagningar synes resultera i en överskattning av importen av varor som har redovisats under kapitel 84 (i huvudsak icke-elektriska maskiner samt delar därtill) samt en motsvarande underskattning av främst kapitlen 40 (naturgummi, syntetiskt gummi och faktis samt varor därav) och 73 (järn och stål samt varor därav).

En förhållandevis liten felandel för det statistiska numret kan noteras för kapitel 1–24 (jordbruksprodukter och livsmedel). Endast mellan 1 och 2 % av värdet av importen av sådana varor har registrerats med fel statistiskt nummer.

Det föreligger ett visst samband mellan värdet på en varupost och felaktig angivelse av statistiskt nummer. Sålunda redovisas en så hög felandel som ca 30 % (relaterad till det sammanlagda importvärdet för varuposterna i fråga) för varuposter med värden mellan 1 000 kr. och 5 000 kr. medan varuposter med värden på 3 milj. kr. och däröver har klassificerats fel till endast ca 5,5 %. Sambandet ger anledning till antagandet att deklaranterna iakttar en större noggrannhet när det gäller de stora varuposterna. Möjligt är också att kännedomen om statistiskt nummer är större för varor som importeras i större poster. De ekonomiska konsekvenserna av ett fel kan ju bli betydande när importvärdet är högt. Resultatet tyder vidare på att de lokala tullmyndigheterna följer GTS rekommendation att prioritera granskningen av varuposter med höga värden framför dem med låga. Det finns nämligen en svag tendens till att rättelser i större utsträckning görs av de lokala tullmyndigheterna ju högre varupostens värde är.

Kvantiteten för en vara som importeras redovisas i allmänhet som *vikt* uttryckt i kilogram. Med vikt avses därvid i flertalet fall nettovikt. För vissa varor inkluderas emellertid detaljhandelsemballage i vikten. Vikt – eller i vissa fall annan kvantitet – skall anges för varje varupost i sändningen. För varuposter, för vilka kvantitet enligt tulltaxan skall anges med annat mått än vikt, görs en omräkning till vikt vid den maskinella bearbetningen med hjälp av särskilda omräkningstal. Det gäller exempelvis mineraloljor. Ändamålet med omräkningen är att vikten för den totala importen skall kunna beräknas.

Vid resultatbearbetningen har varuposter med skillnader mellan registrerad och sann vikt som faller i intervallet $\pm 1\%$ eller $\pm 1\,000$ viktenheter räknat från den registrerade vikten *inte* räknats som fel. Anledningen härtill har varit att inte överdriva felandelen genom att som fel räkna i grunden ganska betydelselösa avvikelser.

En stor del av importen av mineraloljor, m. m. (kapitel 27) skall inte anges med viktuppgift i tulldeklarationen. Därför har denna del av importen uteslutits vid den följande resultatredovisningen.

Fel vikt har, med de avgränsningar som nyss har nämnts, angivits för varuposter med ett sammanlagt värde som motsvarar ca $9,5 (\pm 1,4)\%$ av det totala importvärdet. Det kan nämnas att skillnader mellan registrerad

och sann vikt, större än 25 %, har noterats för varuposter med ett sammanlagt värde motsvarande 3,5 % av hela importvärdet.

Speciellt höga felandelar har noterats för varor som faller inom kapitel 84-99. Ett skäl till att viktangivelsen är av lägre kvalitet för produkter som framställs inom verkstadsindustri och liknande jämfört med andra, mindre bearbetade varor kan vara att de förstnämnda varorna ofta är förpackade på olika sätt och med olika material. Detta innebär svårigheter att göra omräkningen av bruttovikt till nettovikt på ett riktigt sätt. Dessutom torde det vara relativt vanligt när det gäller maskiner, instrument, m. m. att en och samma sändning måste delas upp på flera varuposter. Ofta görs då en skönmässig fördelning av totalvikten på de skilda varuposterna.

Det finns en tendens att varuposter med låga värden har en större andel felaktiga viktangivelser än varuposter med högre värden. Mot denna bakgrund kan det vara förklarligt att importen till varuhandelsföretag har en större felfrekvens i fråga om viktangivelser än importen till industriföretag.

Annan kvantitet än vikt anges, som har nämnts tidigare, endast för en begränsad del av handeln. På importsidan är det främst fråga om mineraloljor. Med utgångspunkt i kvalitetsundersökningen har andelarna för denna del kunnat beräknas ungefärligt. Uppemot 20 % av det totala antalet varuposter i importstatistiken anges med annan kvantitet än vikt. Detta svarar mot en andel på nästan 30 % av det totala importvärdet.

Felandelarna för undersökningsvariabeln annan kvantitet är förhållandevis små. En iakttagelse som kan redovisas är att felandelen är högre än genomsnittet för textil- och konfektionsvaror (kapitel 50-63).

Enligt de internationella rekommendationerna på utrikeshandelsstatistikens område skall de värden som registreras i statistiken i möjligaste mån sammanfalla med transaktionsvärdena på marknaden. Importen skall värderas cif vid importlandets gräns.

Sverige har anslutit sig till de internationella rekommendationerna och tillämpar regler som innebär att värdet för praktiskt taget all import anges med utgångspunkt i dess inköpspris, vartill läggs kostnader för frakt, försäkring, etc. fram till gränssort inom tullområdet. Om varan inte har förvärvats genom köp skall marknadspriset ligga till grund för värderingen.

Det kan nämnas att vissa rabatter, t. ex. kassarabatt, skall dras av vid beräkningen av import- resp. exportvärde. För en vara som förs in i eller ut ur landet efter reparation skall vidare endast reparationskostnaden ingå i statistiken.

Kvalitetsundersökningen avseende importstatistiken visar att varuposter med ett sammanlagt värde på 17,5 ($\pm 1,8$) % av det totala importvärdet registreras med ett felaktigt värde. När importen av mineraloljor, m. m. räknas bort noteras en felandel på 13,5 ($\pm 1,6$) % räknad på det återstående importvärdet. Det kan anmärkas att andelen är beräknad så att varuposter har registrerats ha felaktiga värden endast om skillnaden mellan det redovisade och det sanna värdet har fallit utanför intervallet ± 1 % från det redovisade värdet eller varit absolut sett större än $\pm 1\ 000$ kr.

Huvuddelen av avvikelserna är mindre än 5 % (räknat från det redovisade värdet). De avvikelser som har konstaterats faller med ungefär lika stora andelar på den positiva sidan som på den negativa. I undersökningen har vidare en kalkyl gjorts av det sammanlagda beloppet för alla differenser

mellan redovisat och sant värde. Beräkningen visar att de redovisade värdena för varuposter som registrerades under september månad 1975 har underskattat den sanna importen med mellan 10 och 15 milj. kr. eller med ca 0,2 %. Det är troligt att ett s. k. 95-procentigt konfidensintervall (se bil. 2) skulle innesluta differensen noll. Det skulle innebära att någon statistiskt säkerställd skillnad mellan redovisat och sant värde inte föreligger på totalnivå. En summering på bruttobasis ger vid handen att nettounderskattningen kan delas upp i en överskattning på ungefär 30 milj. kr. och en sammanlagd underskattning på ca 45 milj. kr. I relativa tal motsvarar dessa belopp endast ca 0,5 resp. ca 0,7 % av det totala importvärdet.

Värdefelen har delats upp på olika varugrupper. Bilden blir, som framgår av tab. 2.1, därvid förändrad. I tabellen redovisas de olika varugruppernas andelar av det totala importvärdet (kolumn 2), andelen varuposter för vilka skillnad förekommer mellan redovisat och sant värde (kolumn 3), det redovisade genomsnittliga importvärdet för varugruppen (kolumn 4) samt den observerade genomsnittliga positiva resp. negativa skillnaden mellan redovisat och sant värde i procent av det redovisade genomsnittsvärdet. Tabellen visar bl. a. att "risken" att en varupost har ett felaktigt värde för den totala importen är mellan 8 och 9 %. När ett värdefel väl är konstaterat är den genomsnittliga positiva differensen omkring 4 % och den genomsnittliga negativa mellan 5 och 6 %. Från dessa tal skiljer sig framför allt resultaten i vad avser importen av livsmedel, jordbruksprodukter, m. m. (kapitel 1–24) på så sätt att felrisken här är betydligt större än för genomsnittet. Storleken på de fel som förekommer är emellertid av mindre betydelse. Med importen av malm, kemiska produkter, m. m. (kapitel 25, 26, 28–40) förhåller det sig tvärtom. Här är felandelen mindre än genomsnittet men de fel som har noterats i undersökningen är mycket stora.

Tabell 2.1 Fel i värdeangivelsen för olika varuområden, import.

Kapitel enligt CCC-nomenklaturen (1)	Andel av importvärdet, % (2)	Andel varuposter med fel, % (3)	Redovisat genomsnittsvärde, t. kr. (4)	Genomsnittlig skillnad mellan redovisat och sant värde i % av (4)	
				Positiv	Negativ
1–24 ^a	8,5	20,4	34,4	1,4	3,6
27	19,5	14,0	1 039,4	6,4	6,5
25, 26, 28–40	11,8	7,4	28,2	12,7	34,4
41–72	15,8	10,2	17,4	1,8	8,5
73–83	11,6	6,7	33,1	2,3	1,0
84	13,8	2,6	31,5	4,6	3,0
85	7,1	3,5	24,7	0,5	1,3
86–89 ^b	7,0	3,6	37,3	4,7	1,3
90–99	4,9	12,2	17,4	4,3	1,6
Totalt	100,0	8,5	32,0	4,1	5,6

^aExkl. import av rusdrycker till AB Vin- & Spritcentralen.

^bExkl. import av stora fartyg.

När det gäller importen av mineraloljor m. m. (kapitel 27) bör påpekas att denna till vissa delar redovisas preliminärt för att tidsmässigt kunna placeras i statistiken för relevant månad. I brist på slutlig faktura gör importören i sådana fall en uppskattning av sändningens värde utifrån enhetspriser för olika kvaliteter. När slutlig faktura kommer importören till handa anmäls sändningens slutgiltiga värde till tullverket som i förekommande fall rättar ifrågavarande varupost i statistiken. I många fall kan rättelsen inte ske förrän i en senare månads kumulativa statistik. Statistiken för den månad när varuposten preliminärt redovisades innehåller då det fel som skillnaden mellan varupostens preliminära och slutgiltiga värde innebär. Som framgår av tab. 2.1 kan felet i absoluta belopp uppgå till stora värden men för varugruppen som helhet tar positiva och negativa differenser i stort sett ut varandra.

Bland undersökningsresultaten kan vidare nämnas en tendens – även sedan importen av mineraloljor m. m. (kapitel 27) har räknats bort – mot att tullskyldiga som själva deklarerar sin import redovisar för höga värden medan speditörer som ombud för tullskyldiga totalt sett oftare deklarerar för låga värden. Detta kan hänga samman bl. a. med olikheter i varustrukturen.

En genomgång av undersökningsmaterialet ger underlag för påståendet att en stor del av skillnaden mellan redovisat och sant värde kan hänföras till en felaktig behandling av frakt-, försäkrings- och andra bikostnader. Sålunda förefaller det inte vara ovanligt att försäkringskostnaden fram till svensk gränsort inte tas med vid beräkningen av importvärdet. Exempel finns också som visar att fraktkostnaden har blivit dubbelräknad eller inte medtagen alls. Avdrag för kassarabatt görs inte heller alltid när importvärdet beräknas. Det kan vidare nämnas att användning av annan valutakurs än den som har fastställts av GTS – PKbankens säljkurs för den sista bankdagen i en månad tillämpas för perioden fr. o. m. den 6 i närmast följande månad t. o. m. den 5 i månaden därefter – förekommer i några enstaka fall.

Det bör åter understrykas att man vid undersökningen har utgått från att den faktura som har bifogats importanmälan med tulldeklaration är riktig. Vidare har, som tidigare har nämnts, i allmänhet inte gjorts någon dokumentkontroll utan endast en skälighetsbedömning beträffande frakt- och försäkringskostnader. Beräkningarna av dessa kostnadsposter har dock i ett stort antal fall följts upp genom telefonkontakter med deklareranter och transportföretag.

Exportstatistiken

Exporten redovisas i månads- och kvartalsstatistiken med uppdelning på *förbrukningsland*. I exportanmälan lämnas emellertid också uppgift om försäljningsland. Förbrukningslandet definieras som det land där varan är avsedd att förbrukas, nyttjas eller bearbetas.

Eftergranskningen ger vid handen att en mycket liten del av exportvärdet redovisas med fel uppgift om förbrukningsland. Felandelen ligger mellan 1 och 2 % av exportvärdet. Undersökningen visar att Danmark och Nederländerna ibland anges som förbrukningsland när det gäller varor som går vidare till andra länder.

Enligt tullordningen skall vid export av vara lämnas uppgift om *statistiskt nummer* enligt tulltaxa med statistisk varuförteckning. Några uttalade eller av enhetlig praxis utbildade förenklingsregler av den typ som förekommer på importsidan finns inte. På ett tidigt stadium av eftergranskningen visade det sig emellertid att sammanslagningar av varor hänförliga till olika statistiska nummer till en enda statistisk varupost är relativt vanliga. Det bedömdes därför vara av intresse för utredningen att närmare studera vilken betydelse en förenklingsregel av liknande slag som den som används för klassificering av importvaror skulle ha. Vid eftergranskningen har därför en förenklingsregel använts som innebär att varuposter med värden av högst 1 000 kr. får hänföras till det statistiska nummer som värdemässigt dominerar eller som värde- eller antalsmässigt dominerar bland ifrågavarande varuposter. Detta gäller även när den utvalda varuposten endast utgör en del av en varusändning.

Som synes har värdegränsen satts högre än för importen. Dessutom bör understrykas att denna speciellt för undersökningen utformade förenklingsregel har inneburit att felandelen när det gäller statistiskt nummer har blivit lägre än vad den skulle ha blivit vid en strikt tillämpning av tullordningens bestämmelse.

Den påverkan som den använda förenklingsregeln kan ha haft på undersökningens resultat kan endast beräknas ungefärligt. Om exportörerna i detalj hade följt tullordningens föreskrift och inte gjort några sammanslagningar alls skulle primärmaterialet ha innehållit drygt 100 000 varuposter mer än vad som har redovisats för oktober 1975. Av dessa varuposter skulle knappt 80 000 ha "försvunnit" genom den vid eftergranskningen använda förenklingsregeln. Det sammanlagda värdet för de 80 000 varuposterna har beräknats uppgå till ca 35 milj. kr. eller drygt 0,5 % av exportvärdet för hela undersökningspopulationen.

Jämförelsen mellan den varuklassificering som har redovisats i exportstatistiken å ena sidan och den som, med beaktande av den nyss nämnda regeln, har fastställts vid eftergranskningen å den andra visar att 32 ($\pm 2,4$) % av det totala antalet varuposter i undersökningspopulationen har angivits med något fel i det statistiska numret. De sålunda felaktiga varuposterna har ett sammanlagt värde som uppgår till 24,5 ($\pm 2,2$) % av det totala exportvärdet.

En del av felaktigheterna härrör, som har nämnts, från varuposter som utgör sammanslagningar av ett antal varuposter som egentligen borde ha redovisats separat. Om en justering görs för den del av exportvärdet som då rätteligen skulle ha fått det statistiska nummer som nu har använts för hela varuposten visar det sig att 17 ($\pm 1,9$) % av exportvärdet har förts till fel statistiskt nummer.

På samma sätt som för importstatistiken har en uppdelning gjorts av felen på det statistiska numrets olika delar. Efter justering för de nämnda sammanslagningseffekterna har ca 5,5 % av exportvärdet en felaktig kapitelangivelse. En nästan lika stor andel har redovisats under rätt kapitel men fel positionsnummer. Rätt i båda dessa avseenden men fel nordiskt varunummer har ungefär 3 % av exportvärdet. Fel enbart i det nationella varunumret – den sista siffran i det statistiska numret – har kommit fram för något mer än 3 % av exportvärdet.

Kapitel- och positionsnummerfel förekommer framför allt för varor som har redovisats inom kapitel 84 (maskiner och apparater samt delar därtill) och kapitlen 90–99 (instrument, möbler m. m.). Fel i det nordiska varunumret är relativt vanliga för varor tillhörande kapitel 73 (järn och stål samt varor därav), medan varor som har redovisats under kapitlen 1–24 (animaliska och vegetabiliska produkter, beredda näringsmedel, m. m.) och kapitlen 44–46 (trä och varor därav) i förhållandevis hög grad har angivits med fel nationellt varunummer.

När det gäller felaktigheterna beträffande statistiskt nummer och deras fördelning på olika varuområden är koncentrationen till de mer förädlade varugrupperna påfallande. Sålunda ligger felandelen för varor som har redovisats under kapitel 84 resp. kapitlen 90–99 på omkring 50 % av exportvärdet. Däremot visar undersökningen nästan inte några fel alls för exporten av pappersmassa (kapitel 47).

En närmare analys av de varuposter, i vilka ingår varor som egentligen är hänförliga till olika statistiska nummer, visar att de förekommer främst inom kapitel 84 (maskiner, apparater samt delar därtill) och 87 (motorfordon samt delar därtill). Ifrågavarande varuposter hänför sig vidare i stor utsträckning till sändningar som innehåller delar till maskiner resp. fordon. Det kan konstateras att det redovisade exportvärdet för kapitel 87 härigenom har blivit högre än det rätteligen borde vara. Troligen gäller detta förhållande även det värde som har redovisats för kapitel 84. Överskattningarna motsvaras av underskattningar av exporten av varor under kapitel 40 (varor av naturgummi, syntetiskt gummi och faktis samt varor därav) samt i viss mån kapitel 73 (järn och stål samt varor därav).

Undersökningen visar vidare att det för exportstatistiken liksom för importstatistiken föreligger ett negativt samband mellan felandelen i vad avser statistiskt nummer och värdet på varuposten. Ju högre värde varuposten har, desto lägre andel fel förekommer beträffande statistiskt nummer. För varuposter med värden mellan 1 000 och 5 000 kr. har noterats att fel i varuklassificeringen föreligger för varuposter med ett sammanlagt värde på drygt 30 % av exportvärdet för denna storleksklass, medan motsvarande tal för varuposter med värden på 3 milj. kr. och däröver är ca 17 %. Vid en analys av orsakssammanhangen måste emellertid hänsyn tas till varuområdenas fördelning på olika värden. Pappersmassa (kapitel 47) med dess höga grad av korrekthet i avseende på statistiskt nummer exporteras exempelvis ofta i varuposter med mycket höga värden.

Slutligen kan nämnas att kvaliteten i varuklassificeringshänseende uppvisar stora skillnader vid en uppdelning på större tullanstalter – även efter justering för sammanslagningar av olikartade varor till en enda redovisad varupost. En orsak till skillnaderna kan vara att utförelsen över olika tullanstalter skiljer sig i fråga om varusammansättning.

Kvantitetsuppgiften för utförelsen skall i allmänhet avse *vikt* och uttryckas i kilogram nettovikt. Vid eftergranskningen har bortsetts från vikt fel som är mindre än $\pm 1\%$ eller $\pm 1\,000$ viktenheter. När det gäller exportstatistiken visar det sig att varuposter med ett sammanlagt värde på 12 ($\pm 1,9$) % av det totala exportvärdet har en felaktig viktangivelse. För drygt hälften av den nyss nämnda andelen kan man läsa ut ur undersökningen att skillnaden mellan redovisad och vid eftergranskningen fastställd vikt

ligger på mellan 2 och 10 % av den redovisade vikten. I några fall förekommer differenser på mellan 50 och 100 %.

En uppdelning på varuområden visar att felandelarna är höga för animaliska och vegetabiliska produkter, beredda näringsmedel, m. m. (kapitel 1–24) samt instrument, möbler, m. m. (kapitel 90–99). Omkring en tredjedel av exportvärdet för resp. varuområde har angivits med fel vikt. För exporten av järn och stål samt varor därav (kapitel 73) och andra metaller än järn samt varor därav (kapitel 74–83) förekommer fel i viktangivelsen i förhållandevis liten omfattning.

Felandelarna när det gäller *annan kvantitet* än vikt är små även i exportstatistiken. Totalt sett har noterats fel i 4 ($\pm 1,0$) % av exportvärdet. Med hänsyn till att uppgift om annan kvantitet än vikt skall lämnas endast för vissa typer av varor är det naturligt att felandelarna är framträdande för sådana varuområden, t. ex. pappersmassa (kapitel 47) samt trä och varor av trä (kapitel 44–46). Det kan nämnas att mellan 17 och 18 % av antalet varuposter i exportstatistiken är angivna med annan kvantitet, vilket svarar mot ca 30 % av det totala exportvärdet.

En vara som förs ut ur landet skall värderas med utgångspunkt i försäljningsvärdet på varan. Till detta skall läggas frakt, försäkringspremier och andra kostnader inom landet. *Exportvärdet* skall således avse värdet fob vid exportlandets gräns. Om varan inte har försålts skall gällande marknadspris användas som bas för beräkningen av exportvärdet.

Eftergranskningen har, när det gäller skillnader mellan redovisade och sanna värden i exportstatistiken, givit resultatet att varuposter med ett sammanlagt värde på 50,5 ($\pm 2,6$) % av hela exportvärdet har redovisats med värden som inte är korrekta enligt gällande regler. Vid eftergranskningen har varuposter räknats som fel när differenserna mellan redovisade och sanna värden har varit större än 1 % eller 1 000 kr.

Ungefär hälften av exportvärdet för varuposter med felaktiga värdeangivelser har en skillnad som ligger inom 10 % räknat från det redovisade värdet. Lika stora andelar faller därvid på den positiva sidan som på den negativa. Att positiva och negativa differenser mellan redovisade och sanna värden i stort sett tar ut varandra på totalnivå visar också den registrering och summering som har gjorts av de individuella varuposternas avvikelser i absoluta belopp. För den totala exporten utgör summan av de positiva avvikelserna 2,7 % av exportvärdet, medan de negativa uppgår till sammanlagt 2,6 % av exportvärdet. Det exportvärde som används för att belysa handelsbalansens utveckling torde således ge en förhållandevis god bild av den faktiska exportens storlek – bortsett från den utförsel som eventuellt inte alls registreras i exportstatistiken.

Bilden blir något annorlunda vid en uppdelning av det totala exportvärdet på olika varuområden. Som framgår av tab. 2.2 varierar "risken" för att en varupost skall ha fel värde i hög grad mellan olika varuområden. Totalt sett uppgår andelen varuposter med värdefel till mellan 40 och 45 % (kolumn 3). När en varupost har redovisats med ett värde som är högre än det sanna är differensen i genomsnitt 7,5 % av genomsnittsvärdet för exportstatistikens varuposter. När å andra sidan det redovisade värdet är lägre än det sanna är skillnaden i genomsnitt 9 %.

Speciellt stor är felfrekvensen för enskilda statistiska nummer eller kom-

inationer av statistiskt nummer och förbrukningsland för varor som har redovisats inom kapitlen 41–43, 50–72 (textilvaror, skodon, hudar och skinn, m. m.). Inom detta varuområde synes risken för felaktiga värdeangivelser vara stor – andelen varuposter med fel i exportvärdet är så hög som 57 % – samtidigt som avvikelserna mellan redovisade och sanna värden kan vara avsevärda. I genomsnitt uppgår differenserna – när de är negativa – till mellan 25 och 30 % av det redovisade genomsnittsvärdet för varuområdet i fråga (se tab. 2.2).

Felandelen för exportvärdet är störst när det gäller varor inom kapitlen 1–24 (animaliska och vegetabiliska produkter, beredda näringsmedel, m. m.). För detta varuområde är emellertid felet genomsnittligt sett ganska små i förhållande till andra varuområden.

Detta gäller i än högre grad för varor som har redovisats inom kapitel 47 (pappersmassa). Ca 50 % av varuposterna i detta kapitel har registrerats med felaktiga värden men felet är i relation till varupostens genomsnittsvärde mycket små. Med hänsyn till genomsnittsvärdets storlek kan felet emellertid uppgå till ganska betydande absoluta belopp.

För de mest betydelsefulla varuområdena på exportsidan, kapitel 84, 85 och 86–89 (i huvudsak verkstadsprodukter), är ”felrisken” i vad avser exportvärdet för individuella varuposter relativt sett måttlig. Med undantag för exporten av varor inom kapitel 86–89 är avvikelsernas genomsnittliga storlek inte heller påfallande.

Det föreligger ett samband mellan varuområde och faktureringsvaluta. Detta framgår bl. a. av SCB:s undersökning av företagens betalningar år 1973 (Statistiska meddelanden Nr N 1974:103). För exempelvis nästan 80 % av exporten av verkstadsprodukter ställdes fakturorna ut i svenska kronor,

Tabell 2.2 Fel i värdeangivelsen för olika varuområden, export.

Kapitel enligt CCC-nomenklaturen (1)	Andel av exportvärdet, % (2)	Andel varuposter med fel, % (3)	Redovisat genomsnittsvärde, t. kr. (4)	Genomsnittlig skillnad mellan redovisat och sant värde i % av (4)	
				Positiv	Negativ
1–24	2,3	75,0	32,5	8,0	8,6
25–40 ^a	8,8	44,8	27,2	14,6	5,2
44–46	5,3	54,3	28,7	12,9	8,6
47	8,6	52,3	378,5	3,5	1,8
48, 49	9,1	46,8	42,2	5,7	10,7
41–43, 50–72	5,4	56,7	11,5	7,9	27,4
73–83	13,8	40,2	27,5	9,7	8,7
84	18,7	28,7	37,5	8,3	10,0
85	10,5	28,7	64,9	9,9	5,8
86–89 ^b	13,3	29,7	85,3	22,3	5,2
90–99	4,0	53,9	17,0	2,4	7,3
Totalt	100,0	43,2	35,2	7,5	9,0

^aExkl. export av järnmalm (stat. nr. 26.01.101–103).

^bExkl. export av stora fartyg.

medan andelen var påtagligt lägre för rå- och stapelvaror. Fakturering i utländsk valuta innebär givetvis en felkälla då exportvärdet skall anges på exportanmälan.

För ungefär 20 % av exportvärdet för oktober 1975 kan fakturan beräknas ha ställts ut i utländsk valuta. När det gäller angivandet av statistiskt värde för exportstatistiken finns det inte några regler om vilken valutakurs som skall användas vid omräkning av fakturavärden i utländsk valuta. Vid eftergranskningen av exportstatistiken har den kurs använts som har fastställts av GTS för den aktuella månaden för omräkning av värdeuppgifter för införseln. Bl. a. betalningsbalansstatistiska skäl talar för att samma princip för valutaomräkning används för import och export. Det kan med utgångspunkt i undersökningsresultaten konstateras att en inte obetydlig del av värdefelen i exportstatistiken kan föras tillbaka på skillnader mellan den av exportören och den vid eftergranskningen använda valutakursen.

Det kan vidare konstateras att värdefel ofta uppkommer på grund av att värden inte räknas om till fob-värden. I många fall anges det cif-värde som har fakturerats. I andra fall läggs inte inlandsfrakten till fakturavärdet när leveransvillkoret är fritt säljarens fabrik. Värdefel uppstår också då kassarabatter och liknande rabatter inte dras ifrån fakturavärdet. En genomgång av undersökningsmaterialet har givit vid handen att dessa typer av fel förekommer i stor utsträckning när det gäller exportstatistiken.

2.4 Sammanfattande bedömning av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken

2.4.1 Inledning

Som anfördes redan i direktiven till utredningen kan den utrikeshandelsstatistik som nu publiceras inte sägas fylla de krav som man måste ställa i fråga om kvalitet och aktualitet. Statistiken har också erfarenhetsmässigt visat sig ha stora brister. I och med att de åtgärder som utredningen föreslog i delbetänkandet i stora delar har vidtagits har statistiken anknutits till varornas gränspassage. Därmed har möjligheterna för en säkrare uppföljning av utvecklingen av bl. a. handels- och bytesbalans förbättrats väsentligt, samtidigt som samstämmigheten med annan ekonomisk statistik har ökat. Utredningens arbete har därefter i huvudsak inriktats på en förbättring av tillförlitligheten hos de statistiska primäruppgifterna, dvs. uppgifter som avser värde och kvantiteter för handeln med specificerade varuslag på enskilda länder. I enlighet med direktiven har övervägandena skett inom ramen för de nuvarande tullprocedurerna för in- och utförsel.

Utredningen är givetvis på det klara med att det i praktiken inte är möjligt att uppnå en statistik som korrekt avspeglar utrikeshandeln i varje detalj. Åtgärder som vidtas får avvägas så att en rimlig grad av tillförlitlighet uppnås till minsta möjliga kostnader för det allmänna och näringslivet. Med denna utgångspunkt har utredningen analyserat resultaten av den kvalitetsundersökning som har beskrivits i det föregående och ställt bristerna hos den nuvarande statistiken mot de krav som numera föreligger på utrikeshandelsstatistikens område.

2.4.2 *Betydelsen av en tillförlitlig utrikeshandelsstatistik*

I delbetänkandet (Ds Fi 1975:11) Tidslokaliseringen i utrikeshandelsstatistiken behandlar utredningen olika faktorer som pekar mot att fakta om utrikeshandeln blir av allt större betydelse som underlag för bedömningar och beslut inom en rad samhällsområden. Intresset var i delbetänkandet framför allt inriktat på statistiken över utvecklingen i stort av utrikeshandel och handelsbalans. Motiven för en mer tillförlitlig statistik utvecklades ytterligare i det följande, dock med tyngdpunkten på den del av utrikeshandelsstatistiken som är specificerad på varor och länder. En höjning av kvaliteten på de enskilda statistiska uppgifterna får positiva återverkningar också på den på olika nivåer summerade statistiken.

Av Sveriges samlade industriproduktion med ett årligt saluvärde på i runt tal 200 miljarder kr. exporteras i dag varor för ca 80 miljarder kr., dvs. uppemot 40 %. Samtidigt importeras varor för ca 85 miljarder kr. Utrikeshandelns andelar varierar i hög grad mellan olika varuområden och för olika varuslag; i vissa fall är utrikeshandeln dominerande i försörjningsbalansen. Därav följer att fakta om utrikeshandeln är av väsentlig betydelse som underlag för olika slags bedömningar och beslut, inte bara för statsmakterna utan även inom näringslivet.

Utredningen har inledningsvis i detta betänkande omnämnt de kontakter som har förekommit under utredningsarbetets gång med representanter för bl. a. näringslivet och dess organisationer. Det har därvid understrukits att man fäster stor vikt vid att få tillgång till en mer tillförlitlig statistik som belyser handeln med specificerade varuslag på enskilda länder. Enskilda företag använder sådana detaljuppgifter för att bedöma sin egen situation på marknaden för en viss vara, för att avläsa marknadsläge och utvecklingstendenser samt också för att göra bedömningar om framtiden. På samma sätt används utrikeshandelsstatistiken – sammanställd med annan information – av näringslivets organisationer. Speciellt på jordbrukets område har utrikeshandelsstatistiken betydelse som ett av underlagen vid prissförhandlingarna.

Bakom värderingen att en tillförlitlig utrikeshandelsstatistik är betydelsefull ligger också den ökade internationalisering som har skett och alltjämt fortgår – inte bara i fråga om varuutbytet utan även beträffande själva företagsverksamheten. Olika näringsidkare har funnit det önskvärt och alltmer intressant att kunna följa utvecklingen inom branschen på en större marknad. Härvid är statistiken över handeln på enskilda länder med specificerade varor ett av de viktigare underlagen. Från näringslivets sida har det betonats att denna typ av statistik är avsevärt mer betydelsefull för dess verksamhet än en statistik i grova termer som avser att belysa utvecklingen av t. ex. handelsbalansen.

Det ökade internationella samarbetet har medfört att en rad olika mellanstatliga organisationer liksom sammanslutningar av exempelvis fackföreningar samt industri- och handelsföretag i olika länder regelmässigt eller punktvis begär uppgifter angående den internationella handeln, ofta avseende specificerade varuslag. Det är av vikt att uppgifter som avser Sverige i största möjliga utsträckning avspeglar den handel som verkligen har ägt rum och att någon eftersläpning jämfört med andra länder inte förekommer

i detta hänseende. Den statistiska uppdelningen på varunummer, dvs. specificeringen på skilda varuslag, måste i viss mån anpassas efter de önskemål som visar sig föreligga från olika internationella organisationer och som bl. a. grundar sig på den tekniska och kommersiella utvecklingen. I annat fall riskerar man att denna särskilda typ av statistik blir av begränsat värde och, när den används, kan ge upphov till missförstånd.

Även för bedömningar och beslut inom handelspolitikens område är det angeläget att statistiken över utrikeshandeln har en rimlig säkerhet. De mest betydelsefulla avtal som Sverige har ingått på handelsns område – GATT, inkl. de särskilda förmånerna för u-länderna, EFTA-konventionen och EG-avtalen – innehåller i stor utsträckning särskilda regler för specificerade varuslag. Bindningar och förmåner är liksom ursprungsregler knutna till varunummer i den s. k. CCC-nomenklaturen. Bilateral förhandlingar och överenskommelser på handelsns område baseras på bl. a. handeln mellan berörda länder med specificerade varor. Diskussioner och ändringar i olika avseenden, det må vara ytterligare liberaliseringar, återtaganden av tidigare medgivanden eller ändringar i ursprungsregler, har ofta som en av flera utgångspunkter utvecklingen av den internationella handeln med varan i fråga under senare tid. Inte sällan uppkommer meningsskiljaktigheter som har sin grund i divergerande uppfattningar om handelsutvecklingen från de deltagande ländernas sida. Det har erfarenhetsmässigt visat sig att förhandlingspositionen allmänt sett är starkare för den part som har tillgång till ett tillförlitligt material som belyser handeln med berörda varor. Särskilt betydelsefullt är detta då det gäller importen. Erfarenheterna från bl. a. licensieringen och kvoteringen av skoimporten bestyrker detta.

Den strukturella omvandlingen av industrin har som en väsentlig drivkraft den fria utrikeshandeln som för med sig en mer rationell internationell arbetsfördelning. De problem som härvid uppkommer i enskilda länder möts i första hand med interna åtgärder. För ett klarläggande av orsakssammanhangen och för överväganden av vilka åtgärder som bör sättas in på näringspolitikens område är utrikeshandeln en av flera viktiga bedömningsgrunder. Det är därför värdefullt att ha tillgång till ett tillförlitligt material som belyser utrikeshandelns utveckling – ofta avseende specificerade varuslag på enskilda marknader. Inte minst viktigt är detta när det gäller den ekonomiska försörjningsberedskapen, där främst importutvecklingen på ett mer avgörande och direkt sätt påverkar åtgärder och planering.

Det kan också nämnas att exportstatistiken har sin speciella betydelse för fördelningen av resurserna för exportfrämjande åtgärder. Här är det framför allt fördelningen av exporten på olika länder och utvecklingen av denna som spelar en roll.

Utredningens sammanfattande bedömning är att utvecklingen i olika hänseenden har medfört att allt större krav ställs på tillförlitligheten hos utrikeshandelsstatistiken. Ökade statliga insatser och aktiviteter på bl. a. närings-, handels- och försörjningspolitikens områden, näringslivets internationalisering och inte minst utrikeshandelns växande andel av samhälls-ekonomi har lett till att utvecklingen av utrikeshandeln har blivit av allt större betydelse för en rad bedömningar och beslut på det nationella och internationella planet. Det är här inte enbart fråga om totalhandeln eller handeln inom vissa branscher utan kanske framför allt handeln med specificerade varuslag på enskilda marknader.

2.4.3 Den nuvarande utrikeshandelsstatistikens kvalitet

Den undersökning av utrikeshandelsstatistikens kvalitet som utredningen har gjort visar att 40 % av de varuposter som utgör primärmaterialet för importstatistiken är behäftade med statistiskt fel i något hänseende. I exportstatistiken har två tredjedelar av varuposterna någon felaktighet. Det bör poängteras att smärre fel inte har registrerats vid dessa beräkningar. Talen indikerar i sig höga felfrekvenser. För en bedömning av tillförlitligheten hos utrikeshandelsstatistiken måste felen dock analyseras djupare med avseende på typ, frekvens och storlek samt ställas i relation till hur statistiken i allmänhet används.

Utrikeshandelsstatistik och annan ekonomisk statistik

Det kan ligga nära till hands att göra jämförelser mellan kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken och kvaliteten hos annan ekonomisk statistik. Resultaten av sådana jämförelser är dock svåra att analysera dels med hänsyn till olikheter i insamlingsmetoder och bearbetning, dels med tanke på skillnader i användningsområden och därav följande olika krav på kvalitet och detaljrikedom i redovisningen. Materialet för sådana jämförelser är också litet såvitt utredningen har kunnat finna. Det finns dock exempel på statistikgrenar där undersökningar har visat fel i primäruppgifterna av betydligt mindre omfattning än vad som har kommit fram i utredningens undersökning. Samtidigt finns det andra statistikgrenar vilkas primäruppgifter har brister som förefaller vara väl så stora som utrikeshandelsstatistikens.

Många statistikanvändare tycks emellertid gå ut ifrån att utrikeshandelsstatistiken har en högre kvalitet än annan ekonomisk statistik. Enligt utredningens mening finns det dock inte anledning att vänta sig någon större skillnad i kvalitetshänseende mellan exempelvis statistiken för utförseln och för produktionen. Detta hänger samman med att kontrollen av de statistiska uppgifter som lämnas av exportörer eller deras ombud inte är mer ingående än granskningen av produktionsstatistiken. En höjning av kvaliteten på de uppgifter som lämnas för exporten borde kunna medföra en förbättring också av produktionsstatistiken – om det förutsätts att företagen samordnar verksamheten mellan de olika verksamhetsgrenar och personer som lämnar olika statistiska uppgifter.

Utrikeshandelsstatistiken i Sverige och i andra länder

Utredningen har inte kunnat göra någon jämförelse av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistik i Sverige och i andra länder. Det finns emellertid anledning anta att ett land med låga eller inga tullar alls och där statistiska uppgifter i stor utsträckning direkt hämtas från deklarationer eller anmälningar som har lämnats av importörer/exportörer och deras ombud får en sämre statistik än andra länder. En internationell jämförelse är inte särskilt meningsfull i så måtto att den svenska utrikeshandelsstatistiken oavsett förhållandena i andra länder måste ha en rimlig tillförlitlighet för att den skall kunna användas som underlag för interna åtgärder på handels-, närings- och försörjningspolitikens områden.

Utrikeshandelsstatistiken och handelsbalansen

Ett av utrikeshandelsstatistikens syften är att ge information om det totala värdet av de varor som förs in och ut över landets gräns. Värdena för den totala importen och exporten används för bl. a. konjunkturbedömningar och utgör också betydelsefulla element i betalningsbalansen. Som har framgått av det föregående är många av uppgifterna om de enskilda import- och exportsändningarnas värden felaktiga. Både över- och underskattningar förekommer. Avvikelserna tar emellertid vid en summering till totalnivå i stort sett ut varandra. De värden som månadsvis redovisas för total import och export kan med andra ord sägas ge en tillfredsställande information om de faktiska – sanna – införsel- och utförselvärdena. Även beräkningen av handelsbalansen – skillnaden mellan export- och importvärde – ger därmed i stort sett ett riktigt resultat. Denna slutsats grundas på uppgifter om den in- och utförsel som har redovisats av tullverket och på de handlingar som har företetts i anslutning härtill. I vilken utsträckning de fakturavärden som har legat till grund för de deklarerade värdena är tillförlitliga har inte kunnat utrönas liksom inte heller om den in- och utförda varuvolymen till fullo har deklarerats till tullverket.

Kvaliteten hos den specificerade utrikeshandelsstatistiken

Bilden blir en helt annan när det gäller den specificerade utrikeshandelsstatistiken, dvs. den som är uppdelad på olika slags varor och på enskilda import- och exportländer. En viktig faktor för en bedömning av kvaliteten härvidlag är förekomsten av fel beträffande statistiskt nummer. Ett angivande av ett oriktigt statistiskt nummer medför nämligen att värde och kvantitet för in- och utförsel av varor hänförliga till det riktiga statistiska numret blir underskattat med belopp som uppgår till varupostens *hela* värde och kvantitet. Ett fel i motsatt riktning uppkommer för det felaktigt tillämpade statistiska numret. Motsvarande gäller vid felaktiga angivelser av ursprungs- resp. förbrukningsland.

Ett exempel hämtat från undersökningen av importstatistiken kan belysa effekterna av ett felaktigt angivande av statistiskt nummer. Till statistiskt nummer 87.06.203 (delar och tillbehör avsedda för tillverkning av motorfordon för godsbefordran samt bussar) har förts en varupost med ett värde på 26 789 kr. Om varan hade tulltaxerats rätt skulle ett värde på 26 253 kr. i stället ha redovisats under statistiskt nummer 59.01.400 (varor av vadd). Medan det totala importvärdet för det statistiska numret 87.06.203 endast skulle ha påverkats relativt sett obetydligt av en riktig redovisning av varuposten i fråga hade importvärdet avseende september 1975 för det statistiska numret 59.01.400 å andra sidan ökat med drygt 10 % om varuposten hade förts till detta – riktiga – statistiska nummer med rätt värde. Missvisningar av denna typ kan leda till att felaktiga slutsatser dras om marknadsstorlek och företags marknadsandelar vid en analys inom enskilda företag, organisationer och myndigheter av import- och exportuppgifter för specificerade varuområden. Det kan påpekas att det relativa felet blir än större vid en uppdelning på statistiskt nummer *och* land.

Kvalitetsundersökningen visar att 10 % av import- och 17 % av export-

värdet i månadsstatistiken har redovisats med felaktigt statistiskt nummer. Detta svarar på årsbasis mot betydande värden – ca 8 resp. 14 miljarder kr. – och kvantiteter, vilka utgör allvarliga störningar och är utanför statistisk kontroll för användarna av statistiken. Till detta kommer att varuposter motsvarande ca 20 % av importvärdet redovisas med felaktiga statistiska värden. Avvikelserna är normalt förhållandevis små. Man kan räkna med att de i genomsnitt ligger i intervallet $\pm 5\%$. I exportstatistiken är varuposter som svarar mot inte mindre än hälften av exportvärdet angivna med fel värden. Genomsnittligt synes felen här falla i intervallet $\pm 8\%$. Undersökningen har vidare visat att varuposter motsvarande i runt tal 10 % av värdet av import och export har felaktiga viktangivelser.

Det bör i sammanhanget påpekas att felaktigheter i fråga om statistiskt nummer, värde och kvantitet kan utgöra ett betydande osäkerhetsmoment vid beräkningen av s. k. enhetsvärdeindexar, dvs. prisindexar beräknade på grundval av förändringar i värdet per kvantitetsenhet för varje statistiskt nummer. Enhetsvärdeindex används f. n. för omräkning av utrikeshandelsstatistikens värdeuppgifter till fasta priser och som prismätare för vissa typer av varor. Prismätningen beträffande utrikeshandeln är under utredning inom SCB, varför någon närmare analys inte har gjorts av utredningen.

2.4.4 *Orsaker till felaktigheterna i utrikeshandelsstatistiken*

Som har nämnts i avsnitt 2.3 har undersökningsresultaten för de olika undersökningsvariablerna fördelats på s. k. förklaringsvariabler (tullanstalt, varugrupp, storlek på varupostens värde, m. m.). Avsikten har varit att få en uppfattning om orsakerna till eventuella fel. Analysen av undersökningsresultaten med avseende på olika förklaringsvariabler tyder på att varans typ och slag är en viktig faktor bakom uppkomsten av felaktigheter i utrikeshandelsstatistiken. Visserligen har skillnader i felfrekvens observerats när det gäller skilda tullanstalter, olika typer av uppgiftslämnare, m. m. Det har emellertid också kunnat konstateras att dessa skillnader till stora delar sammanfaller med olikheter beträffande varuslag. Olika tullanstalter skiljer sig sålunda bl. a. genom att olika varugrupper har olika betydelse i deras redovisning. Skilda grupper av uppgiftslämnare är också olika med avseende på varugrupper.

Olikheterna i felfrekvens mellan olika varugrupper torde till en del bero på skillnader då det gäller att beordra, leverera, fakturera och betala varor. Skillnaderna hänger samman med varans typ (homogenitet, bearbetningsgrad, vikt per volymsenhet, utrymmeskrav, m. m.), marknadsstruktur (antalet säljare och köpare, säljar- och köparland, företagets internationalitet), transportsätt, valutaläge, m. m. Bakom det faktum att vissa typer av råvaror noteras i vissa, bestämda valutor och levereras med över tiden oförändrade betalnings- och leveransvillkor synes ligga tradition och praktiska skäl. Klassificering av varorna och omräkning till cif- och fob-värden i svenska kronor är således rutin för importörer resp. exportörer. När det gäller teknologiskt högt utvecklade produkter å andra sidan kan en säljare bestämma sättet att fakturera och leverera och ändra detta efter hand av olika skäl. På detta området tillkommer också nya produktvarianter varvid ett tidigare använt statistiskt nummer måste omprövas och kanske revideras. På insatsvaru-

området finns det många tillverkare varför en köpare har ett större inflytande över de villkor som fastställs. På konsumtionsvaruområdet är antalet artiklar stort och de byts snabbt ut. Klassificeringsproblemen torde här allmänt sett vara större. Traditionsbundna, homogena varor är lättare att klassificera och värdera i statistiksammanhang, medan insats- och specialprodukter är svårare. Importfrekvens och erfarenhet hos importören spelar också en roll för felfrekvensen hos de statistiska uppgifterna. Industrieföretag med en regelbundet återkommande import av råvaror och insatsvaror från samma leverantörer torde ha goda möjligheter att deklarerat sin import rätt, medan importörer av exempelvis konsumtionsvaror av modekaraktär kan ha svårare att klassificera varorna riktigt.

När det gäller exportstatistiken tillkommer en faktor som utredningen pekade på redan i delbetänkandet. De motiv som tull och mervärdesskatt utgör för ett riktigt angivande av varuvärde och noggrann varuklassificering vid import saknas på exportsidan. Detta avspeglas allmänt sett i en högre felfrekvens hos exportstatistiken men också i att rena slarvfel är betydligt vanligare än i importstatistiken. Det finns exempel på att ett fakturavärde i utländsk valuta har tagits upp på exportanmälan som svenska kronor liksom på att ett värde i utländsk valuta har räknats om två gånger. Även fel-skrivningar och decimalfel förekommer. Risken för slarvfel är större för vissa typer av varor än för andra. Varor som faktureras i utländsk valuta eller som levereras exempelvis cif riskerar i högre grad än andra att anges med felaktiga värden.

2.4.5 Sammanfattande bedömning

Utredningens sammanfattande bedömning av undersökningen är att det föreligger en betydande risk för att ett redovisat värde- eller kvantitetsbelopp för ett visst statistiskt nummer i import- och exportstatistiken är behäftat med besvärande fel. De användningsområden som en varu- och länderspecificerad utrikeshandelsstatistik har – som underlag för företags-interna bedömningar och för beslut inom handels-, närings- och försörjningspolitiken samt i sammanställningar med annan ekonomisk statistik – måste anses medföra behov av en mer tillförlitlig statistik. Felaktiga informationer om efterfrågeläge och utvecklingstrender för specifika produkter här hemma och på olika internationella marknader kan annars skapas, och underlaget för olika slags bedömningar och beslut bli bräckligt. Utrikeshandelsstatistiken tillgodoser med andra ord inte de behov som numera föreligger av ett någorlunda tillförlitligt material. Åtgärder bör därför övervägas för att göra statistiken säkrare. Hur högt målet för tillförlitligheten skall sättas får bli en avvägning, i första hand mot användarnas behov. Åtgärderna får också avvägas så att största möjliga effekt kan erhållas till minsta möjliga kostnader för myndigheter och för näringslivet.

2.5 Överväganden och förslag

2.5.1 Inledning

Undersökningen av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken planerades så att det skulle vara möjligt att spåra de källor i vilka felen i primärmaterial

uppstår. En fråga som man ville få belyst var om det kunde föreligga en strävan hos uppgiftslämnarna att uppnå fördelar när det gäller tull- och avgiftsbeläggningen. Man borde även undersöka om det kunde finnas skillnader i kvalitetshänseende mellan olika typer av uppgiftslämnare och företag. Även om undersökningsmaterialet var förhållandevis begränsat skulle vissa slutsatser kunna dras.

Analysen i föregående avsnitt pekar mot att entydiga orsakssamband mellan bl. a. felfrekvens och typ av uppgiftslämnare eller företag inte föreligger. Det synes vara så att importörerna och deras ombud allmänt sett inte medvetet strävar efter att uppnå fördelar när det gäller tull och andra avgifter samt skatter. Eftergranskningen av tullbeloppen för de utvalda varuposterna styrker en sådan slutsats. Kontakterna med importörer och speditörer i samband med eftergranskningen har givit samma intryck. Likaså har, som har nämnts tidigare, observerats att felen i fråga om de statistiska värdena tar ut varandra på totalnivå, både när det gäller import- och exportstatistiken. De avvikelser som förekommer mellan redovisade och sanna värden är således fördelade kring ett medelvärde som är lika med noll. Undersökningsresultaten visar däremot att olika varugrupper har olika felfrekvens. Detta tyder på att svårigheterna varierar då det gäller att avge riktiga statistiska uppgifter beroende på vilka varuslag det är fråga om.

Uppenbart är att det inte sällan är förenat med betydande svårigheter att fastställa det statistiska numret för en vara. Även bestämningen av tullvärde möter ibland problem. Analysen av undersökningsresultaten tyder på att uppgifterna i utrikeshandelsstatistiken blir felaktiga – bortsett från rent slarv och bristande noggrannhet – till följd av svårigheterna, främst för icke-specialister, att rätt tolka och tillämpa de bestämmelser i sak som ligger till grund för uppgiftslämnandet. Många har inte de nödvändiga tulltekniska kunskaperna rörande den in- eller utförda varan. Det synes heller inte alltid från deras synpunkt föreligga tillräckligt starka skäl att förvärva dessa kunskaper. Inte heller har de tillfredsställande möjligheter därtill. Särskilt gäller detta på exportsidan.

Vad som nu har sagts beträffande svårigheterna att lämna riktiga uppgifter i tulldeklarationer och exportanmälningar gäller uppenbarligen inte generellt. Många företag har en stor regelbunden import eller export som omfattar endast ett fåtal varuslag. Speditörer och större företag har dessutom ofta tullexpertis, ibland med tullutbildning, tillgänglig inom resp. företag. Till detta kommer att många varor är lätta att klassificera enligt tulltaxan även för personer som har begränsade kunskaper i tulltekniska frågor.

Enligt utredningens mening bör åtgärder sättas in för att förbättra utrikeshandelsstatistikens kvalitet. Dessa bör ha sin tyngdpunkt i en utbyggd informationsverksamhet från tullverkets sida. Utredningens bedömning är att det vid en given resursinsats bästa resultatet uppkommer vid en satsning på att höja primärmaterialets kvalitet i stället för på ökad kontroll och granskning av de lämnade uppgifterna. Informationsverksamheten måste vara aktiv i den meningen att den blir av uppsökande karaktär och riktar sig till och är direkt avpassad för enskilda importörer/exportörer och ombud med en praktisk anknytning till den in- resp. utförda varan.

Härutöver kan åtgärder övervägas för en förbättrad kontroll i direkt anslutning till in- och utförelsen samt vid granskningen på central nivå av

enskilda varuposter i maskinlistor och liknande material. I det följande diskuteras också åtgärder av teknisk och administrativ natur för att underlätta lämnandet av statistiska uppgifter samt sanktionsbestämmelser beträffande sådana uppgifter.

2.5.2 Information

I den proposition (prop. 1972:110) som låg till grund för den nya tullproceduren anförde departementschefen att tullverket i största möjliga utsträckning borde stå importörerna till tjänst med upplysningar i samband med deklarationernas upprättande. Det ansågs påkallat att tullverket under en övergångstid genomförde en allmän informationskampanj rörande den nya tullproceduren.

Skatteutskottet markerade i sitt betänkande (SkU 1972:61) särskilt att övergången till ett deklarationssystem kunde innebära svårigheter för den enskilde importören och att dessa svårigheter inte borde nonchaleras. Utskottet fann därför angeläget att framhålla vikten av att tullmyndigheterna på alla sätt skulle medverka till en smidig introduktion av systemet.

Inför den nya tullproceduren bedrev tullverket en omfattande utåtriktad informationsverksamhet. Bl. a. sändes en folder om den nya proceduren ut till samtliga importörer, speditörer etc. En 70-sidig handledning i upprättande av tulldeklarationer distribuerades i 50 000 exemplar. En särskild handledning i beräkning av tullvärde i mer komplicerade fall (30 sidor) sändes efter rekvisition ut i sammanlagt 10 000 exemplar till importörer m. fl. Tullverket anordnade dessutom hösten 1973 inte mindre än 142 kurser i tulldeklarationsförfarandet. I kurserna, som var kostnadsfria och hade en längd på 12 eller 30 timmar, deltog sammanlagt 5 800 personer från näringslivet. Tulltaxerings tjänstemän ställdes till förfogande för att biträda företagen med att gå igenom deras register över importvaror och fastställa tillämpliga statistiska nummer för dem. Efterfrågan på sådant biträde var dock ringa. Resurserna för upplysningsverksamheten i tulltaxeringsfrågor byggdes ut. Bl. a. erhöll taxekontoren vid tulldirektionerna i Stockholm, Göteborg och Malmö genom omflyttningar relativt stora personalförstärkningar (sammanlagt 37 man, motsvarande 56 % av tidigare personalstyrka). Informationsverksamheten har sedermera följts upp. Nya, aktualiserade upplagor av handledningarna har givits ut och ytterligare 103 tulldeklarationskurser med sammanlagt 3 350 deltagare från näringslivet har anordnats. Till detta kommer att GTS sedan den nya tullprocedurens införande ger ut en periodisk publikation (Tullinformation) som innehåller kortfattad information för importörer och exportörer i aktuella frågor. Bl. a. tas uppgift om tillämpliga växelkurser in i denna publikation.

Av grundläggande betydelse är den sakinformation som näringslivet kan tillgodogöra sig genom tullverkets författningssamling, tullverkets författningshandböcker och GTS meddelanden. Dessa är tillgängliga för allmänheten genom abonnemang.

I det löpande arbetet med tulltaxeringen ingår normalt information till importörer och speditörer. Oftast är det fråga om upplysningar som har direkt anknytning till en viss vara eller varusändning. Även rättelser som tullpersonal gör i avgivna tulldeklarationer kan sägas ha en informativ sida.

En mer formbunden information förekommer i form av förhandsupplysningar (se s. 50). Härutöver lämnar de lokala tullanstalterna, taxekontoren vid tulldirektionerna samt tariffbyrån hos GTS informationer muntligt, per telefon eller skriftligt i allmänna tullfrågor och i frågor som har en direkt anknytning till in- och utförseln av vissa bestämda varor.

Det kan sålunda konstateras att en omfattande information i tullfrågor redan i dag ges – eller erbjuds – till näringslivet. Den information som efterfrågas har väsentligen avseende på uppgifter som skall ligga till grund för beräkningen av tull och annan införselavgift eller avgörandet om försättningsarna för import eller export är uppfyllda i enskilda fall. Förfrågningar, som enbart har betydelse för utrikeshandelsstatistiken, torde förekomma mycket sällan.

Övervägandena i det följande rörande en ökad information redovisas i skilda avsnitt för import och export med hänsyn till de skillnader som föreligger mellan behovet av information på de två områdena. Exporten är mer koncentrerad i fråga om varusortiment och företag. Ett hundratal exportörer svarar för inmot 80 % av den totala exportvolymen från Sverige. Fördelningen av insatser för information på importörer och exportörer får vidare ses mot bakgrund av omfattningen och typen av de uppgifter som skall lämnas. Uppgifterna i tulldeklarationen innefattar nästan alltid mervärdesskatt och härutöver i förekommande fall tull samt andra skatter och avgifter som debiteras av tullverket i samband med import. Några motsvarande avgifter på exportvaror finns f. n. inte. Särskilda regleringar som skall iaktas vid gränspassagen är vanligare vid import än vid export. Importbestämmelserna är i allmänhet mer svårtillämpliga än bestämmelser som rör exporten. På kortare sikt kan en information väntas ge större effekt på exporten än på importen. De sanktionsregler som gäller och kan komma att gälla i framtiden måste även beaktas i sammanhanget. Om varusmugglingsutredningens förslag om tulltillägg (SOU 1976:37) genomförs får det anses rimligt att informationen ökas från tullverkets sida så att möjligheterna förbättras för importörer och speditörer att avge riktiga tulldeklarationer. Utredningens bedömning är därför att större resurser måste satsas på importsidan än på exportsidan under de närmaste åren. En utvärdering av åtgärdernas verkan i form av återkommande kvalitetsundersökningar bör ge underlag för inriktningen och omfattningen av informationen i framtiden.

Importen

Som ett normalt inslag i tulltaxeringsarbetet gör den tulltaxerande personalen s. k. kontrollbesök hos företag med hemtagningstillstånd. Utgångspunkten för kontrollen är företagets bokförda import under senare tid som jämförs med avgivna tulldeklarationer. Målet är att varje hemtagare med import av betydelse skall besökas minst en gång vartannat år. Under inledningskedet av den nya tullproceduren har det inte varit möjligt att hinna med detta. Ojämnheter i arbetsbördan har vidare medverkat till en viss ojämnheter i besöksfrekvensen. Allmänt sett är dock erfarenheterna goda. Hemtagarna har sett välvilligt på verksamheten och värdefull information har lämnats av tulltjänstemännen i samband med kontrollen.

Ökad information i frågor som rör import och statistik kan tänkas lämnas

av särskilda tjänstemän, som får specialutbildning i hithörande frågor. En sådan ordning skulle ha vissa administrativa fördelar och underlätta planeringen, så att största möjliga effekt skulle uppnås med insatta resurser. Starka skäl talar emellertid för att informationen i fråga om den import som omfattas av hemtagningssystemet kombineras med besöken hos hemtagarna. Tulltjänstemännen får härigenom en direkt kontakt med de importörer vilkas varor de regelmässigt tulltaxerar. Tulltaxeringsarbetet skulle härigenom bli mer intressant för tulltjänstemännen, samtidigt som informationen och uppföljningen av effekterna av denna skulle bli effektivare. De kombinerade informations- och kontrollbesöken skulle vidare kunna anpassas efter de variationer i arbetsbördan som förekommer då det gäller granskningen av tulldeklarationer.

När det sedan gäller inriktningen av informationen torde en direkt och begränsad anknytning till det berörda företags varusortiment vara bäst ägnad att fylla sitt syfte. En genomgång – om företaget så önskar i närvaro av företagets speditör – av importvarorna för att åsätta dessa statistiska nummer måste bli ett angeläget inslag i informationsverksamheten. I fråga om statistiska värden har kvalitetsundersökningen visat att flertalet fel uppkommer vid valutaomräkningar, cif-beräkningar och i fråga om avdrag från eller tillägg till vad som kan anses utgöra kommersiella varuvärden. Upplysningar i dessa hänseenden bör därför prioriteras.

Ett speciellt problem i samband med en utbyggd informationsverksamhet utgör den omfattande användningen av ombud. Vid införandet av den nya tullproceduren antog man att importörerna själva skulle komma att avge tulldeklarationer i ett övervägande antal fall. Detta bedömdes komma att medföra att bl. a. de statistiska uppgifterna på tulldeklarationerna skulle bli av en tillfredsställande kvalitet. Utredningens kvalitetsundersökning visar dock att inte mindre än ca 50 % av importanmälningarna med tulldeklarationer avges av speditörer som ombud. Hos speditörerna finns ofta tulltaxeringsutbildad personal som är rekryterad från tullverket. Det underlag för förtullningen som importörerna lämnar till ombuden är emellertid avpassat främst för den kommersiella sidan av importörernas verksamhet. Statistiska nummer på importvarorna används sällan kommersiellt. Vidare avviker företagens värdebegrepp från den tulltekniska och statistiska värdefinitionen. Erfarenheterna från kvalitetsundersökningen tyder på att brister i kommunikationen mellan importörer och speditörer inte sällan orsakar felaktigheter i statistiken. Detta är naturligt i frågor där man i grunden inte talar samma språk; speditörerna är i hög grad tulltekniskt och importörerna mer kommersiellt inriktade då det gäller den gemensamma uppgiften att avge tulldeklarationer.

I och för sig kan det hävdas att speditörens uppgift borde vara att på uppdrag av import- eller exportföretag ombesörja tullklareringen i dess helhet och att han därför borde inneha de kunskaper som krävs för detta. Utredningens mening är emellertid att det underlag för förtullningen som lämnas av importör till speditör i större utsträckning än som nu förekommer bör innefatta tulltekniska uppgifter och vara baserat på ett visst tulltekniskt kunnande hos importören. Speditören har visserligen ofta en god allmän kännedom i tullfrågor men det fordrar stora arbetsinsatser att tränga djupt in i varje enskilt uppdrag. Båda parter – och kvaliteten hos statistiken –

bör därför tjäna på ett utbyggt och fördjupat utbyte av fakta angående förtullningen, vilket givetvis kan äga rum i samband med att speditören får uppdraget eller vid senare tillfälle – på initiativ av speditören.

Utredningen föreslår att tullverkets verksamhet byggs ut i syfte att ökad information skall kunna ges enligt de huvuddrag som har skisserats i det föregående. Informationen bör riktas mot importörer och, efter dessas önskemål, även mot speditörer, varvid båda parter bör vara närvarande samtidigt. Verksamheten bör planeras och ledas av särskilt avdelad personal så att en samordning uppnås lokalt eller regionalt.

Utredningen är på det klara med att en information inte kan bli heltäckande och nå ut till alla importörer. Upplivningsverksamheten bör i ett första skede avse större företag med regelbunden import, vilkas uppgifter visar sig vara felaktiga i större utsträckning. Det behöver här inte vara fråga om enbart hemtagare utan även om företag som själva eller genom speditörer ombesörjer förtullningen i direkt anslutning till gränspassagen. Det får anses skäligt att erforderlig information till s. k. direktimportörer, vilka inte kan nås genom s. k. kontrollbesök, ges i anslutning till förtullningen. Även om det formellt är föreskrivet att deklaration skall avges av importör eller dennes ombud så bör tullmyndigheterna sålunda ha en öppen attityd till den information som begärs för att uppgiften skall kunna fullgöras.

Med hänsyn till de skillnader i svårigheterna att klassificera och värdera importvarorna som föreligger borde, efter en inledande informationsinsats, problemen beträffande kvaliteten hos de lämnade uppgifterna vara koncentrerade till företag med ett stort och varierande importsortiment och till företag med en sällan förekommande utrikeshandel. Informationen på längre sikt bör i allt större omfattning kunna inriktas på att vidmakthålla de kunskaper i tulltekniska frågor hos importörer – och exportörer – som överförs av tullmyndigheterna.

Det är inte möjligt att nu bedöma vilken resursförstärkning som krävs för att fullgöra de arbetsuppgifter som här föreslås beträffande importen. Detta blir i hög grad beroende av dels hur högt målet för kvaliteten sätts, dels hur snabbt och starkt den ökade informationen får effekt. I detta sammanhang hänvisas till förslaget i underavsnitt 2.5.6 om inrättandet av en kontrollsektion vid GTS. Enligt utredningens mening bör resurserna förstärkas successivt med i genomsnitt tio tjänstemän per år under en första treårsperiod, då informationsverksamheten organiseras och byggs upp. Det får inte anses uteslutet att en del av dessa tjänstemän kan tas ur den nuvarande personalstyrkan om kontrollarbetet organiseras så att ytterligare moment anförtros åt biträdespersonal. I anslagsframställningen för budgetåret 1977/78 anför GTS att det befintliga överskottet av tulltaxeringsutbildad personal beräknas vara slutgiltigt avvecklat under budgetåret 1978/79. Kurser för utbildning av tulltaxerande tjänstemän bör anordnas för att tillgodose det behov av personal som utredningens förslag innebär. Innan kurser har hunnit sättas igång och avslutas kan något tillskott av tulltaxeringsutbildad personal givetvis inte påräknas. Under en övergångsperiod bör befintlig personal emellertid kunna utnyttjas för en ökad information bl. a. genom omläggning av vissa arbetsrutiner eller genom en prioritering av informationsverksamheten.

Utredningen vill i sammanhanget understryka vikten av att frågor som

rör utrikeshandelsstatistiken och dess kvalitet ges lämpligt utrymme i de kurser för utbildning av tulltaxerande tjänstemän och i fortbildningskurser av olika slag som framdeles kommer att anordnas inom tullverket. När det gäller kurserna för utbildning av tulltaxerande tjänstemän kan det vara nödvändigt att bygga ut innehållet i dem med en orientering om användning och uppbyggnad av utrikeshandelsstatistiken, om syftet med och sättet för att lämna information i statistikfrågor till importörer och exportörer, samt om de fel som förekommer i utrikeshandelsstatistiken enligt utredningens och framdeles tullverkets kvalitetsundersökningar.

Exporten

Utredningen inriktade från början sitt arbete på att i ett delbetänkande så fort som möjligt lägga fram förslag till åtgärder som syftade till en förbättring av tidslokaliseringen i utrikeshandelsstatistiken. Vid undersökningar som företogs i anslutning härtill visade det sig att kontrollen av de statistiska uppgifterna för exporten i många fall endast är mycket summarisk. Allmänt sett har det vid den manuella och maskinella kontrollen hos GTS kunnat konstateras att felfrekvensen är hög. Den kvalitetsundersökning som sedermera har gjorts av utredningen bestyrker dessa iakttagelser. Av avgörande betydelse synes vara att någon ingående kontroll i allmänhet inte är nödvändig från tullbeläggnings- eller beskattningssynpunkt. Det är då naturligt att de statistiska uppgifterna för exporten, som sedan länge har lämnats av exportörer eller deras ombud i exportanmälan eller motsvarande handling, inte har kommit att tillmätas samma betydelse som importuppgifterna. Tullverkets möjligheter till kontroll begränsas också av att någon exportfaktura inte behöver lämnas tillsammans med exportanmälan. För att öka tillförlitligheten hos exportstatistiken föreslog utredningen därför redan i delbetänkandet att åtgärder skulle vidtas snarast möjligt. Med hänsyn främst till de nuvarande rutinerna ansågs det vara alltför långtgående att föreskriva en skyldighet att vid exporttillfället uppvisa faktura för varje enskild exportsändning. Eventuella åtgärder för att förbättra kvaliteten borde därför enligt utredningens mening inriktas på att höja kvaliteten hos de lämnade statistiska uppgifterna snarare än på en kontroll av att dessa är riktiga.

Utredningen föreslog sålunda i delbetänkandet att särskilda tjänster som exportkonsulter skulle inrättas. Förslaget har antagits av riksdagen. GTS har i enlighet med beslutet förordnat att det fr. o. m. den 1 oktober 1976 inom varje tullregion skall finnas en befattning som konsult i frågor rörande exportstatistik, m. m. Under budgetåret 1977/78 har medel beräknats för ytterligare fyra sådana befattningar.

Exportkonsulternas uppgifter är bl. a. att

- genom information medverka till att de uppgifter som lämnas vid export blir så riktiga som möjligt,
- verka för att frihandelsavtalen tillämpas riktigt genom att ge exportörer råd och anvisningar i frågor om varors ursprung,
- ge anvisningar och råd i ärenden som rör tullverkets exportkontroll och exportrutiner i övrigt,
- besöka exportörer och med stöd av 35 § tullagen (1973:670) även kon-

trollera uppgifter i exportanmälningar och ursprungscertifikat mot företagens bokföring och verifikationer.

Verksamheten har varit i gång ganska kort tid och det finns därför inte några ingående erfarenheter av effekterna av informationsarbetet. Allmänt sett synes systemet emellertid fungera tillfredsställande.

De synpunkter som framfördes i delbetänkandet på kvaliteten hos exportstatistiken och behovet av s. k. exportkonsulter för information till exportföretag och speditörer gäller alltså. Från den 1 juli 1977 kommer medel att finnas för nio tjänster för exportkonsulter. Utredningen vill inte nu, innan erfarenheter har vunnits av systemet med exportkonsulter, föreslå ytterligare tjänster för informationsverksamheten på exportsidan. Det förutsätts att man inom tullverket nog följer utvecklingen i det berörda händandet och begär ytterligare medel för nya tjänster om det skulle visa sig erforderligt.

Skriftlig information i statistiska frågor

Enligt 29 § tullagen (1973:670) får GTS efter ansökan meddela förhandsbesked om varas statistiska nummer, beräkning av tullpliktig kvantitet och tullpliktigt värde, tull- och avgiftssats samt tullbefrielse eller tullnedsättning för vara av helt eller delvis svenskt ursprung. Förhandsbeskedet skall sökas skriftligt hos GTS. Under åren 1974 och 1975 har förhandsbesked lämnats i mellan 200 och 300 fall per år. Förhandsbeskeden är bindande för statsverket. Utöver förhandsbeskeden har GTS lämnat underhandsbesked i form av befattningshavares personliga bedömningar i omkring 200 fall per år.

Varusmugglingsutredningen tog i sitt betänkande (SOU 1976:37) upp frågan om en ökad informationsverksamhet från tullverkets sida mot bakgrund av förslaget till administrativ sanktion för bl. a. oriktig uppgift i tulldeklaration. I anslutning härtill berördes förhandsbeskeden. Man ansåg att dessa ges i en alltför omständlig form för att systemet med förhandsbesked skall kunna anlitas i normala fall av rådgivning. En icke bindande form av rådgivning borde eftersträvas. Varusmugglingsutredningen föreslog att sådana råd av beviskäl borde lämnas i skriftlig form.

GTS anförde i sitt yttrande över varusmugglingsutredningens betänkande att den inte är främmande för en intensifiering av upplysningsverksamheten, om detta skulle visa sig motiverat och erforderliga resurser ställs till förfogande. GTS anser dock att förslaget att råd i tulltaxeringsfrågor skall ges i skriftlig form kommer att kräva stora arbetsinsatser. Underhandsbesked i tulltaxeringsfrågor bör därför även fortsättningsvis kunna lämnas muntligt.

Utredningen vill för sin del understryka behovet av möjligheter att på ett snabbt och enkelt sätt få upplysningar i frågor som rör tullbehandling. Upplysningsverksamheten bör emellertid sträckas ut till att omfatta även råd och anvisningar när det gäller enbart statistiska uppgifter. Besked i statistiska frågor bör kunna lämnas under hand både skriftligen och muntligen såväl lokalt och regionalt som centralt inom tullverket utan att vara bindande för vare sig statsverket eller importörer/exportörer. Utredningen föreslår att GTS ser över möjligheterna att bygga ut upplysningsverksamheten på nyss sagda sätt. Det kan därvid vara lämpligt att överväga om särskilda

blanketter för besked i enbart statistiska frågor skall ges ut. Tullverket bör också propagera för möjligheterna att få sådana besked.

2.5.3 Kontrollen i samband med tulltaxering och export

Som framgår av beskrivningen av tullverkets arbetsrutiner (avsnitt 2.2 och bil. 1) baseras tulltaxeringen av *importen* på tulldeklaration som avlämnas av importör eller dennes ombud. Deklarationen innehåller, utöver de uppgifter som erfordras för tulltaxeringen, även de statistiska uppgifterna. Avgifter som skall debiteras av tullverket i samband med importen räknas ut av importören och beloppen anges av honom i deklarationen.

Deklarationen granskas av tullmyndighet. Vid vissa tullanstalter är granskningsarbetet centraliserat till speciella organisatoriska enheter. Inom enheterna är arbetet ibland uppdelat varugrupsvis.

Enligt de riktlinjer som har meddelats för kontrollarbetet skall tulldeklarationen kontrolleras bl. a. med avseende på uppgivna tullvärden och statistiska nummer. Kontrollen består dock, utöver en formell genomgång beträffande fullständighet m. m., som regel endast av en summarisk genomgång innefattande en enkel överslagsberäkning av tullvärdet samt en bedömning av huruvida tillämpat statistiskt nummer är rimligt med hänsyn till tillgänglig varubeskrivning. Därutöver underkastas vissa tulldeklarationer en mer ingående granskning (s. k. specialgranskning). Urvalet av tulldeklarationer för specialgranskning sker dels slumpmässigt, dels efter annan grund, t. ex. med avseende på om tariffieringssvårigheter föreligger.

I de fall det visar sig att en uppgift i en tulldeklaration är felaktig rättas den. Felet rättas oavsett om det är till den tullskyldiges nackdel eller fördel. Är felet av ringa betydelse och avser uppgift i en enstaka tulldeklaration vidtas dock som regel inte rättelse om avgiftsbeloppet därigenom endast skulle ändras obetydligt.

Enligt utredningens mening kan tullverkets kontroll rimligen inte omfatta alla uppgifter i alla tulldeklarationer. Med en sådan strävan vore det sannolikt mest ändamålsenligt att återgå till den tidigare ordningen då tulltjänstemän utan någon tulldeklaration som underlag med hjälp av bl. a. avlämnade fakturor och godsbesiktning beslutade om avgifter och i praktiken även lämnade uppgifter för statistiska ändamål (officielltulltaxering). Ett väsentligt syfte med övergången till ett deklarationssystem var att arbetet med och ansvaret för beräklandet av avgifter och lämnandet av uppgifter i samband med import primärt skulle åvila näringslivet. Inom ramen för detta system bör emellertid finnas administrativt lättillämpade och verksamma sanktioner som kan användas i vart fall mot betydande eller återkommande felaktigheter. Denna fråga diskuteras mer ingående i underavsnitt 2.5.8.

Ambitionen när det gäller kontrollarbetet måste vara beroende av de tidsgränser som finns inarbetade i tullproceduren och av de resurser, främst tulltaxeringsutbildad personal, som står till förfogande. Tullmyndigheterna har, beträffande hemtagna varor, en vecka på sig att kontrollera de tulldeklarationer som lämnas senast torsdagen i den andra veckan efter den under vilken importgodset har tagits hem. Konjunktur- och säsongmässiga svängningar hos importen samt tillfälliga variationer av tillgången på arbetskraft inom en given personalram medför att kontrollarbetet blir mer

eller mindre omfattande och djupgående från tid till annan.

Utredningen har övervägt åtgärder som syftar till att skapa en större flexibilitet när det gäller den tidsperiod under vilken tulldeklarationerna skall granskas vid tullanstalterna. Vissa begränsade möjligheter till förskjutningar finns redan nu. En ökad flexibilitet skulle dock medföra antingen en försämring av månadsstatistikens kvalitet eller en försening av publiceringen av denna. Kontrollarbetet bör därför bedrivas med utgångspunkt i de tidsgränser som nu gäller. Utredningen vill i sammanhanget avstyrka en lösning efter de riktlinjer som diskuteras i en arbetsgrupp sammansatt av representanter för GTS och statskontoret enligt vilka en preliminär månadsstatistik skulle tas fram som sedan måste rättas. En sådan lösning skulle möjligen leda till en snabbare publicering av månadsstatistiken, som dock samtidigt skulle tas fram på grundval av ett material med lägre kvalitet än i dag.

Från och med andra halvåret 1977 då praktiskt taget alla industrivaror från EG blir befriade från tull kommer tull att debiteras endast för ca 10 % av importvärdet. Inriktningen och omfattningen av granskningsarbetet kommer då att i större utsträckning bli avhängig av ambitionen när det gäller kvaliteten hos importstatistiken. Det finns en risk att kontrollen allmänt sett kommer att minska. Resurser skulle emellertid kunna föras över från en kontroll av tullbeläggning till en kontroll av statistiska uppgifter. Utredningen vill betona det angelägna i att personalresurserna och den nuvarande kontrollintensiteten inte minskas i och med att tullarna avskaffas för importen från EG. Kontrollen av ursprungscertifikat mot varor och fakturor samt en satsning i kontrollarbetet på de statistiska uppgifterna bör då ges prioritet.

Med hänsyn till angelägenheten av att tidsgränserna i tullproceduren inte överskrids är det svårt att ställa upp fasta regler för kontrollarbetet. Detta bör emellertid inte hindra att man drar upp riktlinjer som i möjligaste mån följs. Den kvalitetsundersökning som utredningen har gjort ger vissa indikationer om vilken inriktning som kontrollarbetet bör ha för att få största möjliga verkan på statistiken.

När det gäller kontrollen av de statistiska uppgifterna vill utredningen förorda följande riktlinjer.

1. Varuposter med deklarerade värden överstigande 100 000 kr. kontrolleras alltid mot faktura i vad avser statistiskt nummer, värde, kvantitet och inköps-/ursprungsland.
2. Varuposter med deklarerade värden mellan 20 000 och 100 000 kr. kontrolleras alltid med avseende på statistiskt nummer och inköps-/ursprungsland samt – översiktligt – med avseende på värde och kvantitet.
3. Varuposter med deklarerade värden under 20 000 kr. kontrolleras översiktligt så att uppenbara fel kan rättas till.
4. Slumpmässigt utvalda varuposter underkastas en fullständig kontroll oavsett värdet.

Riktlinjerna bör vara vägledande, och resurserna bör på längre sikt anpassas efter dessa. Avsteg kan emellertid behöva göras vid kraftiga ökning av godsmängden, i samband med helger osv. för att granskningstiden skall kunna hållas och förseningar undvikas.

Genom de föreslagna riktlinjerna kommer visserligen endast knappt 5 % av antalet varuposter, men ändå så mycket som nästan 60 % av värdet av importen att underkastas fullständig kontroll beträffande de statistiska uppgifterna. Ytterligare 15 % av varuposterna representerande närmare 30 % av importvärdet kontrolleras med avseende på statistiskt nummer, vilket har mycket stor betydelse i statistiskt hänseende.

I dag är granskningen inriktad främst på sändningar med värden som överstiger 20 000 kr. Enligt utredningens bedömning skulle resurserna inte behöva ökas, om kontrollen av de statistiska uppgifterna följer de riktlinjer som föreslås i det föregående. Det förutsätts härvid, som tidigare har framhållits, att de resurser som frigörs i och med att tullbeläggning för EG-varor faller bort i stor utsträckning kan föras över till en kontroll av statistiska uppgifter.

Utredningens inledningsvis redovisade, grundläggande bedömning är att ökade ansträngningar för att höja kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken i första hand bör sättas in i form av en utbyggd information till importörer och speditörer. En ökad kontroll i anslutning till tulltaxeringen kan knappast ge påtagliga effekter utan mycket kraftiga resursförstärkningar. Det personaltillskott som föreslås i föregående avsnitt kan emellertid utnyttjas på det sättet att arbetet med den löpande kontrollverksamheten kan förstärkas då arbetsbördan ökar och informationsbesöken förläggas till tider då antalet inlämnade tulldeklarationer är förhållandevis mindre. Informationen bör emellertid vara en förstahandsuppgift.

När det sedan gäller kontrollen av de statistiska uppgifterna för *exporten* är utgångsläget – som tidigare har nämnts – annorlunda än beträffande importen. Av stor betydelse är härvidlag att exporten är koncentrerad till relativt sett färre företag och att varudifferentieringen är mindre på export- än på importsidan. Bl. a. väger stora poster med homogena varor av typen pappersmassa och bilar förhållandevis tungt. Av vikt för övervägandena om en förbättrad kontroll av statistiska uppgifter för exporten är även det förhållandet att tulltjänstemännen som regel inte har tillgång till någon försäljningsfaktura vid utförelsetillfället. Som utredningen anförde redan i delbetänkandet skulle det emellertid vara realistiskt att ställa krav på att faktura skall visas upp som underlag för en kontroll av lämnade statistiska uppgifter. Mot bakgrund härav kan det antas att påtagliga effekter på exportstatistiken knappast kan väntas genom en ökad kontroll vid utförelsetillfället. Utredningen är därför inte beredd att föreslå att denna kontroll ökas. Verkningarna av exportkonsulternas informationsverksamhet bör avvaktas. Det sagda innebär inte att utredningen menar att kontrollen av exportstatistiken bör minskas eller eftersättas. Den bör fortsätta i minst samma utsträckning som hittills; en ökning av omfattningen och djupet bör dock anstå t. v. De riktlinjer som har skisserats i det föregående för kontrollen av importen bör i möjligaste mån följas även beträffande exporten.

2.5.4 Den centrala granskningen

Som framgår av redogörelsen för de olika stegen i granskningen och kontrollen av de statistiska primäruppgifterna (avsnitt 2.2 och bil. 1) dataregistreras och expertgranskas det statistiska primärmaterialiet hos sta.

I det material rörande *införseln* som kommer in till och dataregistreras hos sta är de uppbördsrättsliga och statistiska uppgifterna integrerade. En uppdelning av materialet görs vid bearbetningen av de dataregistrerade uppgifterna hos DAFA. Bl. a. framställs där ett magnetband innehållande de statistiska primäruppgifterna vilket sänds till SCB i Örebro. Uppgifterna för *utförseln* dataregistreras hos sta och sänds direkt till SCB i Örebro. Hos SCB sorteras materialet och vissa maskinella kontroller görs av de statistiska uppgifterna. F. n. skrivs samtliga dataregistrerade varuposter ut i en lista som skickas till sta.

Hos sta gör tulltaxeringsutbildad personal en fullständig genomgång av listan, som omfattar ungefär 300 000 resp. 200 000 varuposter per månad för import och export. Vid genomgången ägnas uppmärksamhet främst åt varuposter som har markerats vid den maskinella granskningen samt åt varuposter som erfarenhetsmässigt kan innehålla fel som inte upptäcks i datorn. För en varupost som bedöms vara felaktig i något avseende – det kan röra sig om fel i någon av de statistiska variablerna eller fel i de uppbördsrättsliga uppgifterna – tas primärhandlingar i form av tullsedel eller exportanmälan i allmänhet fram. Med nuvarande metoder och resurser är det möjligt att undersöka endast större fel. Utskrift av underlag för framtagningen av verifikationer, framtagning samt kontroll av att beslut har fattats och att åtgärder har vidtagits beträffande samtliga misstänkta felaktigheter görs av biträdespersonal. Proceduren hos sta avslutas med att rättelser dataregistreras.

Det material som sta har att arbeta med varje månad är mycket omfattande. Därtill har antalet signaler om misstänkta fel som ges av datorn blivit högre än vad som hade bort vara nödvändigt. Skälet härtill är att sta inte har haft resurser att efter den faktiska prisutvecklingen fortlöpande förändra de enhetsvärdeuppgifter som används för granskningen i det maskinella systemet. Även om arbetet i första hand skall koncentreras på varuposter med stor betydelse, måste de varuposter som har markerats i listan alltid ägnas viss uppmärksamhet, varför resursanvändningen lätt blir ineffektiv.

Ett från statistisk kvalitetssynpunkt effektivare utnyttjande av de förefintliga resurserna skulle kunna uppnås om kvaliteten hos de primäruppgifter som lämnas till sektionen höjdes. Åtgärder i syfte att åstadkomma en förbättring av de uppgifter som lämnas av importörer och exportörer har diskuterats tidigare. Åtgärderna skulle kunna kompletteras med ett bättre och modernt, maskinellt granskningssystem som skulle inriktas på faktiska felaktigheter av på förhand fastställd betydelse.

Ett nytt maskinellt granskningssystem för importen framtaget av SCB i samråd med GTS tas i drift under 1977. Det är därför ännu inte möjligt att bedöma dess effekter på granskning och personalanvändning inom sta.

Om det nya granskningssystemet får de önskade effekterna skulle det innebära att förutsättningar skapades för den tulltaxeringsutbildade personalen att utföra de uppgifter som planerades vid införandet av ADB i utrikeshandelsstatistiken år 1963. F. n. tar den löpande genomgången av utrikeshandelsstatistikens primäruppgifter efter den maskinella granskningen i stort sett hela arbetstiden i anspråk.

För att kunna följa utvecklingen på olika varuområden, särskilt prisut-

vecklingen, måste en del av arbetstiden kunna avsättas till insamling av speciell information. Genom dags- och fackpress samt speciella kontakter kan tjänstemännen skaffa sig erforderlig information. Bl. a. bör de få möjligheter att skaffa förhandsinformation om import och export av större hela anläggningar av typ kraftverk, oljeraffinaderier, stålverk och pappersbruk. Behandlingen av sådana i statistiskt – och tulltekniskt – hänseende är i dag ett stort problem. Om åtgärder för att underlätta och reglera uppgiftslämnandet kunde vidtas så snart som möjligt efter det att anläggningen hade beställts eller kontraherats skulle kvaliteten hos statistiken kunna höjas och tullbehandlingen underlättas. Information om sådana order och kontrakt borde samlas in av sta som också skulle initiera kontakter direkt med importören/exportören via den berörda tullanstalten eller via exportkonsulterna.

Exportkonsulternas arbete och en information om importstatistiken kommer att kräva ökade arbetsinsatser av sta. Informationsverksamheten måste nämligen bedrivas i nära samarbete mellan sta och de regionala tullmyndigheterna dels för att uppnå enhetlighet i de bedömningar som kan behöva göras ute på fältet, dels för att ta fram material inför besöken hos importörer och exportörer.

En tänkbar väg att spåra felaktigheter i statistiken är att ställa den svenska utrikeshandelsstatistiken mot motsvarande uppgifter i andra länders utrikeshandelsstatistik. Ett sådant arbete finns upptaget i ett program som har upprättats av de nordiska länderna gemensamt. Från svensk sida kunde arbetet utföras av sta i samarbete med SCB.

Det nya maskinella granskningssystemet synes ge möjligheter att anpassa granskningsvariablerna efter den faktiska utvecklingen. Det gäller bl. a. enhetsvärdenas storlek. Vidare finns det möjligheter att anpassa noggrannheten i granskningen till tillfälliga fluktuationer i de personella resurserna. Granskningssystemet skall i dessa hänseenden övervakas och styras av sta.

Sammanfattningsvis vill utredningen framföra följande synpunkter på granskningen vid sta.

Det nya maskinella granskningssystemet väntas frigöra arbetstid för den tulltaxeringsutbildade personalen. Denna tid bör ägnas åt att fullgöra de uppgifter som nyss har skisserats. Därtill kommer att den biträdespersonal som f. n. handhar utskrift av underlaget för framtagningen av verifikationer kan användas för andra arbetsuppgifter, eftersom utskriften av underlaget görs av datorn i det nya systemet. Härigenom skapas förutsättningar för en behandling av fler undersökningsfall än vad som nu är möjligt. Som tidigare har nämnts bör en ökad information direkt till företagen på sikt medverka till en minskad felfrekvens, vilket också frigör personella resurser för andra uppgifter inom sta.

Utredningen utgår ifrån att erfarenheterna av det nya granskningssystemet utvärderas. Utredningen vill också förorda att SCB i samråd med GTS ges möjligheter att ta fram ett liknande granskningssystem för exportstatistiken, om erfarenheterna av granskningssystemet för importstatistiken skulle visa sig goda.

De ökade personella resurser som uppkommer genom det nya granskningssystemet kan användas för en fördjupad manuell granskning eller för att förkorta granskningstiden så att de statistiska publikationerna kan börja

framställas tidigare. Enligt utredningens bedömning är båda dessa åtgärder angelägna. Det kan antas att en förbättrad maskinell granskning – med oförändrad ambition i vad avser den manuella granskningen – kan förkorta granskningstiden från genomsnittligt ungefär två och en halv veckor till ca en och en halv vecka. Utredningen föreslår dock att sta, som i expertkontrollen f. n. sysselsätter sex tulltaxeringsutbildade tjänstemän och sex biträden, förstärks med sex nya tjänster, varav tre för tulltaxeringsutbildad personal, för att möjliggöra – förutom utförandet av de tidigare skisserade uppgifterna och en förkortning av granskningstiden – en fördjupad kontroll. Erfarenhetsmässigt vet man att den manuella granskningen är effektiv, samtidigt som en förstärkning av kontrollen vid utförelsetillfället på tullanstalterna inte kan väntas medföra nämnvärda förbättringar av exportstatistiken.

Det kan inte uteslutas att en utbyggd användning av datorer i tullverkets statistik- och redovisningsarbete kan innebära att behovet av personal vid sta minskar. Det är emellertid inte sannolikt att ett utbyggt datorsystem kan tas i bruk före 1980. Fram till dess synes en förstärkning vara nödvändig. Om det senare visar sig att en personalminskning kan ske torde det inte möta några problem att föra över personal till andra arbetsuppgifter inom tullverket.

I anslutning härtill vill utredningen nämna den förstudie som görs inom en arbetsgrupp bestående av tjänstemän från statskontoret och GTS i syfte att undersöka frågan om användning av dataterminaler inom tullverket. Arbetsgruppen väntas under våren 1977 avge en rapport i vilken föreslås att arbetet bör fortsättas. Gruppen har övervägt tre utvecklingslinjer, nämligen dels det system som används i dag för tulltaxering och insamling av statistiska uppgifter, dels ett dataterminalsystem, dels ock ett system, där kontrollen görs mot en rapportlista som framställs efter en central bearbetning på grundval av ogranskade deklarationer. I alla alternativen förutsätts ett ökat ADB-samarbete med uppgiftslämnarna. De förändringar i de nuvarande tulladministrativa rutinerna som en fortsatt utredning kan medföra påverkar givetvis arbetet hos sta, liksom insamlingen av utrikeshandelsstatistiken i stort. Det maskinella granskningssystemet, möjligen i modifierad form, skulle emellertid kunna och behöva utnyttjas oavsett vilken väg man väljer i framtiden.

Utredningen vill i detta sammanhang också beröra den betydelse som utvecklingen mot en allt vanligare användning av datorer inom näringslivet kan få för insamlingen och kontrollen av primärmaterial för utrikeshandelsstatistiken. Den information beträffande statistiska nummer som enligt förslagen i detta betänkande skall lämnas till importörer och exportörer bör exempelvis kunna inarbetas i företagets datorbaserade redovisningssystem. Statistiska nummer bör kunna anges parallellt med artikelnummer och vara till ledning såväl vid lämnandet av statistiska uppgifter för import- och exportsändningar som vid fastställandet av ursprung. Företagets ADB-system bör vidare kunna samordnas med tullverkets så att importstatistik kan avges på maskinläsbart medium för viss tidsperiod i långt större utsträckning än vad som sker f. n. Detta bör även gälla exportsidan.

Enligt utredningens mening är det viktigt att man vid utformningen av de tulladministrativa rutinerna beaktar de fördelar som en utvidgad an-

vändning av ADB hos myndigheterna och näringslivet kan ge. De förslag som förs fram i detta betänkande låser inte fast systemet för avgivande, kontroll, granskning och publicering av utrikeshandelsstatistiken. En anpassning till ett ökat utnyttjande av ADB bör således successivt kunna ske utan några betydande administrativa eller organisatoriska ingrepp.

2.5.5 Förbättringar av teknisk natur

Den statistiska varuförteckningen består av inmot 5 000 statistiska nummer. Frågan kan givetvis ställas om statistiken inte skulle bli säkrare om antalet nummer bringades ned. Nackdelarna med en begränsad varuförteckning skulle kompenseras av att statistiken blev mer tillförlitlig. Frågan är emellertid komplicerad och kan ses från flera synpunkter.

Till en början får det numera anses självklart att den statistiska varuförteckningen skall vara en och samma för import-, export- och annan varustatistik. Smärre avvikelser förekommer men dessa avser en ytterligare uppdelning utöver den gemensamma förteckningen. Det säger sig självt att en varuförteckning som skall tillgodose alla önskemål på import-, export- och produktionssidan måste bli mycket omfattande.

Till saken hör också att den statistiska varuförteckningen till vissa delar är ett resultat av diskussioner mellan de nordiska länderna. Sålunda har man kommit överens om att tillämpa samma varuindelning för de sex första siffrorna i de statistiska numren. Överenskommelsen omfattar ca 2 900 positioner. Den sjunde siffran återspeglar en autonom svensk varuindelning som har sin utgångspunkt i den nordiska överenskommelsen. Den nationella indelningen har kommit till efter önskemål från i första hand näringslivet men också från vissa myndigheter. Önskemål har i vissa fall fått avvisas, ibland av rent tulltekniska skäl men ibland också med hänsyn till att varuförteckningen inte får bli alltför omfattande.

I sammanhanget måste också beaktas det arbete som pågår inom Brysselrådet för att få till stånd en utbyggd statistisk varuförteckning. Arbetet har pågått i ett par år och avsikten är att man i början av 1980-talet skall nå en överenskommelse om en rekommendation som innebär att anslutna länder tillämpar en gemensam varunomenklatur som är uppdelad på 6 000–8 000 positioner. Härutöver kommer det att vara tillåtet att göra nationella uppdelningar.

Mot bakgrund av det sagda ter det sig knappast som realistiskt att begränsa omfattningen av den statistiska varuförteckningen. I vart fall kan en begränsning knappast bli av en sådan omfattning att den märkbart kan påverka kvaliteten hos statistiken. Detta får givetvis inte utesluta att fortlöpande justeringar görs för att varuförteckningen skall vara aktuell och för att angelägna nya behov skall kunna tillgodoses. Ett sådant arbete pågår också kontinuerligt i samråd mellan SCB, GTS och kommerskollegium.

Som har antytts i underavsnitt 2.3.3 finns det möjligheter att vid import tillämpa en förenklad klassificering när en sändning innehåller flera till olika statistiska nummer hänförliga varuposter med låga värden. GTS har utfärdat regler med följande innebörd.

1. Varuposter med värden under 100 kr. får, oavsett tullsatsen, hänföras till det statistiska nummer till vilket huvuddelen av sändningen (räknat

- efter värdet) är hänförlig.
2. Varuposter på en och samma faktura med värden mellan 100 och 500 kr. som har samma tullsats eller alla är tullfria eller befriade från tull får föras samman till det statistiska nummer som värdemässigt dominerar bland varuposterna i fråga eller dit de flesta av varuposterna är hänförliga.

Varuposter för vilka begärs förmånsbehandling enligt frihandels- eller u-landskungörelsen får inte föras samman med varuposter för vilka sådan behandling inte begärs. Inte heller får varuposter för vilka krävs importlicens föras samman med licensfria varuposter.

Kvalitetsundersökningen visar att förenklingsreglerna generellt sett påverkar importstatistiken i mycket liten utsträckning. Ca 35 000 varuposter, motsvarande drygt 10 % av samtliga varuposter, för en månad "försvinner", men endast ca 5 milj. kr. eller några tiondels procent av importvärdet berörs. Möjligen kan värdet vara ojämnt fördelat på olika statistiska nummer, men verkningarna härav får bedömas vara helt marginella.

För exportstatistiken har inte utfärdats några liknande förenklingsregler.

Utredningen anser att förenklingsregler av något slag bör kunna tillämpas, om de utformas så att verkan på statistiken endast blir marginell. Det kan emellertid finnas skäl att se över de värdegränser som nu gäller. En höjning av gränserna i förenklingsreglerna för importen till 200 resp. 1 000 kr. kan beräknas maximalt komma att beröra ca 90 000 varuposter (ca 30 %) per månad med ett sammanlagt värde på ca 35 milj. kr. eller ca 0,5 % av hela importvärdet.

När det gäller exportstatistiken arbetade den s. k. K-gruppen vid eftergranskningen i samband med kvalitetsundersökningen med en speciellt utformad förenklingsregel för varuposter med värden under 1 000 kr. Regeln berörde indirekt ca 80 000 varuposter (i storleksordningen 25 % av det totala antalet varuposter) per månad med ett beräknat värde på 35 milj. kr. (ungefär 0,5 % av hela exportvärdet). En översiktlig genomgång av grundmaterialet för kvalitetsundersökningen tyder på att en förenklingsregel med värdegränsen 1 000 kr. framför allt skulle beröra statistiska nummer för varor som utgör delar till maskiner, bilar m. fl. typer av verkstadsprodukter, exempelvis skruvar, muttrar, lager och packningar av olika slag. Dessa varor redovisas emellertid redan i dag enligt praxis många gånger sammanslagna med andra varor under ett och samma statistiska nummer. Detsamma torde f. ö. gälla importstatistiken.

Utredningen förordar sålunda att en förenklingsregel införs för exporten och att värdegränserna i de gällande förenklingsreglerna för importen höjs till förslagsvis 200 kr. resp. 1 000 kr. Den närmare utformningen av reglerna bör göras av GTS i samråd med SCB och andra berörda myndigheter. Utredningen förordar att den kontrollgrupp som föreslås i underavsnitt 2.5.6 får i uppdrag att undersöka om värdegränserna för import och export kan höjas och att fortlöpande följa utvecklingen i det berörda hänseendet. Det kan särskilt påpekas att förenklingar av det nämnda slaget givetvis inte får göras beträffande varor som är underkastade import- eller exportkontroll.

I betalningsbalansutredningens betänkande (SOU 1971:31) Den svenska betalningsbalansstatistiken påpekades att det från betalningsbalansstatistisk synpunkt är möjligt att förenkla uppgiftslämnandet beträffande utrikeshan-

delsstatistiken genom s. k. "cut-offs", dvs. värdegränser under vilka inga eller endast vissa statistiska uppgifter behöver lämnas. Genom att ta bort uppgiftsplikten för varuposter med små värden skulle en stor del av det totala antalet varuposter utgå ur materialet. Dessa varuposters sammanlagda värde är dock mycket litet.

Som nyss har nämnts svarar varuposter med värden under 1 000 kr. för omkring 30 % av det totala antalet varuposter men för endast omkring 0,5 % av värdet av import resp. export. Det torde emellertid förhålla sig så att en stor del av de värdemässigt små varuposterna är upptagna i tulldeklarationer och exportanmälningar tillsammans med värdemässigt stora varuposter och sålunda utgör delar av sändningar. På importsidan stannar dessutom sannolikt en viss del av dessa varuposter från det material som lämnas till tullverket av företag som framställer sina tulldeklarationer med hjälp av ADB. Dessa senare varuposter dataregistreras primärt för företagens interna ADB-system. De nyss nämnda varuposterna torde enligt utredningens bedömning inte vara aktuella för en eventuell bestämmelse rörande "cut-offs". Möjlighet att inte behöva lämna uppgifter om dem skulle sannolikt inte underlätta vare sig uppgiftslämnarnas eller tullverkets arbete.

Det område som kan vara av intresse från denna synpunkt är däremot sändningar vilkas hela värde faller under en viss gräns och för vilka inte skall utgå tull. Att undersöka betydelsen och fördelningen på olika varuslag av sådana sändningar är emellertid en omfattande och problematisk uppgift som utredningen inte har ansett sig ha resurser och tid för.

Utredningen föreslår att frågan om "cut-offs" i utrikeshandelsstatistiken närmare undersöks av GTS i samarbete med SCB. I en sådan undersökning bör även övervägas frågan om postimportens och postexportens utformning och reglering. Denna del av utrikeshandeln utgörs nämligen till övervägande del av sändningar med låga värden. Vidare bör det klargöras om och i vilken grad olika varuområden blir olika påverkade av "cut-offs" samt hur den del av import- och exportvärdet, för vilken statistiska uppgifter av något slag inte skulle behöva lämnas skall skattas och redovisas i utrikeshandelsstatistiken.

Som har sagts i underavsnitt 2.3.3 är en viktig orsak till fel i värdeuppgifterna för exporten att det inte finns några regler om vilken valutakurs som skall användas vid omräkning till svenska kronor av fakturavärde i utländsk valuta. Utredningen föreslår att samma valutaomräkningskurser används för exporten som GTS fastställer för importen. GTS överväger att ta in regler härom i tullordningen.

Vid de kontakter som utredningen har haft med representanter för näringslivet och för skilda myndigheter har förts fram vissa önskemål av teknisk natur som kan vara ägnade att förbättra möjligheten att lämna riktiga statistiska uppgifter till tullverket och tolka de statistiska publikationerna. De skrivelser som har kommit in till utredningen i dessa frågor har delgivits GTS. Önskemålen innefattar bl. a. mer klargörande texter i den statistiska varuförteckningen, en varuhandbok som mer ingående beskriver vilka varor som hänförs till olika statistiska nummer samt ett i alfabetisk ordning uppställt register över vanligare varor som är baserat på handelsbenämningar. Utredningen kan inte gå närmare in på dessa tekniska frågor men vill inte utesluta att åtgärderna kan ge vissa fördelar från informations- och kva-

litetssynpunkt. GTS bör i samråd med näringslivet och berörda myndigheter undersöka frågan närmare.

2.5.6 Grupp för kontroll och speciella undersökningar

Som utredningen har påpekat i andra sammanhang i detta betänkande är det inte möjligt att nu bedöma hur stor personalförstärkning som erfordras för att utrikeshandelsstatistiken skall få en rimlig tillförlitlighet. De förslag som utredningen lägger fram i detta hänseende baseras på bedömningar av vad som minimalt är nödvändigt i dagsläget. För att få underlag för framtida överväganden rörande information, kontroll och granskning är det enligt utredningens mening angeläget att fortlöpande följa utvecklingen, bl. a. så att verkan av insatta åtgärder kan utvärderas i skilda avseenden.

Ett viktigt led i en uppföljning är återkommande kvalitetsundersökningar av den typ som utredningen har gjort. GTS har berört frågan i sin anslagsframställning för budgetåret 1977/78. Undersökningarna kan anpassas så att speciella frågor som hänger samman med tullverkets uppgifter blir belysta samtidigt med kvaliteten i utrikeshandelsstatistiken. De kan även kombineras med analyser av utrikeshandelsstatistiken för att tillgodose önskemål från andra myndigheter. Sålunda skulle underlag för en statistik över inomkoncernleveranser (se kapitel 5) och uppgifter som avser skilda element i betalningsbalansen (se kapitel 4) kunna tas fram i samband med kvalitetsundersökningarna eller vid särskilda undersökningar med motsvarande uppläggning.

Enligt utredningens mening är det lämpligt att en särskild enhet inrättas för det arbete som här har beskrivits. Det kan diskuteras om tullverket eller SCB bör bli huvudman för en sådan enhet. Det förhållandet att ett flertal speciella undersökningar, bl. a. angående inomkoncernleveranser, är av samma typ som kvalitetsundersökningarna, som på grund av sakfrågornas natur måste göras av tulltjänstemän, samt att primärmaterialet finns hos tullmyndigheterna talar för GTS. Avgörande är emellertid att enheten skulle komma att bli ett värdefullt instrument för undersökningar av olika slag för uppföljning och granskning av tullverkets egen verksamhet. Det kan här röra sig om kontinuerligt återkommande undersökningar, som den nämnda kvalitetsundersökningen, för att få information om säkerheten i tulltaxeringen eller insatser av enstaka karaktär vid särskilda behov. Enheten skulle sålunda kunna användas inom ett brett område.

Vid insamlingen av primäruppgifter för de speciella undersökningar för statistiska ändamål som nyss har nämnts måste givetvis en nära kontakt hållas med SCB och eventuellt andra myndigheter. Enligt utredningens mening bör tullverkets sakkunskap kunna utnyttjas även för studier som i ringa utsträckning eller inte alls berör tullverkets uppgifter. En särskild fråga i sammanhanget är dock hur resurserna hos enheten skall utnyttjas när tullverkets och andra myndigheters intressen går isär. De problem som kan uppkomma härvidlag bör dock kunna lösas i samförstånd. Det får anses naturligt att frågor som rör enhetens arbete tas upp till behandling i den samrådsgrupp som föreslås av utredningen i underavsnitt 2.5.7 i detta betänkande.

Mot bakgrund av det sagda föreslår utredningen att en särskild enhet

inrättas vid GTS och ges arbetsuppgifter av det slag som föreslås i det föregående. Hur sektionen skall inpassas i organisationen torde böra övervägas av GTS. Sektionen bör bestå av en chef, tre tulltaxeringsutbildade tjänstemän och ett biträde.

2.5.7 *Samrådsgrupp i statistikfrågor*

Frågor som rör utrikeshandelsstatistiken handläggs av SCB, tullverket och kommerskollegium i samråd. Mellan tjänstemän hos de berörda myndigheterna förekommer regelbundna kontakter, som emellertid i första hand eller enbart avser frågor som är aktuella för tillfället. Enligt utredningens bedömning, som grundas på de kontakter som utredningen har haft med myndigheterna, skulle ett mer regelbundet, kontinuerligt samråd mellan tjänstemän på avdelningschefs-/byråchefsnivå erbjuda fördelar, främst med avseende på principiella och långsiktiga frågor. Utredningen förordar därför att en samrådsgrupp etableras med SCB som huvudman.

2.5.8 *Sanktioner för oriktiga statistiska uppgifter*

Resultaten av utredningens kvalitetsundersökning avseende de primäruppgifter för statistiskt ändamål som lämnas i samband med import och export ger stöd för antagandet att de oriktiga uppgifter som förekommer inte sällan bottnar i slarv eller bristande omsorg från uppgiftslämnarens sida. Ett sätt att uppnå önskvärd omsorg och varsamhet är allmänt sett att införa eller skärpa sanktioner, som kan tillämpas mot den som inte uppfyller de krav som ställs i berört hänseende. Mot bakgrund av det anförda finns det anledning att beröra nuvarande sanktioner när det gäller lämnande av oriktiga statistiska uppgifter och överväga om utformningen eller tillämpningen av dem kan behöva ändras för att förmå uppgiftslämnarna att lägga sig vinn om större noggrannhet och omsorg.

Nuvarande sanktionsbestämmelse finns i 74 § tullstadgan (1973:671). Enligt detta stadgande kan den som underlåter att fullgöra skyldighet att lämna statistisk uppgift eller uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktig sådan uppgift dömas till böter. För beivran krävs anmälan av GTS.

Hittills har straffbestämmelsen i 74 § tullstadgan tillämpats endast i något enstaka fall, trots att, som tidigare har nämnts, felaktiga uppgifter är relativt vanliga. Att upptäckta, oriktiga uppgifter inte har beivrats i nämnvärd omfattning kan ha flera orsaker. En sådan kan ha varit svårigheterna att styrka straffbestämmelsens krav i subjektivt hänseende.

Det anförda ger utredningen anledning att ånyo understryka vikten av att tullverkets kontroll inte görs alltför tunn och översiktlig. Det får anses angeläget att åtal övervägs för i vart fall oriktigheter som har stor statistisk betydelse eller underlåtenhet att lämna uppgifter. Åtal bör aktualiseras även i fall då hemtagare underlåter att lämna statistiska uppgifter vid hemtagning trots att han har fått ta hand om varan under förutsättning att uppgifterna skall lämnas senare eller i särskild ordning.

Även upprepningar av fel eller underlåtenhet från en och samma uppgiftslämnarens sida bör tillmätas betydelse vid bedömning av frågan om en upptäckt förseelse bör anmälas till åtal. Enligt utredningens mening bör

GTS undersöka om det finns möjlighet att i ADB-systemen för behandlingen av tulldeklarationerna bygga in rutiner som indikerar sådana upprepningar. Visar sig detta vara möjligt kunde man på ett enkelt sätt fortlöpande kontrollera om hemtagare och andra tullskyldiga med kontinuerlig import fullgör sin uppgiftsskyldighet på ett godtagbart sätt.

De rekommendationer om skärpt tillämpning av tillgänglig sanktion som nyss har lämnats är enligt utredningens mening särskilt motiverade mot bakgrund av de möjligheter till ökad information och upplysning som erbjuds uppgiftslämnarna enligt utredningens förslag.

I detta sammanhang vill utredningen väcka tanken på införande av någon sorts administrativ sanktion mot den som brister i sin uppgiftsskyldighet i statistiskt hänseende även om det inte i och för sig kan ankomma på utredningen att föreslå sådan sanktion.

I sitt betänkande (SOU 1976:37) Smugglingsbrott och tulltillägg har varusmugglingsutredningen föreslagit, att en administrativ sanktion, benämnd tulltillägg, skall införas på tullområdet. Sådant tillägg avses kunna påföras bl. a. importörer, som i tulldeklaration eller på annat sätt lämnar oriktiga eller ofullständiga uppgifter till ledning för förtullningen. Tulltillägget skall utgå oberoende av s. k. subjektiv skuld hos den tullskyldige. Undantag föreslås dock för fall av ursäktlighet m. m.

Enligt förslaget skall tulltillägget utgå i viss relation till den tull eller annan införelavgift som har undandragits eller kunnat undandras genom den bristfälliga uppgiften. Tillägg kommer alltså inte i fråga för oriktiga uppgifter, som inte påverkar avgiftsuttaget eller leder till för höga avgifter. I fråga om tull och därmed statistiska nummer bör det observeras att det föreslagna systemet fr. o. m. den 1 juli 1977 skulle komma att beröra endast ungefär 10 % av importen, eftersom övrig import kommer att vara generell tullfri eller befriad från tull enligt EFTA-konventionen, EG-avtalen eller de särskilda preferenserna för u-länder. Oriktiga uppgifter om värde m. m. skulle däremot som regel påverka avgiftsuttaget, eftersom mervärdeskatt genomgående debiteras vid förtullningen. Exporten berörs över huvud taget inte av det föreslagna sanktionssystemet.

Utredningen har efter remiss avgivit yttrande över nyss nämnda betänkande. Utredningen har därvid anfört, att förslaget om tulltillägg allmänt sett får anses leda till ökad noggrannhet och omsorg vid upprättandet av tulldeklarationer och att detta också är ägnat att förbättra utrikeshandelsstatistiken. Utredningen har därför tillstyrkt förslaget.

Tulltillägget skulle som har nämnts endast tillämpas för det fall att den oriktiga uppgiften har medfört eller kunnat medföra avgiftsundandragande. Från statistisk synpunkt är det dock principiellt utan betydelse, hur en oriktig uppgift verkar i detta hänseende. Det är därför lika angeläget att sanktionsmöjlighet finns, vare sig uppgiften leder till för hög eller för låg debitering eller helt saknar samband med någon debitering.

Mot den angivna bakgrunden kan det finnas anledning att överväga om en särskild avgift kunde införas för oriktiga statistiska uppgifter, som inte är sådana att de kan leda till underdebitering. Avgiften kunde sättas i viss relation till varupostens värde eller liknande. Den kunde också utgå med visst bestämt belopp. Det finns skäl att anta att ett sådant instrument skulle vara verksamt, när det gäller att förmå uppgiftslämnarna till ökad nog-

grannhet.

Utredningen är medveten om att avgifter av den antydda typen inte finns vare sig inom skattelagstiftningen eller på övriga områden där statistiska uppgifter förekommer. I den finländska tullagstiftningen, som innehåller bestämmelser som företer flera likheter med förslaget om tulltillägg, finns däremot ett stadgande, enligt vilken en s. k. felavgift kan påföras på grund av bristfälliga eller felaktiga uppgifter, som inte inverkar på avgiftsuttaget. Avgiften kan uppgå till högst 1 000 finska mark. Fel som inte nämnvärt påverkar statistiken föranleder avgift endast vid upprepning.

Frågan om en felavgift av det antydda slaget bör införas faller inte inom utredningens kompetensområde. Den är dessutom av principiell betydelse och bör övervägas i ett större sammanhang, där förhållandena på övriga områden av statistisk karaktär bör vägas in i bedömningen. Frågan bör lämpligen göras till föremål för en särskild undersökning.

Sammanfattningsvis rekommenderar utredningen således dels en skärpt tillämpning av den nuvarande straffsanktionen mot uppgiftsskyldig, som underlåter att lämna uppgift eller lämnar oriktig uppgift, dels en undersökning om någon form av administrativ sanktion kan införas för brister i skyldigheten på olika områden att lämna uppgifter för statistiska ändamål.

3 Publiceringen av utrikeshandelsstatistiken

3.1 Inledning

Publiceringen av utrikeshandelsstatistiken, som helt has om hand av SCB, sker i form av månads-, kvartals- och årspublikationer. Månadsvärden för import och export redovisas först i grova drag i pressmeddelanden. Därefter presenteras månadsuppgifter mer utförligt i SCB:s serie Statistiska meddelanden. Kvartalsstatistiken visar import och export uppdelad på den mest detaljerade varu- och ländernivån och publiceras enbart i Statistiska meddelanden. Årsstatistiken utgörs av två årsböcker.

De tabeller som publiceras i de nämnda publikationerna har i stort sett varit oförändrade till antal, innehåll och form sedan början av 1960-talet. I slutet av 1950-talet lades förslag fram om enhetliga tabeller för utrikeshandelsstatistiken för de nordiska länderna inom ramen för det nordiska ekonomiska samarbetet. Smärre revideringar av den svenska publiceringsplanen vidtogs i samband med övergången till ADB av primäruppgifterna för utrikeshandelsstatistiken år 1963. Sedan dess har endast detaljusteringar gjorts i de statistiska publikationerna.

3.2 Utgångsmaterial och bearbetningar

Underlaget för utrikeshandelsstatistiken utgörs av de uppgifter som importörer och exportörer eller deras ombud lämnar vid anmälan till förtullning resp. anmälan om utförsel. Granskningen och kontrollerna av uppgifterna samt de sammanställningar som därvid görs har beskrivits i avsnitt 2.2 och i bil. 1. I det närmast följande lämnas en kortfattad redogörelse för den vidare bearbetning som görs av SCB för att föra samman primäruppgifterna så att de kan publiceras. En utförlig beskrivning av dessa moment ges i bil. 4.

De varuposter som utgör underlaget för en viss månads statistik sorteras maskinellt efter olika begrepp, t. ex. statistiskt nummer och land. Inom varje begrepp summeras de enskilda varuposternas uppgifter om vikt, annan kvantitet och värde. Utgångspunkten för månads-, kvartals- och årsstatistiken är två magnetband som framställs varje månad, ett för importen och ett för exporten. Banden innehåller summor för vikt, annan kvantitet och värde per varuström, statistiskt nummer och land. De olika summorna sorteras, förs ihop och lagras i olika steg. Bl. a. görs en omgruppering av

materialet från CCC-nomenklaturen till SITC, Revision 2. Efter varje steg framställs datalistor. I samband med framställningen av månadsstatistikens datalistor tas även tabeller fram för publicering i månadspublikationen. Av publikationens tolv tabeller framställs f. n. alla utom en i dator. Uppgifterna för kvartalsstatistiken lagras på magnetband som sänds till tryckeriet för datafotosättning. Underlaget för årsstatistiken framställs på i princip samma sätt som underlaget för månads- och kvartalsstatistiken.

Vid framställningen av årsstatistiken görs också vissa specialbearbetningar av primärmaterialen. Härvid framställs underlag för en fördelning på dels inköps- och försäljningsländer, dels transportsätt och gränskoder.

Underlaget för den nya s. k. snabbstatistiken som framställs fr. o. m. oktober månad 1976 utgörs på importsidan av uppgifter om värde och varugrupp för sändningar med värden på 250 000 kr. och däröver. Dessa uppgifter samlas in på blanketten för anmälan om hemtagning. I övrigt skattas värdet av hemtagningssändningarna. Till detta läggs värdet för varor som har förtullats utan föregående hemtagning. Bearbetning och sammanställning av snabbstatistiken sköts helt av GTS.

Snabbstatistiken över exporten tas fram vid en preliminär bearbetning av de statistiska uppgifterna på exportanmälningarna.

3.3 Nuvarande former för publiceringen

3.3.1 *Månads- och kvartalsstatistik*

Pressmeddelanden

Uppgifter om utrikeshandeln under en kalendermånad läggs fram av SCB i tre pressmeddelanden.

Avsikten med det första meddelandet är att ge snabbast möjliga information om de totala import- och exportvärdena för månaden. Uppgifterna grundar sig på den s. k. snabbstatistik som ställs samman av GTS.

I pressmeddelandet redovisas totalvärden för månaden och kumulerat från årets början, motsvarande uppgifter för samma tidsperioder året innan, de procentuella förändringarna från det ena året till det andra samt handelsbalansens saldo. Särskilda kommentarer till uppgifterna lämnas endast då värdena för den aktuella månaden har påverkats av exceptionella förhållanden. Pressmeddelandet kommer ut ca 15 dagar efter statistikmånadens utgång.

Resultatet av den fullständiga bearbetningen av det på tullsedlar och exportanmälningar grundade underlaget för månadsstatistiken läggs fram i två pressmeddelanden, ett för varufördelningen och ett för länderfördelningen. Uppgifterna rörande varufördelningen presenteras i två tabeller, en för importen och en för exporten, jämte kommentarer. I tabellerna redovisas import- resp. exportvärden för månaden och kumulerat från årets början med uppdelning på huvudavdelningar samt avdelningar, varugrupper och varuundergrupper enligt SITC av större betydelse. Även kvantitetsuppgifter anges för ett antal varugrupper och varuundergrupper. Kommentarer berör helt kortfattat förändringarna från föregående till innevarande år av in- och

utförseln inom de viktigaste varuområdena. Dessutom redovisas handelsbalansen.

Pressmeddelandet över varufördelningen skall komma ut ca nio veckor efter statistikmånadens slut.

Pressmeddelandet över utrikeshandels länderfördelning innehåller en manuell sammanställd tabell med kumulerade uppgifter över in- och utförseln under löpande år. I en annan tabell redovisas in- och utförseln för den aktuella månaden och kumulerat från årets början, samt motsvarande uppgifter för föregående år, för varje land enligt den länderförteckning som används i utrikeshandelsstatistiken. Tabellen framställs som ett särtryck ur Utrikeshandel, månadsstatistik, där den senare publiceras.

I texten till pressmeddelandet berörs handeln med de största länderområdena. I övrigt kommenteras anmärkningsvärda förändringar.

På grund av att tryckningen av särtrycket tar 3–4 arbetsdagar kommer det sista pressmeddelandet ut ca en vecka efter pressmeddelandet om varufördelningen eller ca tio veckor efter statistikmånadens utgång.

Publikationer

Den månadsvis framställda statistiken offentliggörs av SCB i publikationen Utrikeshandel, månadsstatistik. Som ett komplement till denna utges kvartalsvis Utrikeshandel, kvartalsstatistik. Vissa månadsuppgifter publiceras även i Allmän månadsstatistik.

Utrikeshandel, månadsstatistik innehåller detaljerade uppgifter över utrikeshandels varufördelning enligt tulltaxa med statistisk varuförteckning samt mer översiktliga uppgifter med varorna grupperade enligt SITC. Vidare redovisas utrikeshandeln med varje land, dels totalt, dels med en relativt grov uppdelning på varor enligt SITC. Uppgifterna är i de flesta tabellerna summerade från årets början; statistik för den senaste månaden lämnas i endast begränsad omfattning.

I en separat publikation, som kommer ut i anslutning till januaristatistiken varje år, lämnas en redogörelse för redovisningsprinciper m. m. och för ändringar i varunomenklaturen. Publikationen innehåller även nycklar mellan SITC och CCC-nomenklaturen.

Utrikeshandel, kvartalsstatistik ges ut i två delar, en för importen och en för exporten. I dessa redovisas kvantitets- och värdeuppgifter, summerade från årets början, för i princip varje statistiskt nummer i den statistiska varuförteckningen. Inom varje statistiskt nummer är uppgifterna fördelade på ursprungs- och förbrukningsländer. För att begränsa publikationens omfång är de länder under varje statistiskt nummer, för vilka värdena under den aktuella statistikperioden inte uppgår till 10 000 kr., inte specificerade. Av sekretesskäl görs också vissa inskränkningar i uppdelningen på länder och statistiska nummer.

Varorna anges endast genom de statistiska numren. Läsaren måste därför ha tillgång till en aktuell tulltaxa med statistisk varuförteckning om han inte har kännedom om statistiskt nummer för de varor han är intresserad av. Detta gäller även redovisningen per statistiskt nummer i Utrikeshandel, månadsstatistik. Den fullständiga varuförteckningen för det tidigare avslutade statistikåret publiceras i årspublikationen Utrikeshandel, del 1. Denna

varuförteckning måste emellertid kompletteras med de ändringar som där-
efter kan ha införts. Ändringarna har i allmänhet kunnat tas in i månads-
och kvartalspublikationerna som ett komplement till den senast tillgängliga
varuförteckningen i Utrikeshandel, del 1. Vid årsskiftet 1975/76 var emel-
lertid ändringarna så omfattande att detta inte var möjligt. Läsaren hän-
visades därför till tulltaxa med statistisk varuförteckning för 1976.

Allmän månadsstatistik innehåller kortperiodiska uppgifter för ett urval
av serier ur SCB:s hela statistikproduktion. För varje serie redovisas i all-
mänhet uppgifter för de senaste fem åren och de senaste 25 månaderna.
Utrikeshandeln är representerad med ca 100 serier. De upptar värdeuppgifter
för importen resp. exporten totalt samt för ett tiotal stora grupper varor
enligt SITC och för elva länderområden och länder. De övriga serierna in-
nehåller kvantitetsuppgifter för ett antal viktiga varor eller grupper av varor.
Av de kvartalsvis beräknade volym- och prisindextalerna upptas indextalerna
för den totala importen och exporten samt för bytesförhållandet ("terms-
of-trade").

Utrikeshandel, månadsstatistik kommer ut ca två och en halv månader
efter statistikmånadens slut. De maskinellt framställda tabellerna föreligger
någon dag efter den datalista de baseras på. Arbetet med granskning och
komplettering av tabellmaterialet tar ett par dagar och tryckningen ca en
och en halv vecka. Magnetbanden med uppgifterna till kvartalspublika-
tionen är klara samtidigt som tabellerna till månadspublikationen. Produk-
tionstiden hos tryckeriet är dock betydligt längre, ca fyra veckor. Utrikes-
handel, kvartalsstatistik kommer därför ut tidigast ca 14 veckor efter sta-
tistikkvartalets slut.

Volym- och prisindexberäkningar

Som underlag för analys av utrikeshandelsstatistiken utför SCB kvartalsvis
beräkningar av volym- och prisindextal. Volymindex skall visa utvecklingen
av utrikeshandeln när hänsyn har tagits till prisförändringar. Prisindex är
i första hand avsedd för beräkning av volymindexen. Prisindextalerna beräknas
nästan enbart från utrikeshandelsstatistikens material. Från de kvantitets-
och värdeuppgifter över import och export som redovisas för varje statistiskt
nummer räknas s. k. enhetsvärden (vanligen kronor per kilogram) fram för
de perioder som skall jämföras. Förändringarna i enhetsvärdena vägs sam-
man till prisindextal för olika varugrupper och för den totala importen och
exporten.

Indextal grundade på enhetsvärden innefattar vanligen stora osäkerhets-
moment. Enhetsvärdet för ett statistiskt nummer påverkas nämligen genom
förändringar av varusammansättningen inom numret. Detta medför – främst
inom färdigvaruområdet – att enhetsvärdena ofta ger en bild som inte av-
speglar den faktiska prisutvecklingen. SCB:s indexberäkningar omfattar olika
åtgärder för att minska effekten av förskjutningar i varusammansättningen.

Volym- och prisindextal beräknas kvartalsvis som kedjeindexar med när-
mast föregående helår som bas. Vid publiceringen länkas de senast fram-
räknade indextalerna till en tidsserie med 1959 som basår. Fr. o. m. år 1976
beräknas dessutom indextal med motsvarande period föregående år som
bas (kvartal samt perioderna januari-juni och januari-september).

Resultaten av beräkningarna publiceras i SCB:s serie Statistiska meddelanden. Värde-, volym- och prisindextal redovisas för det senaste och för de 2-3 närmast föregående kvartalen. Uppgifterna avser den totala importen och exporten med uppdelning på ett tjugotal varugrupper enligt SITC. Importen redovisas dessutom med fördelning på åtta grupper efter varornas användning.

Resultatlistor med mer detaljerade varuuppdelningar används av SCB:s enhet för nationalräkenskaper och av konjunkturinstitutet.

Utredningen har för sin del inte närmare studerat volym- och prisindexberäkningarna med hänsyn till att dessa f. n. utreds inom SCB. Det kan emellertid påpekas att tillförlitligheten hos indextalen – om de även fortsättningsvis baseras på enhetsvärden – kan antas komma att öka om kvaliteten hos de statistiska primäruppgifterna i fråga om statistiskt nummer, kvantitet och värde höjs i enlighet med utredningens förslag i kapitel 2.

3.3.2 Årsstatistik

Preliminär årsrapport

Årsstatistikens preliminära uppgifter läggs fram i en rapport i serien Statistiska meddelanden. Den återger i huvudsak det material som tidigare har publicerats i pressmeddelanden över utrikeshandels varufördelning och länderfördelning under december, då även uppgifter för hela året redovisas. Tabellerna över varufördelningen har kompletterats med andels- och förändringstal, och en tabell med varorna uppdelade efter produktionssektorer enligt en gruppering som används i bl. a. nationalbudgetarna har tillkommit. I texten redovisas även volym- och prisförändringar för den totala importen och exporten.

Rapporten kommer ut ca fyra månader efter årets slut.

Publikationen Utrikeshandel

Den definitiva årsstatistiken ges ut i publikationen Utrikeshandel, som omfattar två delar. I del 1 redovisas importen och exporten på detaljerad varunivå enligt tulltaxa med statistisk varuförteckning (statistiska nummer) och inom varje statistiskt nummer på ursprungs- resp. förbrukningsländer. Uppgifterna presenteras på samma sätt som tabellerna i Utrikeshandel, kvartalsstatistik och framställs genom datafotosättning enligt samma program. Del 1 innehåller även en tabell med den totala importen och exporten för varje statistiskt nummer. I förspalten till denna tabell anges den fullständiga varubeskrivningen enligt för året gällande tulltaxa med statistisk varuförteckning. I anslutning till tabellen redovisas även de ändringar av statistiska nummer som kan ha vidtagits vid årets början och under statistikåret. Som en bilaga till tabellen publiceras anmärkningarna till CCC-nomenklaturen, vilka utgör en del av varuförteckningen. En alfabetisk varuförteckning med hänvisning till positionsnummer i CCC-nomenklaturen ingår också i del 1.

I Utrikeshandel, del 2 läggs handels varufördelning fram med varorna ordnade enligt SITC. Här publiceras import- och exportuppgifter för samtliga

aggregeringsnivåer i SITC, dvs. för huvudavdelningar, avdelningar, varugrupper, varuundergrupper och varuposter. Förspalterna till tabellerna med dessa uppgifter innehåller den fullständiga texten till SITC. I månadspublicationen lämnas uppgifter för samtliga huvudavdelningar, avdelningar och varugrupper men därutöver endast för ett urval varuundergrupper.

Del 2 ger också uppgifter om utrikeshandeln med varje enskilt land. Värdet av den totala importen och exporten för varje land redovisas dels enligt principen ursprungsland/förbrukningsland, dels enligt principen inköpsland/försäljningsland. Uppgifter enligt båda redovisningsprinciperna presenteras även med fördelning på länderområden i kombination med en uppdelning på huvudavdelningar och avdelningar enligt SITC. Den mer detaljerade redovisningen av handeln med skilda länder avser ursprungsland/förbrukningsland. För länderområdena Norden, EFTA och EG samt för varje enskilt land lämnas kvantitets- och värdeuppgifter för importen och exporten uppdelade på huvudavdelningar, avdelningar och varugrupper enligt SITC. Under varugrupperna är varuundergrupper och varuposter med värden om minst 100 000 kr. specificerade.

Översiktliga uppgifter över utrikeshandeln fördelad på transportsätt och transportområden (före 1974 tulldistrikt) ingår också i del 2. Mer detaljerade uppgifter lämnas i Statistiska meddelanden.

De uppgifter om tullbelopp och jordbruksavgifter som erhålls vid bearbetningen av utrikeshandelsstatistiken läggs fram enbart i Utrikeshandel, del 2. Tullbelopp och jordbruksavgift redovisas var för sig dels för varje statistiskt nummer, dels för huvudavdelningar och avdelningar enligt SITC i kombination med en uppdelning på länderområden.

I övrigt innehåller Utrikeshandel, del 2 vissa uppgifter om andra varuströmmar än generalhandeln, bl. a. reparationsvaror samt återinförsel och återutförsel. Volym- och prisindextal för de senaste fem åren, uppdelade på 8-9 grupper av varor enligt SITC redovisas också.

I månads- och kvartalspublicationerna och Utrikeshandel, del 1 görs av sekretesskäl inskränkningar i publiceringen av vissa uppgifter (se 3.3.4). Vanligen gäller det exportens fördelning på länder inom ett statistiskt nummer. För helt år kan dessa uppgifter i allmänhet publiceras när en viss tid har förflutit från statistikårets utgång. De tas därför in i del 2 och utgör där ett tillägg till tabellerna per statistiskt nummer-land i del 1.

Den utförligaste beskrivningen av statistikens uppbyggnad, redovisningsprinciper, de använda varunomenklaturerna m. m. lämnas i Utrikeshandel, del 2. Publikationen innehåller också nycklar mellan olika aggregeringsnivåer i SITC och motsvarande statistiska nummer enligt CCC-nomenklaturen. En nyckel mellan statistiska nummer och varuposter i SITC är inbyggd i tabellen över utrikeshandeln per statistiskt nummer i del 1.

Utrikeshandel, del 1 kommer ut 9-10 månader efter statistikårets slut. Del 2 kommer normalt ut ca 14 månader efter statistikåret.

Utrikeshandeln fördelad på transportområden och efter varornas transportsätt

Transportsättsstatistikens resultat publiceras i mer utförlig form i en rapport i serien Statistiska meddelanden. Där beskrivs statistikens uppbyggnad och

innehåll, och i anslutning härtill görs vissa jämförelser med annan statistik över in- och utförda kvantiteter, fraktade med olika transportmedel.

I de flesta tabellerna redovisas både vikt- och värdeuppgifter. Den mest detaljerade varuredovisningen avser varukategorier och avdelningar enligt en särskild förteckning för transportstatistik, Classification for Transport Statistics in Europe, CTSE, för vilka lämnas uppgifter med fördelning på transportsätt. För länderområden och viktigare länder redovisas de totala import- och exportkvantiteterna uppdelade på transportsätt. Motsvarande uppgifter lämnas även för de kvantitativt största varorna på import- och exportsidan, dvs. mineraloljor och järnmalm. Kvantitets- och värdeuppgifter redovisas för varje transportområde i kombination med en uppdelning på transportsätt samt för grupper av transportområden med vidare uppdelning på varukategorier enligt CTSE och på vissa undergrupper.

De publicerade uppgifterna ger vissa ramdata. Från datalistor kan betydligt mer detaljerade uppgifter erhållas beträffande varuuppdelningen och kombinationer vara-transportområde-land.

Rapporten för 1974 kom ut i december 1975. Uppgifterna för 1975 publicerades i februari 1977.

Utredningen har inte behandlat statistiken över transportsätt och transportområden. Statistikgrenarna har bedömts falla utanför utredningens uppdrag.

3.3.3 Konsumentservice genom datalistor o. d.

Kopior av vissa av de månadsvis framställda datalistorna översänds till GTS, kommerskollegium, statens jordbruksnämnd, statens industriverk, konjunkturinstitutet och Sveriges exportråd. Statistik över handeln med vissa länder i form av särskilt framställda delar av listor översänds månads- eller kvartalsvis till utrikes- och handelsdepartementen och till Sveriges exportråd för vidare befordran till beskickningar och handelssekreterare i utlandet.

Mot särskild avgift tillhandahåller sta datalistor med uppgifter över utrikeshandeln fördelad på statistiskt nummer-land. Listorna framställs av SCB:s datamaskincentral. Kunderna kan abonnera på uppgifter för ett eller flera statistiska nummer och kan erhålla dessa månadsvis eller med längre mellanrum, t. ex. kvartalsvis. De kumulerade uppgifterna publiceras även i Utrikeshandel, kvartalsstatistik, men abonnenternas listor innehåller också uppgifter för den senaste månaden. Statistiken i listorna är tillgänglig betydligt snabbare än de publicerade uppgifterna. Antalet abonnenter uppgår f. n. till drygt 800.

Varje kvartal översänds magnetband till FN och OECD innehållande från årets början kumulerade uppgifter över utrikeshandeln fördelad på varuposter enligt SITC och inom dessa på länder. Uppgifterna bearbetas och publiceras av de båda organisationerna och lagras i organisationernas databanker, där ytterligare bearbetningar kan beställas.

3.3.4 Sekretessregler vid publicering och utlämnande av uppgifter

Den mest detaljerade redovisningen av den månadsvis framställda utrikeshandelsstatistiken ger en uppdelning i nära 5 000 varuposter enligt tull-

taxa med statistisk varuförteckning (statistiska nummer). Maximalt kan värde och kvantitet för varje statistiskt nummer delas upp på ca 170 länder. I statistiken över utrikeshandeln för ett visst år är antalet redovisade kombinationer av statistiskt nummer och land ca 50 000 för importen och ca 70 000 för exporten. Den långt gående uppdelningen i olika publikationer och datalistor medför uppenbarligen risk för att uppgifter för enskilda importörer och exportörer skall kunna utläsas ur sammanställningarna.

Primärmaterialet till utrikeshandelsstatistiken – till tullverket avlämnade import- och exportanmälningar – är sekretessbelagda enligt 28 § lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar (sekretesslagen). Enligt SCB:s policy i anslutning till sekretesslagen publiceras eller utlämnas inte uppgifter som kan hänföras till enskilda uppgiftslämnare. Bakom vissa av de publicerade uppgifterna på den mest detaljerade nivån i utrikeshandelsstatistiken ligger dock en enda uppgiftslämnare. Detta gäller framför allt månadsstatistiken men även i vissa fall statistiken summerad för helt år. Kvantitets- och värdeuppgifter i den mest detaljerade varu- och länderuppdelningen har emellertid sedan lång tid tillbaka publicerats årsvis och har därutöver varit tillgängliga per månad. Fr. o. m. år 1961 publiceras de även kvartalsvis. Inskränkningar i publiceringen görs endast efter särskild framställning från uppgiftslämnare (importör och exportör) som har funnit att hans egen import resp. export kan läsas ut ur statistiken och som gör sannolikt att detta är till skada för honom. För vapen och ammunition har gjorts vissa sammanslagningar redan i varuspecifikationen.

De inskränkningar som f. n. tillämpas vid offentliggörandet av månadsstatistiken berör ca 30 statistiska nummer för importen och ca 180 statistiska nummer för exporten. Inskränkningarna kan vara mer eller mindre långtgående. Vanligast är att uppdelningen på länder inom ett statistiskt nummer inte publiceras. Andra varianter är att kvantitetsuppgifter inte publiceras eller att två eller flera statistiska nummer redovisas hopslagna, med eller utan uppdelning på länder.

Det är vanligen endast publiceringen av de mest aktuella uppgifterna som behöver undertryckas. Helårsuppgifter kan redovisas utan inskränkningar för den största delen av de berörda statistiska numren. Som har nämnts publiceras dessa i Utrikeshandel, del 2, som kommer ut drygt ett år efter statistikårets slut.

Vid offentliggörandet av statistiken grupperad enligt SITC görs de inskränkningar i redovisningen som kan erfordras för att inte de sekretessbelagda uppgifterna avseende statistiska nummer skall kunna avslöjas. Detta gäller t. ex. de uppgifter som varje kvartal lämnas till FN och OECD.

3.4 Överväganden och förslag i frågor som rör publiceringen

Innehållet i de utrikeshandelsstatistiska publikationerna bör i möjligaste mån anpassas till de önskemål som finns hos olika användare. Det torde dock vara ogörligt att tillgodose alla önskemål i detalj. Frågan vilka uppgifter som skall redovisas i olika publikationer får bli en kompromiss mellan olika intressen. Vid utformningen av publikationerna måste hänsyn tas inte minst

till önskemålet om snabbhet i publiceringen samt till kostnaderna för framställningen av publikationerna. Den plan som f. n. gäller för publiceringen av den svenska utrikeshandelsstatistiken fastställdes i slutet av 1950-talet.

Utredningen har i sina kontakter med företrädare för näringslivet och dess organisationer samt med berörda myndigheter funnit att ett starkt intresse föreligger för en månadsvis redovisning av utrikeshandeln fördelad på varor, dvs. statistiska nummer, och länder. F. n. publiceras sådana uppgifter kvartalsvis i Utrikeshandel, kvartalsstatistik. Härutöver finns ett omfattande abonnemangssystem. I månadspublicering Utrikeshandel, månadsstatistik finns specificerade uppgifter varuvis men inte fördelade på ursprungs- och förbrukningsländer. Skäl för de önskemål som har förts fram från olika användares sida rörande specificeringen i månadspubliceringen har anförts i underavsnitt 2.4.2.

Utredningen förordar mot denna bakgrund att de sammanställningar som f. n. görs för Utrikeshandel, kvartalsstatistik framdeles publiceras månadsvis, förslagsvis fr. o. m. statistiken avseende januari månad 1978. Det skulle innebära att kvartalsstatistiken upphör och att månadsstatistiken utvidgas. I samband härmed kan en höjning av gränsen, som f. n. ligger vid 10 000 kr., för redovisning av en uppgift för kombinationen vara/land vara befogad. På så sätt skulle bl. a. omfånget på månadspubliceringen kunna hållas nere. Utredningen föreslår att SCB närmare ser över möjligheterna att publicera uppgifter månadsvis över utrikeshandeln på varor och länder. I anslutning härtill bör förutsättningarna för en redovisning av sådana uppgifter på abonnemangsbasis studeras. Översynen bör göras i nära samråd med användarna av denna typ av uppgifter. Kostnaderna för en redovisning månadsvis av de mest detaljerade sammanställningarna bör kunna bli begränsade. Det torde få ankomma på SCB att närmare specificera resursbehovet när översynen har gjorts.

I sammanhanget bör nämnas att sekretessproblemen kan öka om en varu- och länderspecificerad statistik framdeles publiceras månadsvis. Utredningen anser dock inte att en sådan omläggning behöver aktualisera en ändring av SCB:s hittillsvarande tillämpning av sekretessbestämmelserna, som har sin utgångspunkt i framställningar från näringslivet.

Till utredningen har vidare förts fram önskemål om att tidsserier bör tas med i redovisningen av statistiken. Det bör, enligt utredningens mening, vara möjligt att utan större arbete och kostnader ta in tidsserier för åtminstone värdena för den totala importen och exporten i månadspubliceringen. Mer specificerade uppgifter på tidsseriebasis skulle medföra att publikationens omfång blev otympligt. Det vore därför att föredra att de som kan ha behov av tidsserier för specificerade uppgifter om enskilda varor och/eller länder kunde beställa dessa uppgifter särskilt eller genom något slags abonnemangssystem till självkostnadspris.

SCB undersöker f. n. möjligheterna att upprätta en tidsseriedatabas för utrikeshandelsstatistiken. Tidsseriedatabasen innebär att de mest specificerade uppgifterna i utrikeshandelsstatistiken lagras för flera månader och år så att de är lätt tillgängliga för sammanställningar, uttag och utskrift med dator. Ett upprättande av ett sådant system bör enligt SCB samordnas med en planerad, nödvändig och fullständig omprogrammering av utrikeshandelsstatistikens dataprogram. Man skulle härigenom uppnå två ome-

delbara fördelar. För det första skulle SCB få förutsättningar att bättre tillgodose många användares behov av uppgifter vid olika tillfällen och för olika ändamål. För det andra skulle SCB få ökade möjligheter att fortlöpande och enkelt korrigera månadsuppgifterna på den mest specificerade nivån och för olika summeringar för den gränspassagebaserade utrikeshandelsstatistik som framställs sedan januari 1977.

Utredningen anser det lämpligt att SCB i samband med den här förordade analysen av publiceringen av statistiken också tar upp frågan om tidsserier. Utredningen förordar att SCB får de medel som kan behövas om SCB finner att en tidsseriedatabas för utrikeshandelsstatistiken med en fullständig omprogrammering är värd att satsa på. Orsaken härtill är bl. a. att de nuvarande dataprogrammen kan bedömas ha utnyttjats till fullo då det gäller utvidgningar och flexibilitet och att användarna efterfrågar ytterligare typer av bearbetningar.

Utredningen vill i sammanhanget något beröra möjligheterna att göra branschfördelningar av de utrikeshandelsstatistiska primäruppgifterna. I dag görs uppdelningar av den varuspecificerade statistiken schablonmässigt med hjälp av nycklar mellan varu- och näringsgrensnomenklaturerna. Det innebär att samstämmigheten mellan utrikeshandels- och produktionsstatistik endast blir approximativ. Detta är besvärande av olika skäl. Så t. ex. kan problem uppstå vid prövningen på totalnivå av överensstämmelsen av prognoserna för olika sektorer i långtidsutredningarna. Liknande problem föreligger när det gäller prognoser och bedömningar i samband med konjunkturutvecklingen. Utrikeshandelsstatistikens allmänna värde skulle sannolikt öka om den kunde publiceras t. ex. årsvis med en uppdelning på branscher efter import- och exportföretagens branschtillhörighet enligt standard för svensk näringsgrensindelning (SNI).

En lösning på problemet kunde vara att ange det importerande resp. exporterande företags organisationsnummer för varje varupost i utrikeshandelsstatistiken. Organisationsnumret är huvudbegrepp i det centrala företagsregistret, som förs av SCB, och i ett flertal andra register av administrativ karaktär. I SCB:s register har varje företag och arbetsställe klassificerats enligt SNI och därigenom skulle utrikeshandelsstatistiken kunna fördelas på branscher så att en perfekt samstämmighet kunde uppnås med den ekonomiska statistik som utgår från företaget eller arbetsstället som undersökningsobjekt.

GTS och riksskatteverket överväger f. n. gemensamt om inte organisationsnummer bör anges i tullhandlingarna vid import och export, bl. a. för kontrolländamål i mervärdeskattesammanhang. Utredningen förordar att den statistiska användningen och de krav denna kan medföra beaktas i sammanhanget.

3.5 Tidsåtgång för olika moment i framställningen av utrikeshandelsstatistiken

3.5.1 *Inledning*

I utredningens uppgift att se över bearbetning och publicering av utrikeshandelsstatistiken har bedömts ingå att söka finna åtgärder som kan förkorta

tiden mellan en statistikmånads utgång och publiceringstidpunkten för statistiken för denna månad. I det följande skall de olika stegen i framställningen av utrikeshandelsstatistiken därför behandlas sedda ur tidsaspekten. Förslag lämnas till åtgärder som kan förkorta tiden för bearbetning och publicering. I avsnitt 2.2 och bil. 1 beskrivs de olika momenten i granskningen och kontrollerna av det statistiska primärmaterialet från kvalitetssynpunkt. I bil. 4 redovisas de bearbetningar som görs för att ställa samman primärmaterialet för publicering.

Det bör påpekas att de åtgärder som har vidtagits den 1 januari 1977 för att publicera en i princip riktigt tidslokaliserad utrikeshandelsstatistik bl. a. har inneburit att tiden mellan en statistikmånads slut och publiceringen av månadsstatistiken har förlängts med mellan två och tre veckor. Detta beror på att deklaraionsfristen vid hemtagning på ca 14 dagar och den påföljande granskningen av tulldeklarationerna hos de lokala tullmyndigheterna på ca en vecka, på grund av den ändrade tidsdefinitionen av innehållet i statistiken för en månad, måste avvaktas innan sammanställningen av uppgifterna kan påbörjas hos SCB. De varor som tas hem behöver inte anmälas till förtullning förrän i andra veckan efter hemtagningsveckan. Därefter påbörjas granskningen hos de lokala tullmyndigheterna. Primärmaterialet för den sista hemtagningsveckan i en månad kan i det mest gynnsamma fallet vara sta till handa för dataregistrering den 22 och i det mest ogynnsamma fallet den 28 i påföljande månad.

Den följande redovisningen avser förhållandena beträffande statistiken för olika månader under år 1975 och 1976 då de publicerade uppgifterna härrörde från handlingar som hade slutbehandlats av tullverket under en viss månad. Rutinerna och tidsåtgången för de olika moment som beskrivs i underavsnitten har emellertid inte påverkats av den ändrade tidsdefinitionen av innehållet i statistiken.

3.5.2 Importen

När det gäller importen granskas uppgifterna på tulldeklarationerna i samband med tulltaxeringen. För hemtagna varor sker detta regelmässigt under den redovisningsvecka fredag–torsdag som börjar i andra veckan efter hemtagningsveckan. Granskningen hos de lokala tullmyndigheterna skall således normalt ta 5 arbetsdagar. Tullverkets ambition är att undvika arbetsbalanser. Som framgår av den ofyllda "korridoren" i diagram 3.1 har tiden från statistikmånadens slut (den vänstra lodräta linjen) till det att primärmaterialet för den sista redovisningsveckan har granskats varierat. Detta beror på att den sista redovisningsveckan i den aktuella månaden ofta har sträckt sig över månadsskiftet. I genomsnitt har det förflutit 7 à 8 dagar från statistikmånadens slut till det att GTS har haft handlingarna.

Det material som har legat till grund för tulltaxeringarna under en redovisningsvecka sänds per post från de lokala tullmyndigheterna till GTS på fredagen efter den redovisningsvecka under vilken taxeringen har skett. Materialet finns i allmänhet hos sta på måndagen i påföljande vecka. Sta dataregistrerar uppgifterna på tullsedlarna under veckan i fråga (se den vertikalt streckade korridoren i diagram 3.1). Dataregistreringen utförs av ca 15 personer, omräknat till heltid. För att vinna tid och få en jämnare ar-

betsbelastning vid sta har sta uppmanat vissa större tullanstalter att sända in en del av tulldeklarationerna något tidigare än på fredagen.

När dataregistreringen är avslutad sänds materialet i form av magnetband till DAFA för fakturering m. m. För statistikens del framställer DAFA i samband därmed ett s. k. statistikband som skickas med bil till SCB i Örebro. Detta moment har – inkl. transporten Stockholm–Örebro – tagit i genomsnitt mellan 2 och 3 dagar (den horisontellt heldragna korridoren i diagram 3.1).

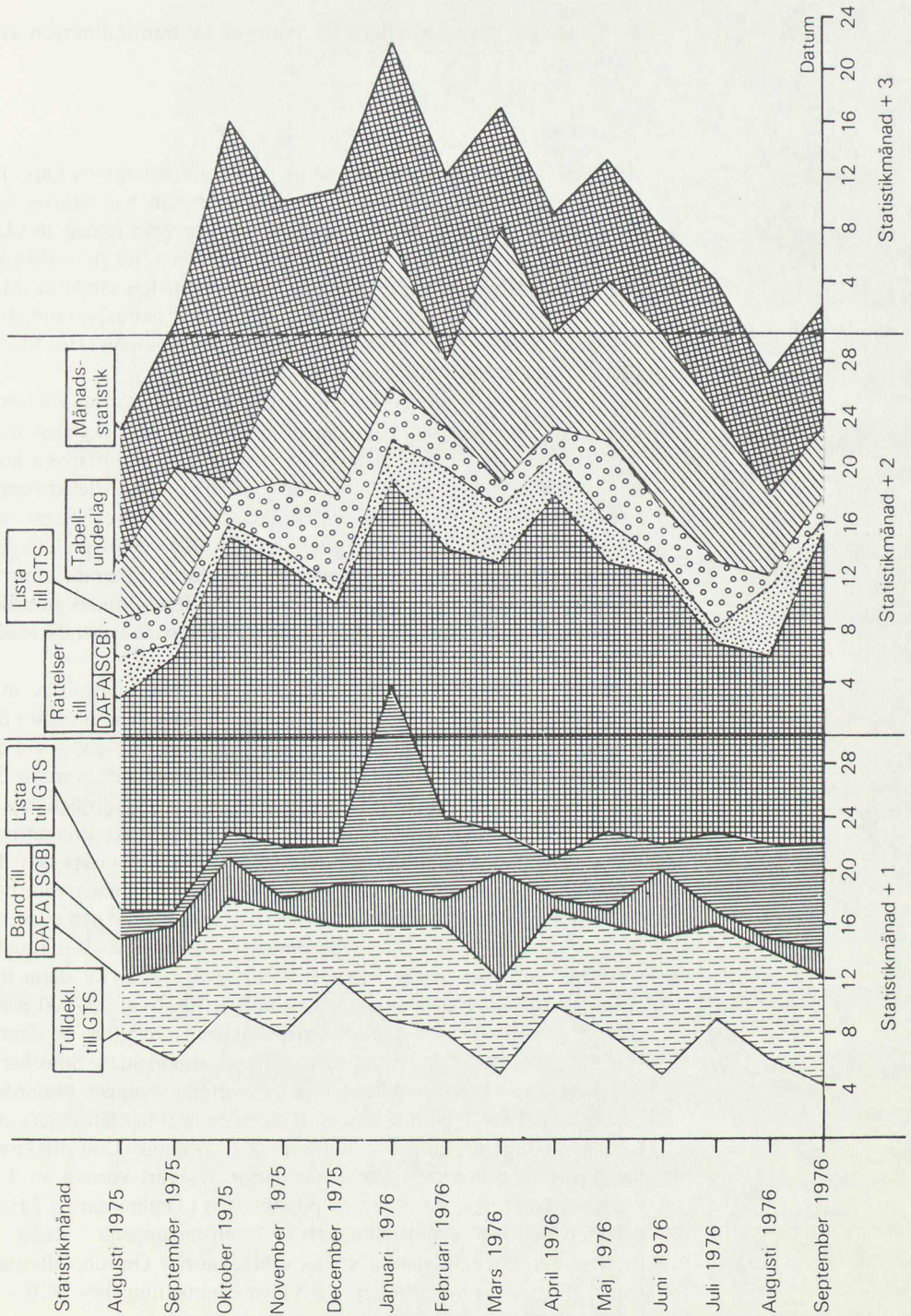
Hos SCB i Örebro framställs en maskinlista – den s. k. aktuarielistan – i vilken samtliga varuposter som ingår i bearbetningsperiodens (två perioder per månad) införsel skrivs ut. Listan innehåller också de felsignaler som har kommit fram vid den maskinella granskningen av periodens varuposter. Sortering och granskning av det dataregistrerade primärmaterialet samt framställning av aktuarielistan tar – inkl. transporten från Örebro till Stockholm – 4 till 5 dagar. Detta genomsnitt har emellertid påverkats av den långa bearbetningstiden för statistiken över införseln under januari månad 1976 (se den vertikalt heldragna korridoren i diagram 3.1). För de övriga statistikmånader som omfattas av utredningens granskning har genomsnittet varit mellan 3 och 4 dagar.

Det mest tidskrävande momentet i framställningen av importstatistiken är den manuella genomgången av aktuarielistan med framtagning av vissa tullsedlar, rättning samt dataregistrering av rättelser. Detta arbete görs hos sta efter och på grundval av den maskinella granskningen. Expertkontrollen är uppdelad på fem varuområden. Experterna har hjälp av bitråden med framtagning av tullsedlar och med vissa administrativa kontroller. Den genomsnittliga tiden för detta moment har beräknats till uppemot 3 veckor per statistikmånad. Materialet är stort. Det rör sig om nästan 300 000 varuposter per månad. Antalet har uppvisat relativt stora säsongvariationer. En viss variation i tidsåtgången har också förekommit, vilket framgår av den rutade korridoren i diagram 3.1. Det bör nämnas att de tider som kan utläsas av diagrammet innefattar helgdagar och andra arbetsfria dagar vilka koncentreras på vissa månader. Därtill kommer att förutsättningarna för en snabb bearbetning i detta moment påverkas av det aktuella personalläget hos sta samt inte minst av samordningen av arbetet med import- och exportstatistiken. De avväganden och prioriteringar som måste göras beslutas månad för månad, delvis beroende på utfallet av de föregående momenten i bearbetningen av statistiken. Som har sagts i kapitel 2 är arbetet och tidsåtgången till stora delar också styrda av det maskinella granskningssystemet.

Hos SCB:s datamaskincentral i Örebro förs de rättelser som har gjorts hos sta samman med det tidigare granskade materialet för bearbetningsperioden, och datamaterialet för hela statistikmånaden ställs samman. Den därpå följande framställningen av olika magnetband och listor beskrivs i bil. 4. Från tidssynpunkt är emellertid två steg i framställningen av intresse. Den första listan som tas fram – den s. k. FH-listan – sänds till sta för snabbkontroll. Därvid kontrolleras att inga större felaktigheter kvarstår eller har tillkommit. Om så inte är fallet ges klartecken till SCB att fortsätta produktionen. FH-listan har, som framgår av den ringade delen av diagram 3.1, levererats i genomsnitt mellan 3 och 4 dagar efter det att rättelserna har kommit till SCB.

Det andra steget av intresse från tidssynpunkt, framställningen av ta-

Diagram 3.1. Olika tidpunkter i bearbetning och publicering av månadsstatistiken över importen.

bellunderlag, behandlas efter beskrivningen av framställningen av exportstatistiken.

3.5.3 *Exporten*

Även när det gäller bearbetningen av exportanmälningarna följs en veckorytm inom tullverket. De exportanmälningar som har redovisats hos de lokala tullmyndigheterna under en redovisningsvecka fredag–torsdag sänds till sta påföljande fredag. Veckorytmen bryts dock vid månadsskifte i och med att anmälningar för de sista dagarna i månaden sänds in till sta den första vardagen i påföljande månad. I genomsnitt har exportanmälningarna kommit till sta mellan 3 och 4 dagar efter statistikmånadens slut (se den ofyllda korridoren i diagram 3.2).

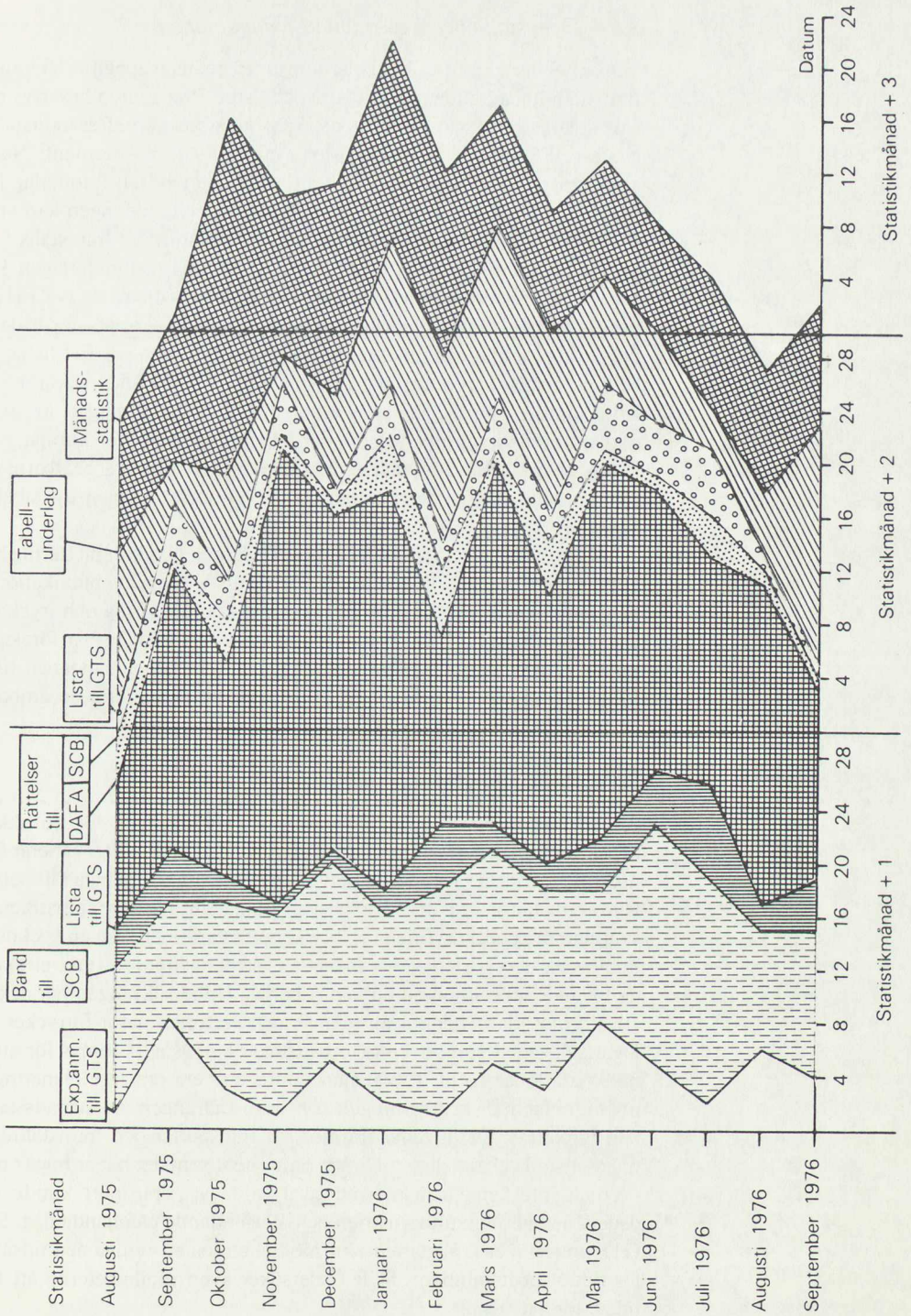
När materialet för en redovisningsvecka har kommit till sta görs en genomgång och förgranskning av de statistiska uppgifterna. Förgranskningen har bedömts nödvändig med hänsyn till den relativt summariska kontrollen hos de lokala tullmyndigheterna och görs av särskilt avdelad personal (12 heltidsanställda biträden). Efter förgranskningen dataregistreras och sammanförs uppgifterna på ett magnetband. Dataregistreringen av exportuppgifterna utförs av ca 5 heltidsanställda operatörer. Förgranskning och dataregistrering har tagit uppemot 2 veckor (se den vertikalt streckade korridoren i diagram 3.2). Det framställda magnetbandet sänds med bil till SCB:s datamaskincentral i Örebro.

Hos SCB framställs efter sortering och maskinell kontroll av materialet en aktuarielista. Denna innehåller samtliga varuposter som ingår i utförseln för den aktuella månaden samt de felsignaler som har givits vid den maskinella kontrollen. Databehandlingen tar i genomsnitt ungefär 3 dagar.

Även på exportsidan utgör den manuella expertkontrollen hos sta det mest tidskrävande momentet i hela processen. Expertkontrollen innefattar en genomgång av samtliga varuposter, som har redovisats och dataregistrerats under månaden i fråga, bl. a. med stöd av signaler som har givits vid den maskinella kontrollen, framtagning av underlag och eventuell rättning samt dataregistrering av de rättade varuposterna. Det rutade fältet i diagram 3.2 visar ett genomsnitt på drygt 3 veckor för detta moment. Antalet varuposter i exportstatistiken uppgår till drygt 200 000 per månad med en påtaglig säsongvariation. Expertkontrollen handhas av samma tjänstemän som fullgör motsvarande uppgift på importsidan. Som har berörts tidigare måste arbetet med import- och exportgranskningen samordnas. För exportens del har detta ofta inneburit att materialet har fått ligga i avvaktan på att importgranskning och rättning skall avslutas. Den effektiva tiden för expertkontrollen av exporten är därför avsevärt kortare än 3 veckor.

Magnetband med rättelserna sänds till SCB i Örebro där en FH-lista för exporten tas fram. Framställningen av listan tar ungefär 3 dagar. Liksom för importen skickas listan till sta för snabbkontroll. Om uppgifterna i listan kan godkännas ges klartecken för vidare bearbetning hos SCB i Örebro.

Diagram 3.2. Olika tidpunkter i bearbetning och publicering av månadsstatistiken över exporten.

3.5.4 *Framställningen av månadspublikationen*

Som nyss har nämnts går bearbetningen av månadsuppgifterna vidare med framställning av olika magnetband och listor. Proceduren beskrivs närmare i bil. 4. Utlistningen av import- och exportuppgifter görs efter framställningen av resp. FH-lista för flertalet listor i ett och samma moment. Nästa steg av intresse från tidssynpunkt är framställningen av tabellunderlag för publikationen *Utrikeshandel, månadsstatistik*. Tabellunderlagen kan användas för direkt reproducering. Som har nämnts i avsnitt 3.2 framställs f. n. elva av månadspublikationens tolv tabeller i dator. Tabellunderlagen kommer fram i genomsnitt 6 à 7 dagar efter det att den sista av de två FH-listorna har framställts. Eftersom tabellunderlagen innehåller data för både import och export avgör tidpunkten för den senast framtagna FH-listan när tabellunderlagen kan framställas. För hälften av de 14 undersökta månaderna i diagrammen har de tidigare momenten i framställningen av exportstatistiken varit bestämmande för när tabellunderlagen har kunnat tas fram. I den andra hälften av fallen har således den tidigare bearbetningen av importuppgifterna avgjort tidpunkten för framställningen av tabellunderlagen.

Tabellunderlagen skickas efter granskning och viss komplettering hos SCB i Stockholm vidare till tryckeriet för framställning av publikationen *Utrikeshandel, månadsstatistik*. Granskning, komplettering och tryckning har i genomsnitt tagit 12 dagar från det att tabellunderlagen har förelegat. När publikationen kommer från trycket har sammanlagt mellan 9 och 10 veckor förflutit från statistikmånadens slut (t. o. m. statistiken för december 1976).

3.5.5 *Analys och förslag till åtgärder*

Av diagrammen 3.1 och 3.2 framgår att tidsåtgången för de olika bearbetningsmomenten vid framtagandet av månadsstatistiken varierar från månad till månad. Avvikelserna från ett genomsnitt är i många fall betydande. Orsakerna härtill kan delvis sökas i att framställningen av statistiken hänger samman med veckorytmen i tullverkets arbetsrutiner. Vilken veckodag som infaller på den sista dagen i månaden får härigenom en viss effekt på när de följande arbetsmomenten kan påbörjas. Undersökningen har också visat att oförutsedda händelser av teknisk och personell natur förrycker arbetet. Kvar står emellertid att vissa förbättringar kan åstadkommas för att bringa ned variationerna. Bl. a. bör man kunna studera om inte planeringen och uppföljningen av bearbetningen och framställningen av månadsstatistiken kan förbättras. Detta gäller framför allt transporter och framställningar av magnetband och datalistor. De arbetsmoment som det här är fråga om skulle normalt inte behöva ta mer än ca 2 vardagar. Transport kunde ske ena dagen, bearbetning under natten och återsändande påföljande dag. SCB och GTS undersöker f. n. gemensamt möjligheterna att bringa ned tidsåtgången för dessa arbetsmoment. SCB undersöker även möjligheterna att förkorta tiden för tryckning.

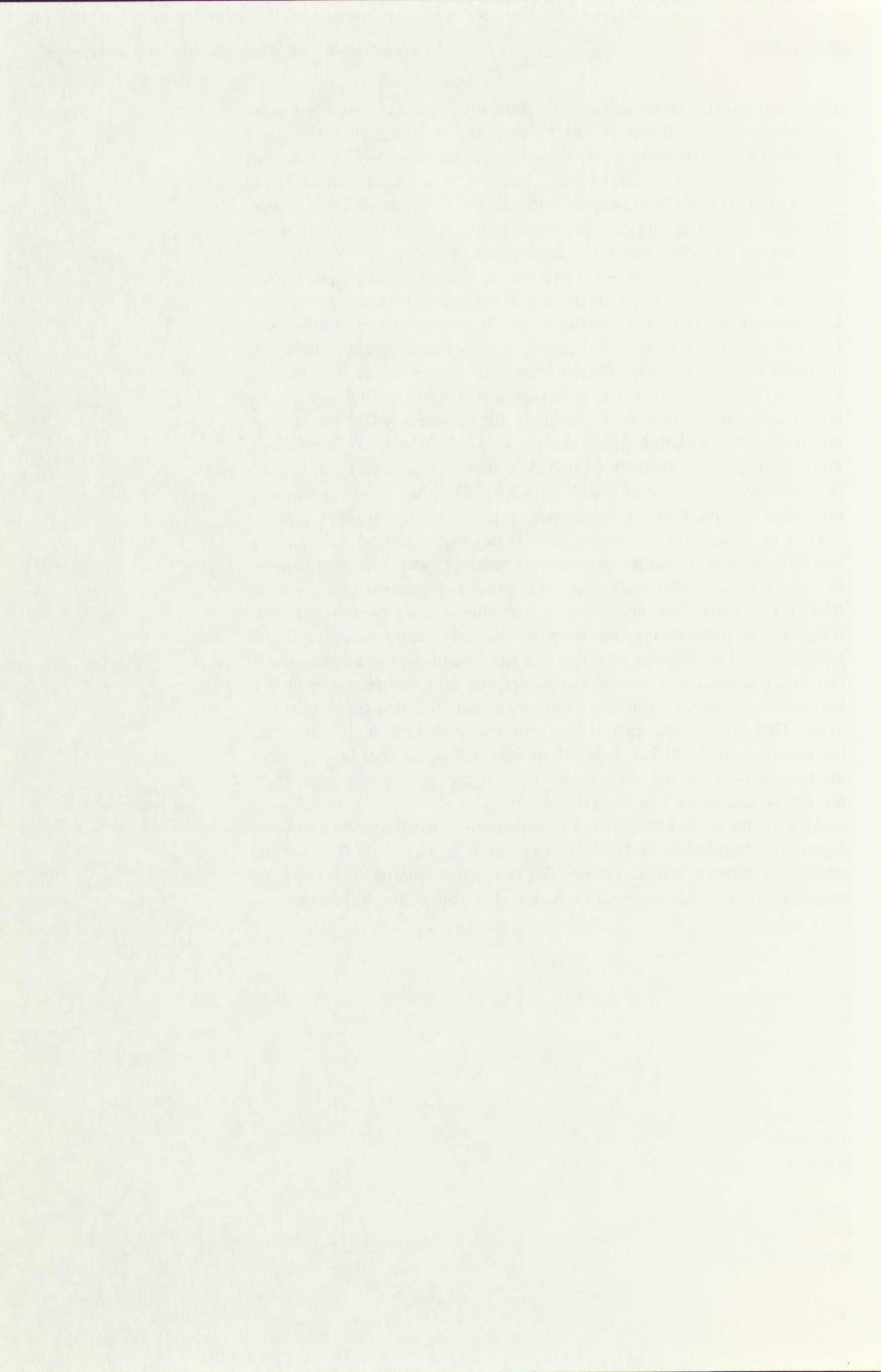
Av diagrammen framgår vidare att den längsta tiden går åt för expertgranskning av listor hos GTS (den rutade korridoren). I underavsnitt 2.5.4 har anförts att ett nytt maskinellt granskningssystem väntas frigöra viss

arbetskraft vid sta och att den arbetskraften kan användas för en fördjupad manuell granskning eller för att förkorta granskningstiden så att de statistiska publikationerna kan börja framställas tidigare. Utredningen har föreslagit att personalen vid sta förstärks för att – förutom en förkortad granskningstid – även möjliggöra en fördjupad kontroll. Det förefaller sannolikt att granskningstiden, som f. n. uppgår till i genomsnitt 19 dagar för importen och 22 dagar för exporten kan nedbringas i inte obetydlig omfattning.

När det sedan gäller de två första bearbetningsmomenten, arbetet hos de lokala tullmyndigheterna innan tulldeklarationer och exportanmälningar kan sändas in till GTS och dataregistreringen hos sta, synes endast marginella förbättringar kunna uppnås. Tidsåtgången styrs i stor utsträckning av de tidsregler som är inbyggda i tullproceduren för import och av den tekniska kapacitet som finns hos GTS. Av diagrammen framgår att tiden för dataregistreringen är längre för exporten än för importen, vilket förklaras av att en viss förgranskning måste ske för att komplettera den summariska kontroll av exportstatistiken som förekommer hos de lokala tullmyndigheterna. Med anledning av snabbstatistikens krav har vissa rutiner lagts om vilket har medfört att förgranskningen har kunnat snabbas upp.

Fr. o. m. januari 1977 avspeglar månadsstatistiken i princip de varor som har förts in resp. ut under den aktuella månaden och inte som tidigare de varor som har tulltaxerats resp. tullbehandlats för export under samma månad. Detta har, som inledningsvis har nämnts, i sig medfört en senareläggning av publiceringen av månadsstatistiken. Det förefaller emellertid inte osannolikt att åtgärder av skilda slag kan leda till att månadsstatistiken, rätt tidslokaliserad och specificerad på det sätt som föreslås i avsnitt 3.4, kan publiceras senast i slutet av andra månaden efter den som statistiken avser. Den studie som görs i fråga om dataterminaler inom tullverket (se underavsnitt 2.5.4) kan leda till att åtgärder vidtas som bl. a. innebär att tiden mellan en statistikmånads slut och publiceringen av statistiken för denna ytterligare kan förkortas.

Åtgärder för att förkorta tiden för bearbetning och publicering kan antas kräva vissa begränsade kostnadsökningar för SCB. Det torde få ankomma på SCB att närmare precisera dessa. Det är enligt utredningens bedömning angeläget att erforderliga resurser härför ställs till SCB:s förfogande.

4 Betalningsbalansstatistikens särskilda behov

Enligt direktiven har utredningen vid utformningen av sina förslag haft att beakta betalningsbalansstatistikens särskilda behov. I denna fråga har samråd skett med delegationen för samordning av betalningsbalansstatistiken (Fi 1975:02). Delegationen har i en skrivelse med vissa synpunkter på utrikeshandelsstatistiken förklarat sig anse att de delar av dess uppdrag som berör statistiken över utrikeshandeln med varor bör lösas i samband med utredningens översyn av utrikeshandelsstatistiken.

Med utgångspunkt i den restpost i betalningsbalansen som under senare år har varit av en betydande storlek betonar betalningsbalansdelegationen vikten av att alla varutransaktioner som sker över landets gräns registreras i utrikeshandelsstatistiken. På importsidan kan registreringen bedömas vara praktiskt taget fullständig, medan täckningsgraden beträffande exportstatistiken torde vara mer osäker. Delegationen hemställer därför att utredningen föreslår åtgärder som leder till en heltäckande statistik över utförseln av varor från Sverige.

Som har nämnts i kapitel 1 har bristen i det berörda avseendet uppmärksamrats redan i utredningens delbetänkande. Häri föreslogs att GTS skulle företa en översyn av tullverkets exportrutiner, bl. a. i syfte att åstadkomma garantier för att varor inte förs ut ur landet utan att exportanmälningar lämnas till tullverket. GTS tillsatte en särskild utredningsgrupp som i maj 1976 avgav en rapport, i vilken föreslås ändrade rutiner så att man får större säkerhet för att exportanmälningar skall kunna tas in för all utförsel av varor. Rapporten har remissbehandlats och de åtgärder som gruppen föreslog har i allt väsentligt genomförts den 1 januari 1977.

Betalningsbalansdelegationen har vidare observerat behovet av åtgärder på tidslokaliseringens område. På denna punkt vill utredningen hänvisa till sitt delbetänkande samt regeringens proposition och riksdagens beslut i denna fråga (se kapitel 1 i detta betänkande).

Delegationen vill vidare att utredningen undersöker om export- och importvärde i praktiken anges fob resp. cif. För internationella jämförelser bör importen också kunna räknas om så att den kan redovisas fob. Delegationen föreslår att utredningen undersöker möjligheterna att göra sådana omräkningar.

Utredningen har i undersökningen av kvaliteten hos importstatistiken (se kapitel 2) bl. a. studerat tillförlitligheten hos de registrerade import- och exportvärdena. I fråga om leveransvillkoren har K-gruppen utfört en specialundersökning av ett urval importvaruposter från urvalet för kvalitetsun-

dersökningen. Specialurvalet omfattar endast knappt 200 varuposter. En genomgång av dessa visar att vissa sändningar, företrädesvis sändningar som är fakturerade med leveransvillkor av typ franko eller fritt förtullat, inte har räknats om till cif. Den inhemska frakten har i sådana fall inte dragits av från fakturavärdet. Den del av det totala importvärdet som är felaktigt värderad med hänsyn till fakturans leveransvillkor kan, med det lilla material som har bearbetats, bedömas ligga mellan 10 och 15 %. Eftersom fraktbeloppet i allmänhet endast är en ringa del av det totala varuvärdet är felet i relation till det totala importvärdet dock mycket begränsat.

En genomgång av underlaget för kvalitetsundersökningen avseende exportstatistiken ger vid handen att bristerna när det gäller värderingen fob av de enskilda exportsändningarna är stora. Som har antytts i kapitel 2 görs i ett antal fall inga omräkningar då varor har levererats med villkoret cif. Exportvärdet överskattas i dessa fall. Å andra sidan förekommer det ofta att värdet i exportanmälan är identiskt med det värde som har angivits i fakturor med villkor av typen fritt säljarens fabrik (ex works). I dessa fall blir exportvärdet underskattat eftersom värdet av den inhemska frakten inte läggs till fakturavärdet. Några försök till kvantifiering av dessa observationer har utredningen inte gjort. Det är emellertid troligt att fel av denna typ är vanligare i exportstatistiken än i importstatistiken. Liksom i fråga om importstatistiken torde dock felet vara ringa i förhållande till det totala exportvärdet.

Utredningens förslag (se kapitel 2) om en utbyggd informationsverksamhet från tullverkets sida i statistiska frågor bör medföra att bristerna i det här berörda avseendet minskar. Utredningen förordar just att upplysningar om bl. a. beräkning av statistiskt värde prioriteras.

När det gäller möjligheterna att räkna om importen cif till en värdering fob visar den nyss nämnda specialundersökningen att det för 10–15 % av importvärdet föreligger svårigheter att få fram uppgifter om frakt- och försäkringskostnaderna. Det rör sig om sändningar med leveransvillkoret cif där fraktkostnaderna är okända för importören. Till viss del rör det sig om import av mineraloljor. Med hänsyn till att fraktsträckorna är kända för dessa sändningar skulle det vara möjligt att tillräkna dem frakt- och försäkringskostnader med utgångspunkt i motsvarande uppgifter för annan mineraloljeimport. Specialundersökningen bygger på det material som har tagits fram för kvalitetsundersökningen samt på ytterligare kontakter med importörer, speditörer och transportörer.

För att göra sådana beräkningar som betalningsbalansdelegationen avser är det teoretiskt möjligt att ålägga importörerna att i tulldeklarationerna ange importvärdet såväl cif svensk gräns – som nu sker – som fob exportlandets gräns. Utredningen avstyrker en sådan lösning bl. a. mot den bakgrunden att det för uppgiftslämnarna skulle innebära stora problem och ibland vara omöjligt att ta fram underlag för fob-uppgifterna. Utredningen anser emellertid att det för att beräkna frakt- och försäkringskostnadernas andel av importvärdet cif skulle vara möjligt att utgå från urvalsundersökningar av samma typ som den kvalitetsundersökning som utredningen har gjort i samarbete med GTS. Fakturor hålls redan nu kvar hos tullverket (se kapitel 2) och nödvändiga uppgifter utöver dem som finns på fakturorna skulle, enligt utredningens bedömning, utan större besvär för vare sig tull-

verket eller importörer, speditörer och transportörer kunna hämtas in på exempelvis telefon. Det förutsätts därvid att resultaten av undersökningen endast skall användas för att ge en uppfattning om frakt- och försäkringskostnadernas andel på totalnivå och att vissa uppskattningar på enskilda punkter kan godtas.

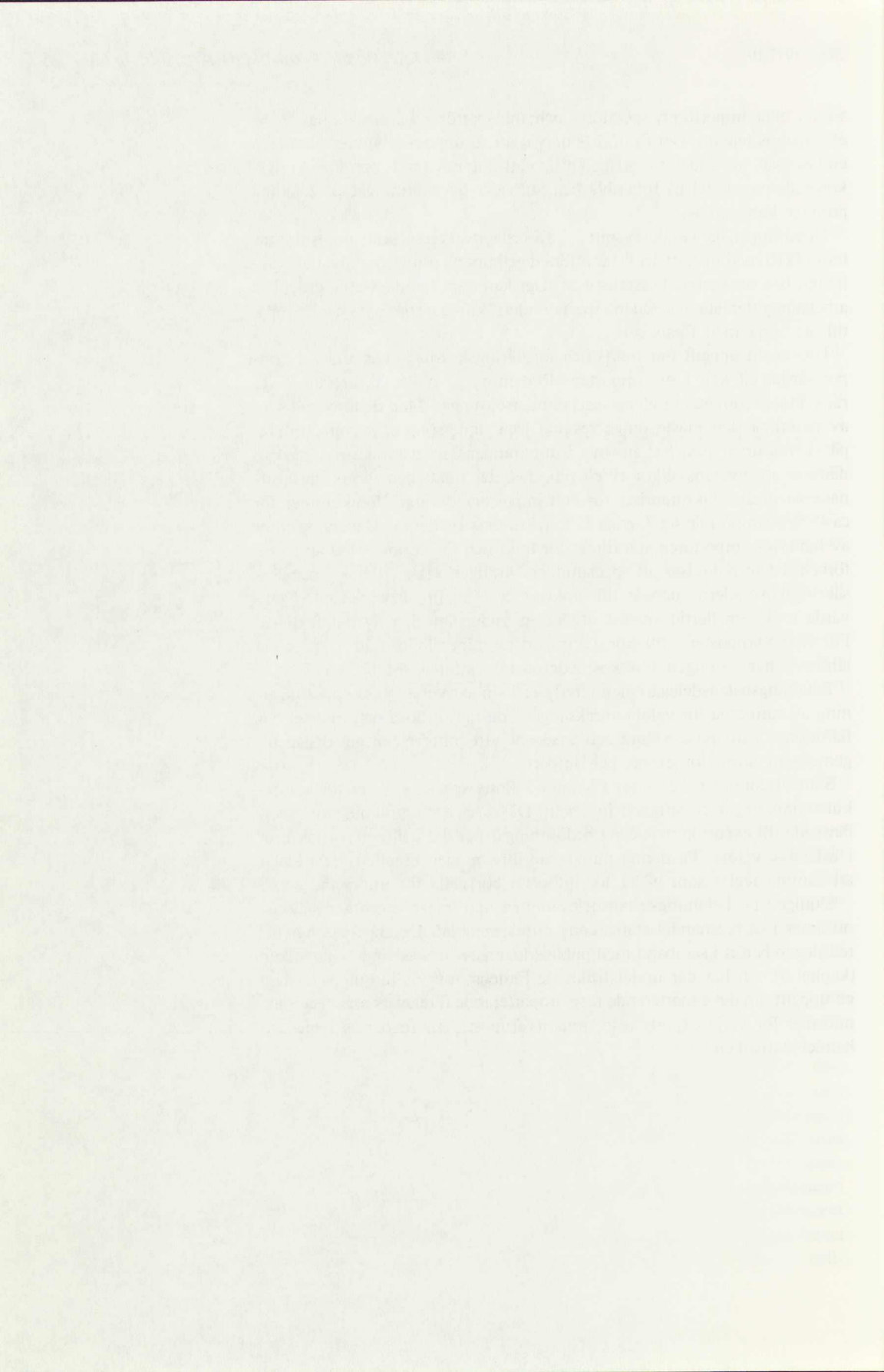
Utredningen har i underavsnitt 2.5.6 föreslagit att en särskild grupp inrättas inom GTS med uppgift att bl. a. utföra regelbundna undersökningar av kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken. Det kan vara lämpligt att i gruppens arbetsuppgifter låta ingå sådana specialundersökningar som nyss har nämnts, till att börja med försöksvis.

Utöver en uppgift om frakt- och försäkringskostnadernas andel av importvärdet cif kan t. ex. importens fördelning på olika fakturerade leveransvillkor redovisas i sådana specialundersökningar. Med de förbehåll som av naturliga skäl måste omge resultat från undersökningar som grundas på så små urval som har använts i utredningens specialundersökning kan nämnas att leveransvillkor av cif-typ, dvs. där frakt- och försäkringskostnaderna ingår i fakturapriset för den importerade varan, förekommer för ca 45 % av importvärdet. Övriga 55 % faktureras således med leveransvillkor av fob-typ – importören står direkt för frakt och försäkring. Med än större förbehåll kan redovisas att specialundersökningen visar att frakt- och försäkringskostnaderna uppgår till omkring 5 % av importvärdet cif. Detta värde torde emellertid snarast utgöra en underskattning av det faktiska. För vissa varuposter – till stor del import av mineraloljor från transoceanaländer – har nämligen fraktkostnaderna inte kunnat specificeras.

Betalningsbalansdelegationen efterlyser i sin skrivelse också en kartläggning av rutinerna för valutaomräkningar i de fall utförelse och införelse har fakturerats i utländsk valuta och anser att utredningen bör ge förslag till gemensam norm för export och import.

Som utredningen har visat i kapitel 2 finns speciella regler för valutakursomräkningar beträffande införelsen. Däremot har omräkningarna varit lämnade till exportörernas egna bedömningar när det gäller exportfakturer i utländsk valuta. På denna punkt har utredningen emellertid föreslagit att samma regler som gäller för införelsen bör gälla för utförelsen.

Slutligen tar betalningsbalansdelegationen upp frågan om organisationsnummer i utrikeshandelsstatistikens primärmaterial. Denna fråga har utredningen berört i samband med publiceringen av utrikeshandelsstatistiken (kapitel 3) och har där understrukit de fördelar som är förknippade med en uppgift om det exporterande resp. importerande företagets organisationsnummer för varje export- resp. importvarupost som redovisas i utrikeshandelsstatistiken.

5 En statistik över inomkoncernleveranserna i svensk utrikeshandel

5.1 Inledning

Varuleveranser mellan företag tillhörande samma koncern – inomkoncernleveranser – utgör en betydande del av den svenska utrikeshandeln med varor och är från flera synpunkter av speciellt intresse. SCB har i en undersökning av företagens betalningar i samband med utrikeshandeln med varor år 1973 (Statistiska meddelanden Nr N 1974:103) redovisat att närmare 30 % av 1973 års exportvärde utgjordes av inomkoncernleveranser. Motsvarande tal för importen var drygt 25 %.

Någon kunskap om dessa andelars utveckling sedd över en tidsperiod föreligger inte, eftersom några uppgifter om inomkoncernleveranserna inte finns för tidigare – eller senare – år. Det är emellertid troligt att andelarna trendmässigt har stigit under hela efterkrigstiden. Såväl svenska företags investeringar i utlandet som utländska företags investeringar i Sverige har nämligen ökat kraftigt. Dotterbolagens omsättning och sysselsättning har också vuxit snabbare än omsättningen och sysselsättningen hos den svenska industrin i Sverige.

De internationella inomkoncernleveranserna är speciella på det sättet att de drar undan en betydande del av de internationella ekonomiska transaktionerna från marknaderna och gör dem till för koncernen interna leveranser. Detta påverkar bl. a. pris- och konkurrensförhållandena, vilket har påpekats från fackföreningshåll. I bilagan till betalningsbalansutredningens betänkande (SOU 1971:32) Valutareserven och utrikeshandelns finansiella struktur framhålls att beslutssituationen är annorlunda vid inomkoncernleveranser än vid leveranser mellan av varandra oberoende företag. Bl. a. anförs att det vid inomkoncernleveranser saknas anledning att uppehålla fasta betalningsvillkor och kredittider. Det innebär att möjligheterna till betalningsförskjutningar praktiskt och tekniskt sett är betydligt större i den internationella handeln inom multinationella och andra internationella koncerner än i annan handel.

Koncentrationsutredningen pekar i sitt betänkande (SOU 1975:50) Internationella koncerner i industriländer på att de mest påtagliga problemen i samband med internationella koncerner är de som hänger samman med skatter och kapitalrörelser.

Bakom problemen med skatter m. m. ligger enligt nämnda betänkande det faktum att internationella koncerner består av fristående juridiska personer i olika länder men med gemensam ägare. Förhållandet innebär att

företagen har gemensamma intressen varav ett är att minska koncernens sammanlagda skatteböroda. Detta skulle kunna uppnås genom att företagen i de transaktioner som är interna för koncernen sätter priser som leder till en lägre sammanlagd skatt.

I betänkandet framhålls flera faktorer som begränsar möjligheterna till en från skattesynpunkt gynnsam internprissättning, bl. a. myndigheternas, revisorernas och de anställdas insyn. På vissa områden är det emellertid svårt att avgöra hur en korrekt prissättning skall se ut. Det gäller t. ex. i fråga om kostnader för forskning, företagsledning, m. m. Utredningen pekar på att internttransaktionerna torde vara ett av de mest intressanta problemområdena vid en analys av internationella koncerner och ett område där det är angeläget för myndigheterna att förbättra kontrollen.

Beträffande kapitalrörelserna pekar man i koncentrationsutredningens betänkande på att de internationella koncernerna har ett bättre utgångsläge än andra företag när det gäller att kunna utnyttja ränteskillnader mellan olika länder och förväntningar om valutakursändringar. Koncernerna har ofta stora likvida tillgångar och kan relativt billigt ställa samman information om läget på de olika nationella penning- och valutamarknaderna. Genom att både exportören och importören vid inomkoncernleveranser har samma ägare kan den internationella koncernen spela med kredittider och betalningstidpunkter så att koncernens sammanlagda vinst maximeras. I betänkandet dras slutsatsen att de korta internationella kapitalrörelserna är större och mer föränderliga med de internationella koncernerna än de skulle vara utan dem.

Det kan i sammanhanget påpekas att den tidigare nämnda SCB-undersökningen visar att betalningsvillkoret "öppen räkning" med relativt långa kredittider under år 1973 var betydligt vanligare vid inomkoncernleveranser än vid leveranser mellan av varandra oberoende företag. I genomsnitt var den formella kredittiden tre veckor längre vid export från ett bolag i Sverige till ett närstående bolag i utlandet än för exporten i övrigt. Den genomsnittliga kredittiden för inomkoncernleveranser på importsidan var en månad längre än för övriga importleveranser. Beräkningar har gjorts som visar att en förlängning av kredittiden för inomkoncernleveranserna vid export och en samtidig förkortning av kredittiderna i inomkoncernleveranserna vid import med en månad skulle belasta den svenska valutaservisen med ungefär 3 1/2 miljarder kr.

Utredningen har enligt sina direktiv haft att "undersöka möjligheterna till en specificering i import- och exportstatistiken av internleveranser inom en och samma koncern samt hur dylika statistiska uppgifter bör publiceras". I de följande avsnitten lämnas en redogörelse för användningsområdena för en sådan statistik, för de definitioner som finns beträffande koncerner samt för utredningens överväganden och förslag.

5.2 Användningsområden och användare

Intresset för och behovet att följa utvecklingen av de internationella – och främst de s. k. multinationella – koncernerna är väl dokumenterat, såväl internationellt som i Sverige. När det gäller det internationella området kan

man peka på arbetet inom OECD som bl. a. har lett fram till förslag om s. k. uppförandekoder för multinationella företag. Även inom FN pågår ett arbete med en internationell kod. I Sverige har frågan om de internationella koncernerna tagits upp på det politiska planet, bl. a. i samband med nedläggningar av dotterföretag till utländska bolag. Speciellt aktiva i debatten kring de multinationella företagen har de fackliga organisationerna varit.

Liksom när det gäller utvecklingen på andra områden i samhället föreligger sålunda ett allmänt informationsbehov i vad avser inomkoncernleveranser och internationella företag. I koncentrationsutredningens betänkande framhålls att det över huvud taget råder en brist på relevanta data rörande internationella koncerner. Löpande statistik är i dag nästan enbart baserad på riksbankens tillståndsgivning för valutatransaktioner. Mer statistik skulle bl. a. vara en viktig utgångspunkt för forskning som bedöms vara nödvändig. Speciellt anses det vara viktigt att skaffa fram information om inomkoncernleveranserna eftersom dessa, som tidigare har nämnts, står i centrum för de problem med skatter och kapitalrörelser som är mest påtagliga i samband med internationella koncerner.

Det har också uttalats ett allmänt informationsbehov i fråga om inomkoncernleveranser som ett underlag för analys av utrikeshandelns utveckling. Konjunkturfuktuationerna kan sålunda vara mer eller mindre utpräglade för inomkoncernleveranser än för andra leveranser.

En statistik över inomkoncernleveranserna i utrikeshandeln skulle vidare vara värdefull vid speciella tillfällen, t. ex. då det gäller att förklara olika utvecklingstendenser för handelsbalans och valutareserv.

Utredningen har genom kontakter och överläggningar med företrädare för olika forskningsinstitutioner, myndigheter och organisationer diskuterat de mer speciella användningsområdena för en statistik över inomkoncernleveranserna i den svenska utrikeshandeln. Härvid har bl. a. följande synpunkter kommit fram.

En statistik som bygger på en registrering av de leveranser i utrikeshandeln som sker inom en koncern kan användas för att följa och analysera dels den konjunkturrella kortsiktiga utvecklingen, dels de strukturella, mer långsiktiga tendenserna. En framtagning av en statistik med inriktning på att främst tillgodose de kortsiktiga intressena förutsätter möjligheter till en statistisk koppling mellan varu- och betalningsströmmarna över landets gräns.

Huvudintresset knyts i det korta perspektivet till en statistik över betalningarna till och från Sverige på kvartals- eller månadsbasis med uppdelning på inomkoncernbetalningar och andra betalningar. Framställningen av en sådan betalningsstatistik är f. n. under diskussion inom riksbanken. En månads- eller kvartalsstatistik över varuleveranser inom en och samma koncern, anpassad till speciellt de kortsiktiga intressena, skulle i dagsläget mer eller mindre hänga i luften. Med hänsyn härtill har utredningen bedömt det som alltför ambitiöst att överväga åtgärder i fråga om en statistik över inomkoncernleveranser som huvudsakligen skulle vara avsedd för konjunkturändamål.

Behovet av en statistik för att följa och analysera den strukturella utvecklingen har främst yttrat sig i önskemål om ett underlag för studier av förändringar av mer långsiktig natur av handels- och produktionsmönster, av skillnader mellan olika branscher i fråga om betydelsen av och föränd-

ringarna i inomkoncernleveranserna samt av orsakerna till uppkomsten av multinationella och andra internationella företag. I sammanhanget knyts ett stort intresse till frågan huruvida inomkoncernleveranserna huvudsakligen går till koncernbolag som enbart är försäljningsenheter eller som också har viss tillverkning.

Syftet med sådana studier är bl. a. att kunna ge underlag för förutsägelser huruvida utvecklingen i en bransch går mot en större och snabbare internationalisering än utvecklingen i en annan bransch. Detta förutsätter kunskaper om eventuella branschskillnader. Det kan också vara av intresse att fastställa om utvecklingen skiljer sig mellan olika länder och ländergrupper och söka orsakerna till detta. Därutöver kan olika varuindelningar vara behövliga.

Det kan också påpekas att en statistik över inomkoncernleveranser i utrikeshandeln på vissa punkter skulle utgöra ett komplement till SCB:s statistik över utlandsägda företag i Sverige och statistiken över svenska företag i utlandet. En statistik över inomkoncernleveranser kan givetvis inte ge svar på alla frågor som kan ställas i anslutning till multinationella företag och deras utrikeshandel utan får ses som ett steg på vägen mot ett system av statistikgrenar där en statistik över betalningarna till och från Sverige utgör en viktig del.

Exemplen i det föregående på speciella användningsområden för en statistik över inomkoncernleveranser i utrikeshandeln med varor ger vid handen att den framför allt skulle komma olika forskningsprojekt och forskningsinstitutioner till godo. De fackliga organisationerna har också visat ett stort intresse och den särskilda arbetsgruppen inom kanslihuset med uppgift att följa frågor som rör multinationella företag anser en inomkoncernleveransstatistik vara en byggsten vid skapandet av en informationsbank i dessa frågor. Intresse för en sådan statistik har också visats från dem som handhar näringspolitiken och den ekonomiska politiken.

5.3 Definition av koncern

Den 1 januari 1977 trädde en ny aktiebolagslag (1975:1385) i kraft. I dess 1 kap. 2 § definieras koncernbolag. Där sägs att om ett aktiebolag äger så många aktier att det har mer än hälften av rösterna i ett annat företag – svenskt eller utländskt – är aktiebolaget moderbolag och det andra företaget dotterföretag. Om ett dotterföretag eller moderbolaget och ett dotterföretag tillsammans äger ett tredje företag genom ett röstetal som överstiger hälften så skall det tredje företaget anses vara dotterföretag till moderbolaget. Moderbolag och dotterföretag utgör tillsammans en koncern. Aktiebolagslagen säger också att ett koncernförhållande kan föreligga genom att ett aktiebolag genom avtal har ett bestämmande inflytande över ett annat företag. Det torde emellertid, enligt utredningens bedömning, vara ovanligt att sådana förhållanden leder till att företaget i fråga tas med i en koncernredovisning.

Den nya aktiebolagslagen har ersatt 1944 års aktiebolagslag (1944:705). När det gäller definitionen av koncernförhållanden har emellertid inte några större ändringar gjorts.

Det kan nämnas att 333 § lagen (1948:433) om försäkringsrörelse i princip

har samma innebörd och samma definition som 1 kap. 2 § nu gällande aktiebolagslag. Motsvarande regler bör enligt propositionen (prop. 1975:103) gälla även handelsbolag, kommanditbolag, ekonomiska föreningar och motsvarande utländska företagsformer.

För en framtida statistik över inomkoncernleveranserna i svensk utri-keshandel borde man, enligt utredningens bedömning, definiera en inomkoncernleverans som en leverans mellan ett företag i Sverige och ett företag i utlandet som båda ingår i samma koncern enligt de kriterier som anges i den nya aktiebolagslagen.

När det gäller utländska koncernbolag i Sverige bör en leverans till eller från ett närstående företag utomlands räknas som inomkoncernleverans när det svenska företaget räknas som dotterföretag – eller systerföretag – utifrån aktiebolagslagens definition. Detta bör vara fallet även om andra definitioner kan gälla i moderbolagets hemland.

Det kan också förekomma att företag är s. k. gemensamma företag eller 50/50-bolag. I dessa fall bör i enlighet med skrivningen i propositionen båda ägarföretagen räknas som moderbolag om de endast gemensamt kan besluta i dotterbolagets angelägenheter. Dotterföretag kan i konsekvens härmed tas med i flera moderbolags redovisningar.

Vid sidan av den nyss redovisade, legala och entydiga definitionen av koncern och koncernbolag har man på olika håll och i skilda studier arbetat med varierande definitioner när det gäller internationella koncerner. Definitionerna har byggts på exempelvis strukturella, resultat- och beteendemässiga variabler. De strukturella definitionerna har bl. a. baserats på det antal länder som en koncern utövar verksamhet i, resultatdefinitionerna på andelen sysselsatta i eller vinstandelen från de utländska dotterbolagen och beteendedefinitionerna på företagsledningens sätt att samla in beslutsunderlag.

På andra håll har man ansett det värdefullt att kunna skilja ut företag i vilka ett utländskt företag har en minoritetspost, exempelvis 20–50 %, av aktiekapitalet eller rösterna. Man menar att en sådan post tillförsäkrar det utländska företaget insyn och inflytande i en sådan utsträckning att företagen har avgörande gemensamma intressen. Det inhemska företaget kontrolleras emellertid av inhemska ägare, vilket innebär att det inte kan betraktas på samma sätt som majoritetsägda koncernbolag i legal mening.

Olika definitioner kan vara lämpliga för skilda syften. Från uppgiftslämnarsynpunkt och för det syfte som här har diskuterats torde det dock vara lämpligt att definiera en inomkoncernleverans som en leverans från ett företag till ett annat, vilka bägge ingår i redovisningen för en och samma koncern. En sådan definition skulle också ha den fördelen att leveranser till eller från företag i ett annat land, där ett svenskt moderbolag enligt det främmande landets regler inte får äga mer än 49,9 % av "dotterföretaget", kunde anses som inomkoncernleveranser om det utländska företaget finns med i den svenska koncernens redovisning. Den legala definitionen innebär sålunda att sådana leveranser registreras som sker mellan företag som har gemensamma intressen och för vilka dessa intressen kan samordnas.

5.4 Överväganden och förslag

Utredningen har studerat och övervägt fyra olika möjligheter att samla in uppgifter för en statistik över inomkoncernleveranserna i svensk utrikeshandel. Därvid har de presumtiva användarnas önskemål om i första hand en statistik som belyser den strukturella, långsiktiga utvecklingen på detta område varit en utgångspunkt. Utredningen har emellertid inte utformat något detaljerat system för framställningen av en inomkoncernstatistik utan har mer pekat på de möjligheter som finns, framför allt i det alternativ som utredningen förordar. Den slutliga utformningen av statistiken – främst i vad avser antalet och typen av uppgifter som skall samlas in – bör ankomma på den myndighet som ges ansvaret för framställningen av statistiken efter hörande av användare, uppgiftslämnare och berörda myndigheter.

5.4.1 *Insamling av uppgifter på import- och exportanmälningar*

Som har beskrivits inledningsvis i detta betänkande samlas de utrikeshandelsstatistiska primäruppgifterna in på blanketter för import- och exportanmälan som lämnas till tullverket vid anmälan till förtullning resp. anmälan om utförelse. En nära till hands liggande möjlighet är att på dessa blanketter för varje särskild varupost kräva en uppgift om huruvida den leverans som anmälan avser är en leverans mellan två företag som tillhör samma koncern eller inte. På detta sätt skulle en inomkoncernstatistik kunna framställas som bygger på en totalundersökning av varutransaktionerna i utrikeshandeln. En sådan lösning skulle vara statistiskt, bearbetningstekniskt och publiceringsmässigt tilltalande. De statistiska sammanställningar som skulle kunna publiceras skulle bygga på uppgifter för samtliga varutransaktioner under den tidsperiod som statistiken avsåg. Primäruppgifterna skulle utan större ändringar i datorsystemen kunna bearbetas parallellt eller integrerat med de ordinarie utrikeshandelsstatistiska bearbetningarna.

Det finns emellertid skäl som talar emot en sådan lösning som nyss har skisserats. En markering av om det är fråga om en inomkoncernleverans eller inte torde vara förhållandevis enkel att göra i de fall importören eller exportören själv fyller i och avger import- och exportanmälan. Med hänsyn till att omkring 50 % av importanmälningarna och ca 15 % av exportanmälningarna fylls i och lämnas av speditör som ombud har problem av två slag bedömts uppkomma.

För det första är det fråga om ett ökat besvär i samband med avgivandet av anmälningarna. Kontakter mellan ombudet och det importerande/exporterande företaget skulle behöva upprättas eller utökas, sannolikt med personal inom företaget som inte är inblandad i själva varuhanteringen eller tullproceduren.

För det andra finns det skäl att anta att andelen inomkoncernleveranser i utrikeshandeln skulle bli systematiskt underskattad i en statistik som framställs på det beskrivna sättet. Om de nödvändiga kontakterna mellan ombud och importör/exportör av något skäl inte tas, torde det ligga nära till hands för ombudet att markera att det *inte* är fråga om en inomkoncernleverans, om inte det underlag som redan finns tillgängligt talar för motsatsen. Med hänsyn till att kontrollmöjligheterna är små synes risken vara stor för dylika

”gissningar”.

Uppgiftslämnarbördan skulle kunna underlättas genom att uppgift om inomkoncernleverans samlades in endast under vissa månader. Administrativa svårigheter skulle emellertid därvid kunna uppkomma för tullverket. En reducering av risken för en felaktig statistik skulle kräva en väl utbyggd och resurskrävande kontrollapparat inom tullverket. Var och en eller ett stickprov av anmälningarna skulle behöva granskas med avseende på markeringen av inomkoncernleverans och denna granskning skulle bl. a. kräva register över företag som ingår i en koncern. Sådana koncernregister torde bli synnerligen omfattande och svårigheter skulle föreligga att hålla dem aktuella.

Ytterligare en nackdel med den lösning som här har skisserats är att den inte ger utrymme för att tillgodose önskemål från användarhåll om ytterligare statistiska uppgifter som har samband med uppgiften om inomkoncernleverans. Med än fler uppgifter att fylla i på import- och exportanmälningar kan förseningar i handhavandet av blanketterna uppstå vilket skulle kunna leda till att publiceringen av utrikeshandelsstatistiken måste senareläggas. Samtidigt skulle uppgiftslämnarnas börda bli än tyngre. Av de skäl som har anförts kan utredningen inte rekommendera detta sätt att samla in uppgifter för en inomkoncernstatistik.

5.4.2 Central markering på import- och exportanmälningar

Det behov av granskning som en insamling på import- resp. exportanmälningar av uppgifter om typ av leverans (inomkoncernleverans eller leverans mellan två av varandra oberoende företag) skulle föra med sig har lett utredningen in på tanken att registreringen av ifrågakavande uppgift kunde göras centralt inom tullverket. Varje import- och exportanmälan – eller enbart sådana med varuposter som har värden som överstiger ett visst belopp – skulle därvid passera en särskild station där tjänstemän med specialkunskaper påförde en uppgift om typ av leverans. Tjänstemännen skulle till sin hjälp ha de olika typer av register som har berörts i föregående underavsnitt.

Utredningen har emellertid bedömt denna möjlighet som ett sätt att göra en för importörer och exportörer i grunden relativt enkel arbetsuppgift till en förhållandevis svår och resurskrävande insats från tullverkets sida. Liksom det tidigare diskuterade alternativet medger inte detta att antalet uppgifter med anknytning till inomkoncernfrågan kan utvidgas. Därtill kommer risken för underskattning av den sökta andelen och en långsammare handläggning av import- och exportanmälningar med risk för följande förseningar i publiceringen av utrikeshandelsstatistiken.

5.4.3 Företagsenkäter

I utredningens direktiv sägs visserligen att utredningen skall undersöka möjligheterna till en specificering i utrikeshandelsstatistiken av uppgift om typ av leverans. Den möjlighet som innebär att samtliga eller ett urval import- och exportföretag i enkätform tillfrågas om andelen inomkoncernleveranser i hela sin utrikeshandel under en bestämd tidsperiod bör emellertid nämnas.

Det skulle här bli fråga om en helt ny statistikgren till vilken uppgifterna samlas in på konventionellt sätt genom blanketter med frågor som har samband med inomkoncernleveranser. Till fördelarna med en enkätundersökning med företaget som undersökningsobjekt hör just möjligheten att samla in "kringuppgifter" till uppgiften om inomkoncernleverans, t. ex. varornas användningsområde, leveransvillkor, kredittid, m. m.

En regelbundet återkommande undersökning kan emellertid bedömas bli betungande för uppgiftslämnarna. En sådan statistikgren som här har skisserats torde medföra att nya rutiner skulle behöva skapas inom företagen eller att ett stort arbete skulle behöva utföras i samband med varje enkättillfälle. Utredningen anser att detta utgör en så stor nackdel att denna möjlighet inte närmare har övervägts.

5.4.4 *En statistik grundad på uppgifter för ett urval varuposter*

En fjärde möjlighet – och den som utredningen vill förorda – att framställa en statistik över inomkoncernleveranserna i utrikeshandeln är att för ett begränsat antal varuposter som har redovisats i utrikeshandelsstatistiken samla in de uppgifter som kan bedömas nödvändiga. De varuposter som närmare skulle studeras väljs ut med statistiska urvalsmetoder så att en uppräkningslista kan göras till årsnivåer för hela importen resp. exporten. Med hänsyn till att avsikten bör vara att få fram en statistik som kan användas för en beskrivning och analys av den strukturella utvecklingen skulle det kunna vara tillräckligt att samla in uppgifter för en månad per kvartal och ställa samman dessa i en årspublikation. Det skulle således bli fråga om en årsstatistik.

Utredningen anser att besväret för de företag som genom urvalet varuposter blir berörda av uppgiftslämnandet skulle bli relativt begränsat. Det kan bedömas tillräckligt att undersöka uppemot 3 000 varuposter per år vardera för importen och exporten. Det har därvid förutsatts att undersökningen görs för en månad varje kvartal. För de utvalda varuposterna kan kopia på import- resp. exportanmälan bifogas frågeblanketten för att göra det möjligt för företaget att identifiera leveransen. Denna metod fungerar tillfredsställande vilket bl. a. SCB:s undersökning av företagens betalningar (Statistiska meddelanden Nr N 1974:103) har visat.

En viss förkodning torde också kunna ske. För merparten av importsändningarna behålls fakturor inom tullverket. Med utgångspunkt i dessa skulle vissa typer av uppgifter kunna fyllas i före utsändningen av blanketterna till företagen, vilka då endast skulle ha att kontrollera riktigheten av de ifyllda uppgifterna och komplettera blanketten där så var nödvändigt. Efter hand som undersökningen fortgår skulle kunskaper samlas hos den myndighet som står för insamlingen vilket ytterligare skulle kunna öka möjligheterna till förkodning. Vissa företag med regelbundet återkommande leveranser skulle kanske helt kunna slippa bli tillfrågade om dessa leveranser eftersom blankettens samtliga uppgifter kunde fyllas i centralt.

En avgörande fråga i samband med besväret för uppgiftslämnarna är antalet och typen av uppgifter som skall lämnas. När det gäller en statistik över inomkoncernleveranserna har synpunkter därvidlag förts fram till utredningen från olika håll. Det synes föreligga ett behov av att vissa uppgifter

hämtas in som har anknytning till typen av leverans. Utöver en uppgift om huruvida leveransen i fråga är en inomkoncernleverans eller inte är det önskvärt att uppgifter tas in om

- i fall varan skall bearbetas vidare hos det importerande företaget eller återförsäljas direkt,
- fakturans betalningsvillkor,
- fakturans valutaslag,
- fakturans leveransvillkor.

Utredningen vill inte, som tidigare har nämnts, ta ställning till hur en blankett i detalj skall utformas eller vilka uppgifter som slutligen skall hämtas in. Det bör emellertid understrykas att det från uppgiftslämnarnas synpunkt kan bedömas lämpligt att antalet och typen av uppgifter begränsas så att endast ett underlag – fakturan – blir tillräckligt för att blanketten skall kunna fyllas i. Frågor som rör exempelvis betalningarna kan i många fall inte besvaras av dem som handhar varor och fakturor. Blanketten skulle i sådana fall behöva överlämnas till annan avdelning inom företaget med ökad arbetsbelastning och besvär som följd. Det bör påpekas att de stora import- och exportföretagen vid en undersökning med varuposten som undersökningsobjekt kommer att få flera blanketter att fylla i för varje enkättillfälle.

En statistik som bygger på uppgifter som samlas in för ett urval varuposter har den ytterligare fördelen att uppgifterna kan kompletteras med data som redan finns registrerade på olika håll. I utrikeshandelsstatistikens primärmaterial finns redan uppgift om varuslag (statistiskt nummer) och inköps-/ursprungsland resp. försäljnings-/förbrukningsland. Önskemål – och möjlighet – föreligger också att för varje utvald varupost påföra uppgift om företagets bransch, grad av internationalitet och storlek (mätt i exempelvis antal anställda). En komplettering med dessa uppgifter skulle kunna utgöra ett led i bearbetningen.

Utredningen vill också beröra frågan om huvudmannaskapet för en statistik över inomkoncernleveranserna i utrikeshandeln. Det har bedömts lämpligt att SCB står för urvalsdragning, maskinell bearbetning och publicering av uppgifterna. Det kan däremot diskuteras om inte GTS av olika skäl borde ta hand om utsändning och insamling av uppgifterna. GTS har den dagliga kontakten med uppgiftslämnarna till utrikeshandelsstatistiken och skulle dessutom ändå behöva delta i framställningen av inomkoncernstatistiken genom framtagning och kopiering av de anmälningsblanketter på vilka de utvalda varuposterna har redovisats. Arbetet med utsändning och insamling för inomkoncernstatistiken skulle lämpligen kunna utgöra en arbetsuppgift för den speciella undersökningsgrupp som utredningen har föreslagit i underavsnitt 2.5.6.

Utredningen vill sålunda förorda ett system för redovisning av inomkoncernleveranserna i utrikeshandeln som i stora drag är uppbyggt på följande sätt. Urvalet dras först av SCB. GTS tar fram det underlag som är nödvändigt för identifiering av företag och faktura och sänder ut detta – om det anses nödvändigt – tillsammans med blankett till resp. företag. I ett betydande antal fall torde uppgifter kunna erhållas per telefon eller de kan påföras av tjänsteman hos GTS med ledning av erfarenhetsmässiga

kunskaper. GTS ser också till att blanketterna förkodas i den utsträckning som är möjlig samt står för insamlingen. Den manuella granskning som kan bli nödvändig bör också ligga hos GTS. Blankettmaterialet överlämnas därefter till SCB som för över de tidigare nämnda uppgifterna om bransch m. m. och bearbetar materialet maskinellt. Därefter sker publiceringen årsvis.

6 Kostnader

De förslag till åtgärder för att förbättra kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken som utredningen har fört fram i det föregående kommer, om åtgärderna vidtas, att medföra kostnadsökningar för statsverket. Kostnadsökningarna specificeras närmare i det följande.

Utredningen har föreslagit att tullverket bör öka sin informationsverksamhet. Informationen skall avse de statistiska uppgifterna och bör riktas direkt till enskilda importörer och anpassas till deras varustruktur m. m. Tullverkets personal bör därför, enligt utredningen, förstärkas med tio tulltaxeringsutbildade tjänstemän per år under tre år. Maximalt beräknas kostnadsökningen uppgå till 0,7 à 0,8 milj. kr. per år under de tre åren räknat i 1976 års löneläge och inkl. ett lönekostnadspålägg om 36 %.

Utredningen har också föreslagit en förstärkning av sta med tre tulltaxeringsutbildade tjänstemän och tre biträden för att dels fördjupa den centrala granskningen av primärmaterialet för utrikeshandelsstatistiken, dels möjliggöra en tidigare publicering av månadsstatistiken. Detta skulle kräva en ökning av GTS anslag med ungefär 0,5 milj. kr.

Vidare har utredningen föreslagit att en ny organisatorisk enhet skapas inom GTS för att följa kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken och göra andra undersökningar av olika slag inom ramen för tullverkets verksamhet. Enheten skulle bestå av en chef, tre tulltaxeringsutbildade tjänstemän och ett biträde. Sammanlagt skulle kostnadsökningen härför uppgå till mellan 0,4 och 0,5 milj. kr.

Kostnaderna för de föreslagna personalökningarna framgår av följande tablå.

	Kostnadsökning, milj. kr.		
	År 1	År 2	År 3
Information	+0,74	+0,74	+0,74
Central granskning	+0,48	-	-
Ny enhet hos GTS	+0,45	-	-
Summa	+1,67	+0,74	+0,74

Utöver de nämnda personalökningarna kommer ett genomförande av utredningens förslag att innebära ökade kostnader för publicering, omprogrammering osv. Kostnaderna torde dock inte bli av någon betydande om-

fattning. Det torde få ankomma på resp. myndighet att närmare precisera kostnaderna efter de översyner och utredningar som kan behöva göras innan slutlig ställning kan tas till utredningens förslag.

Ett genomförande av utredningens förslag för att förbättra kvaliteten hos utrikeshandelsstatistiken kan således beräknas komma att kräva anslagsökningar på drygt 3 milj. kr. för en successivt ökad personal hos tullverket. Därtill kommer begränsade kostnader hos SCB för ändringar i publicering och bearbetning av utrikeshandelsstatistiken.

Bilaga 1 Granskning och kontroller av de utrikeshandelsstatistiska primäruppgifterna

1 Importen

Den nya tullprocedur för importen, som infördes den 1 januari 1974, innebär bl. a. att de tullskyldiga eller deras ombud själva skall lämna alla uppgifter som behövs för förtullningen på en tulldeklaration. Importörerna får vidare ta hem varorna och använda dem i sin rörelse utan föregående förtullning. Större delen av importen sker inom ramen för ett sådant hemtagningssystem.

För merparten av importen med post krävs ingen tulldeklaration utan tull och annan införselavgift påläggs genom ett officialförfarande.

Följande statistiska uppgifter skall enligt den av GTS utfärdade tullordningen lämnas för vara som anges till förtullning:

1. inköps- och ursprungsland
2. statistiskt nummer enligt tulltaxa med statistisk varuförteckning
3. kvantitet
4. statistiskt värde.

De statistiska primäruppgifterna för importen är i princip identiska med de uppgifter som den tullskyldige enligt tullagen har att lämna på tulldeklarationen som underlag för förtullningen.

De statistiska uppgifterna kan således i ett övervägande antal fall avläsas direkt på tulldeklarationerna där de anges av den tullskyldige själv eller dennes ombud. När det gäller import med post och i vissa fall på järnväg anges varorna till förtullning genom postverkets resp. järnvägens försorg.

Med ledning av tulldeklarationen fastställer tullmyndigheten tull och annan införselavgift (tulltaxering). I samband med tulltaxeringen granskas de i deklarationen lämnade uppgifterna mot de handlingar som skall bifogas enligt vad tullmyndighet har bestämt. Faktura eller motsvarande handling skall i princip alltid inges.

Granskningen i samband med tulltaxeringen innefattar de statistiska uppgifterna. Prövningen är mer eller mindre ingående. I vissa fall är den av rent formell natur. I andra fall, dock endast beträffande en ringa del av deklarationerna, görs en mycket noggrann genomgång. Mellan dessa ytterligheter förekommer en mångfald variationer. Störst uppmärksamhet ägnas deklarationer med höga importvärden. Granskningen avslutas med att tulltaxeringsbeslut fattas.

Importanmälan med tulldeklaration stämplas efter tulltaxeringen med ett redovisningsnummer och benämns därefter tullsedel. Tullsedlarna samlas

häftesvis och sänds varje vecka till sta.

Hemtagningssystemet innefattar bl. a. en veckorytm i arbetet. De under en viss kalendervecka hemtagna varorna skall anmälas till förtullning senast på torsdagen i andra veckan efter hemtagningsveckan. Enligt den rutin som har lagts fast skall tulltaxeringen av dessa varor avslutas under torsdagen i den därpå följande veckan. Det har från flera synpunkter bedömts viktigt att hålla veckorytmen. Av vikt i detta sammanhang är att man eljest riskerar att få stora arbetsbalanser hos tullmyndigheterna. Detta innebär att man under veckor med stor arbetsbelastning kan komma att eftersätta noggrannheten till förmån för snabbheten. Granskningen hos tullmyndigheterna av bl. a. de statistiska uppgifterna torde därför, sedd över tiden, bli något ojämn från kvalitetssynpunkt. Samtidigt kan antas att det primärmaterial som i dag lämnas in till tullverket är av lägre kvalitet än uppgifterna på tullsedlarna i den tidigare tullproceduren, då tullsedeln – med bortseende från en mindre del av importen som deklarerades enligt ett frivilligt system – upprättades av tulltjänsteman (officialtulltaxering).

Det kan också nämnas att tulltaxerarna, för att kunna hålla veckorytmen och härtöver kunna hinna med s. k. kontrollbesök hos hemtagarna, vilka besök utgör en viktig del av tullverkets kontrollverksamhet, har rekommenderats att prioritera varuposter med stora värden resp. höga sammanlagda avgifter. Det har sålunda av resursskäl blivit nödvändigt att göra avkall på noggrannheten i granskningsarbetet då det gäller mindre betydelsefulla varuposter.

När häftena med tullsedlar har kommit in till sta görs en kontroll av att samtliga häften har anlänt och därefter en registrering ("stansning") av relevanta uppgifter på tullsedlarna. Uppgifterna kan delas upp på

- häftesposter med data som är gemensamma för alla tullsedlar i ett häfte,
- tullsedelposter med data som är gemensamma för alla varuposter i en tullsedel,
- statistikposter och
- avgiftsposter.

Dataregistreringen utförs i en "key-to-disc"-anläggning – en utrustning för skivminnesregistrering – av typ Nixdorf 620. Anläggningen togs i bruk under sista kvartalet 1975 och ger med sin minnesutrustning utrymme för en del kontroller av primärmaterial redan vid dataregistreringen. Utredningens kvalitetsundersökning är utförd på ett material som har dataregistrerats i den äldre utrustningen (hållremsa).

I anläggningens minne har sålunda lagts in samtliga i den statistiska varuförteckningen ingående statistiska nummer, samtliga landkoder och samtliga transportsätts- och gränskoder.¹ Mot dessa görs en s. k. absolutkontroll som innebär att förekomsten av de inslagna statistiska numren, landkoderna samt gräns- och transportsättskoderna testas. Om operatören slår in en kod som inte finns i minnet tas den inte emot av systemet. I samband med dataregistreringen kontrolleras genom en s. k. sekvenskontroll också att samtliga tullsedlar i ett häfte har tagits med. Vissa indirekta kontroller av de statistiska uppgifterna förekommer så till vida som mervärdeskatt över en viss storlek stäms av mot importvärdet och antalet varuposter med avgift i en tullsedel då så kan ske kontrolleras genom att det stäms av

¹ Kod för det transportmedel som används vid gränspassagen resp. för gränsorten.

mot den sammanlagda avgiftssumman för tullsedeln i fråga.

Den nya dataregistreringsanläggningen har från kvalitetskontrollsynpunkt inneburit att de s. k. absolutkontrollerna som tidigare gjordes enbart i dator numera görs vid dataregistreringen. Detta har påskyndat bearbetningen för en del av statistiken och har också medfört lättnader för den manuella genomgången av det utlistade primärmaterialet som följer efter den maskinella kontrollen.

Magnetbanden innehållande de registrerade uppgifterna om införseln sänds veckovis till DAFA. Där framställs under en natt tullräkningar, rapportlistor samt ett magnetband innehållande de importstatistiska primäruppgifterna. Statistikbandet sänds till SCB:s datamaskincentral i Örebro. Varuposterna på magnetbandet sorteras där efter varuströmskod (som anger om det är fråga om bl. a. direkt införsel, uttag från tullkreditlager eller återinförsel), statistiskt nummer på varan, ursprungsland och värde i fallande storlek. Samtliga varuposter, i genomsnitt uppemot 300 000 st. per månad, genomgår vissa maskinella kontroller och skrivs ut på en lista med eventuella felsignaler.

De absolutkontroller som numera utförs redan vid dataregistreringen upprepas vid den maskinella granskningen. Vidare kontrolleras att värdena i varuposten faller inom någon av de tillåtna kombinationer av variabler som har definierats i ett speciellt, i datorprogrammet inlagt register. Registret tar upp samtliga kombinationer av statistiskt nummer, ursprungsland, kvantitetsangivelse, tariff typ, tullsats, värde per vikt- eller annan kvantitetsenhet samt tullnedsättning som har bedömts vara sannolika. Beträffande enhetsvärdet, dvs. värdet per vikt- eller annan kvantitetsenhet, definieras en lägsta och en högsta gräns för varje statistiskt nummer eller kombination av statistiskt nummer och land.

Dessutom kontrolleras att

- koden för tullanstalt finns,
- transportsättskoden existerar,
- kvantitetsangivelsen faller under ett för varje transportsätt givet maxivärde.

Varuposter med misstänkt fel ges särskilda felsignaler på den lista där varuposterna skrivs sorterade efter varuström, statistiskt nummer m. m. Listan sänds till sta för närmare genomgång och expertkontroll.

Ett nytt, förbättrat maskinellt granskningssystem för importen planeras tas i bruk under 1977. Systemet utarbetas av SCB i samråd med GTS.

Ett skäl till att ett nytt granskningssystem har bedömts vara nödvändigt är att de i datorprogrammets register inlagda gränserna för enhetsvärden (dvs. övre och undre gräns för värdet per kilogram eller annan kvantitetsenhet för varje statistiskt nummer eller kombination av statistiskt nummer och land) snabbt blir föråldrade genom att de av bl. a. resursskäl sällan eller aldrig uppdateras i linje med den faktiska prisutvecklingen. Genom prisförändringarna på marknaden ändras de faktiska enhetsvärdena så att felsignaler regelbundet ges även för varuposter utan verkliga felaktigheter. Granskningssystemet har därmed förlorat i effekt på denna punkt i kvalitetskontrollen.

De väsentligaste förbättringarna i det nya systemet är

- a) en automatisk uppdatering av gränser för enhetsvärdena,
- b) en maskinell utskrift av felmeddelanden, s. k. blädderlappar,
- c) framställning av en statistik för uppföljning och kontroll av produktionen och primärmaterialets kvalitet.

Det enhetsvärde som räknas fram som kvoten mellan värde och kvantitet för en granskningsenhet, dvs. statistiskt nummer eller kombination av statistiskt nummer och land, förs in i ett s. k. gränsregister. I gränsregistret för varje granskningsenhet finns i allmänhet fyra månaders observationer varav ingen är äldre än 14 månader. Från gränsregistret hämtas sedan värden till granskningsmatrisen då en viss månads primäruppgifter undergår den maskinella granskningen. Enhetsvärdekontrollen går kort uttryckt till så att enhetsvärdet för en granskningsenhet under den aktuella månaden jämförs med motsvarande medelvärde för enhetsvärdena i gränsregistret. Vid för stor avvikelse ges en felsignal som talar om att enhetsvärdet för granskningsenheten faller utanför "tillåten" gräns. Därutöver stäms värde- och kvantitetsuppgift för varje granskningsenhet av mot värdet för tull, mervärdeskatt och jordbruksavgift.

Om det för en granskningsenhet inte har redovisats någon import under de senaste 14 månaderna finns det inte några värden i gränsregistret. Vid en eventuell import av varan i fråga ges då en markering som signalerar att så är fallet.

Huruvida granskningsenheten skall utgöras av ett statistiskt nummer eller en kombination av statistiskt nummer och land avgörs med utgångspunkt i en variansanalys med avseende på olikheter i enhetsvärdena för olika länder. Underlag för variansanalysen är inbyggt i systemet. Det finns också möjligheter att utföra analysen individuellt för kreditimportör.

Utöver enhetsvärdekontrollen görs liksom f. n. en s. k. absolutkontroll av varuströmskod, landkod och statistiskt nummer samt kontroll av EFTA-, EG- och u-landskod. Varuposter som av någon anledning ger felsignaler vid den maskinella granskningen skrivs ut på blädderlappar. Dessa sorteras efter tullanstalt samt efter tullsedelns häfte och redovisningsnummer.

I det nya systemet ingår vissa maskinella korrigeringar av upptäckta fel. Så t. ex. kan fel som har uppkommit vid dataregistreringen och som avser värde eller kvantitet rättas automatiskt. Automatisk korrigering görs endast för varuposter som enligt olika kriterier är av mindre betydelse. Det maskinella systemet har utformats så att behovet av manuella kontroller skall bli mindre än med det tidigare systemet. Sannolikheten att en felsignal ges för värdemässigt små varuposter, vilka utgör huvuddelen av antalet varuposter men en ringa andel av det totala importvärdet, har reducerats, om felet är mindre. Dessutom begränsas utskriften av blädderlappar till varuposter med en viss storlek på olika typer av fel.

När det gäller sådana statistiska nummer där erfarenheten visar att enhetsvärdekontroller är olämpliga skrivs blädderlappar automatiskt ut för samtliga varuposter. Exempel på sådana statistiska nummer är de som omfattar vissa maskiner och fartyg.

De åtgärder som maskinellt och manuellt har vidtagits noteras på en lista. Denna används för en statistisk uppföljning av vilka felsignaler som

har givits, vilka rättelser som har gjorts och kontrollernas resultat. I systemet finns styrinstrument som kan användas för att med utgångspunkt i resultaten av uppföljningen anpassa det maskinella granskningssystemet till den faktiska prisutvecklingen, till GTS personella resurser och till utrikeshandelsstatistikens struktur.

Efter den maskinella granskningen av primäruppgifterna för importstatistiken sänds blädderlapparna till sta för expertkontroll och åtgärder. Därefter framställs listan som innehåller samtliga registrerade importvaruposter.

Expertkontrollen, som utförs av tulltaxeringsutbildad personal som har tilldelats olika varuområden, består i princip av en genomgång av listan och varuposter med fel i något avseende. Vid genomgången av listan granskas varuposter som erfarenhetsmässigt kan ha fel som inte upptäcks vid den maskinella granskningen. Granskaren gör vissa mer eller mindre subjektiva värderingar. Bl. a. görs bedömningar av om det över huvud taget är fråga om ett fel mot bakgrund av vara, land och importör samt enhetsvärde, av felets storlek och av varupostens betydelse.

I de fall granskaren bedömer att varuposten har ett fel som bör åtgärdas beställer han fram det bakgrundsmaterial som är nödvändigt och tillgängligt (tullsedel m. m.). Med tullsedeln som utgångspunkt tas vid behov kontakt med den redovisande tullanstalten. Denna har arkiverat faktura och andra handlingar som har legat till grund för tulltaxeringen och kan i allmänhet med hjälp av dessa svara på de frågor som ställs. Vanligen rör problemen vid dessa kontakter fastställande av statistiskt nummer. Mindre vanliga är kontakter direkt med importörerna. Sådana kontakter tas från den redovisande tullanstalten.

Efter genomgång av lista och efter eventuella kontakter med tullanstalter och importörer rättas förekommande fel. De rättade varuposterna dataregistreras och sänds till datamaskincentralen hos SCB i Örebro som för samman dem med de ursprungliga varuposterna. Det kan nämnas att antalet åtgärdade fel under 1974 uppgick till ca 85 000 för införseln. Av dessa för- anledde ca 8 500 skrivelser till importör eller lokal tullmyndighet.

Varuposter med fel som fordrar närmare utredning hinner ibland inte behandlas och rättas så att de kan registreras i statistiken under rätt månad. Varuposten läggs då in i en senare månad som en rättelse av det sammanlagda värdet m. m. under hela perioden från årets början. Av bl. a. denna anledning kan det kumulerade värdet för en del av året skilja sig från det sammanlagda värdet av de enskilda månadsvärdena.

De åtgärdade varuposterna skrivs i samband med datorbearbetningen ut på en särskild lista för kontroll av att rättelserna har blivit riktigt genomförda. När de manuella och maskinella gransknings- och kontrollprocedurerna är utförda ges klartecken för produktionskörning av importstatistiken. Efter framställningen av den första listan – den s. k. FH-listan – i produktionskörningen görs emellertid en ytterligare kontroll. FH-listan, som innehåller införseln fördelad på varuström, avdelning och kapitel enligt CCC-nomenklaturen samt statistiskt nummer enligt den statistiska varuförteckningen, skickas till sta för snabbkontroll. Därvid granskas listan endast med avseende på stora och lätt märkbara felaktigheter. Om sådana upptäcks kan produktionskörningen stoppas efter samråd med SCB. Kan FH-listan godkännas meddelas detta till SCB:s datamaskincentral som då programenligt fortsätter produktionen.

2 Exporten

Den som vill föra ut en vara ur landet skall lämna exportanmälan till tullanstalten för inlastningsorten eller på gränsorten. Exportanmälan, som fylls i av exportören eller dennes ombud, skall enligt tullordningen omfatta följande statistiska uppgifter:

1. försäljnings- och förbrukningsland
2. statistiskt nummer enligt tulltaxa med statistisk varuförteckning
3. kvantitet
4. statistiskt värde.

Dessutom skall i exportanmälan i allmänhet antecknas varans handelsbenämning och närmare beskaffenhet. Någon skyldighet att lämna faktura eller annan bestyrkande handling föreligger inte.

Den tullanstalt som har tagit emot exportanmälan skall verkställa exportkontroll. Härvid prövas att varan får föras ut och att eventuella särskilda villkor för utförelsen är uppfyllda. I samband med exportkontrollen förekommer en viss granskning av de statistiska uppgifterna. Vanligtvis omfattar denna endast en kontroll av att samtliga uppgifter är ifyllda och i ett fåtal fall att varubenämning och statistiskt nummer stämmer överens samt att uppgiften om vem som är exportör är samstämmig härmed. Vid exportkontrollen påförs land-, gräns- och transportsättskod av tulltjänsteman på exportanmälan. Vid tullanstalter med en betydande export med fartyg sker regelmässigt en kontroll i efterhand av att exportanmälningar har lämnats för samtliga sändningar mot fartygens manifest. Fysisk kontroll vid inlastning eller i samband med gränspassagen förekommer i mycket ringa utsträckning.

Exportanmälningarna samlas häftesvis och sänds på fredagen i varje vecka till sta för vidare bearbetning. Erfarenhetsmässigt har man kunnat konstatera att kvaliteten på de av exportören eller dennes ombud lämnade uppgifterna är mycket ojämn. Granskningen av de statistiska uppgifterna hos de lokala tullmyndigheterna är, som nyss har nämnts, tämligen ytlig, vilket är naturligt med hänsyn till att faktura och andra handlingar, som bestyrker uppgifterna, saknas. Därför inleds bearbetningen hos sta med en manuell förgranskning av samtliga exportanmälningar. Samtidigt antecknas vissa koder på exportanmälningarna, bl. a. kod för varuström – direkt utförelse, utförelse efter reparation, utförelse från tullkreditlager eller återutförelse.

Vid förgranskningen ser man till att

- erforderliga statistiska uppgifter har lämnats,
- länderuppgiften är rimlig och att koden för denna är riktig,
- varubenämning och statistiskt nummer någorlunda svarar mot varandra.

Dessutom gör man vissa förtydliganden av uppgifterna på exportanmälningarna för att underlätta dataregistreringen och minska felfrekvensen.

Efter förgranskningen registreras ("stansas") de statistiska uppgifterna tillsammans med vissa identifieringsuppgifter i en utrustning för kassettbandsregistrering av typ Facit M 10. I samband med registreringen sker vissa kontroller, t. ex. att antalet siffror i en variabel är riktigt, att datum ligger inom vissa gränser samt att koden för tullanstalt och operatör är riktig (kon-

trollsifferkontroll).

Magnetband med data från exportanmälningar som har redovisats hos de lokala tullmyndigheterna under en månad skickas efter dataregistreringen till SCB:s datamaskincentral i Örebro där uppgifterna sorteras maskinellt efter varuström, statistiskt nummer, förbrukningsland samt värde i fallande storlek. Vid datorbearbetningen kontrolleras att angiven varuströmskod, statistiskt nummer och landkod existerar i de förteckningar som finns och att uppgifterna i varuposten faller inom ramen för de gränsvärden som har definierats i ett särskilt register. I registret har, utifrån olika kriterier, angivits tillåtna kombinationer av statistiskt nummer, kvantitetsangivelse och enhetsvärde. För varje statistiskt nummer har fastlagts ett lägsta och ett högsta värde per vikt- eller annan kvantitetsenhet. Dessa gränsvärden uppdateras endast när ändringar i registret av annan anledning görs eller när prisförändringarna för en viss vara har varit påfallande stora. Dessutom kontrolleras att

- koden för tullanstalt existerar,
- transportsättskoden existerar,
- kvantiteten faller under ett för varje transportsätt givet maximivärde.

Varuposter med ett statistiskt nummer, en länderangivelse eller en varuströmskod som inte finns skrivs ut på en speciell fellista. Fel av annan art markeras i den lista som framställs efter sorteringen av varuposterna efter varuström, statistiskt nummer m. m. och som upptar samtliga redovisade varuposter för månaden (i genomsnitt ca 200 000 st.).

Listorna sänds till sta för åtgärder resp. expertkontroll. Expertkontrollen går till på det sätt som tidigare har beskrivits för införseln. Det kan nämnas att antalet åtgärder avseende utförseln år 1974 uppgick till ca 34 500. I 2 000 fall skrev man till exportören för kompletterande information.

Efter rättelser görs produktionskörningen för exportstatistiken på i princip samma sätt som gäller för importen.

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. This ensures transparency and allows for easy verification of the data. The text also mentions that regular audits are necessary to identify any discrepancies or errors in the accounting process. Furthermore, it highlights the role of technology in streamlining financial operations and reducing the risk of human error.

In addition, the document outlines the various methods used for data collection and analysis. It describes how primary data is gathered through direct observation and interviews, while secondary data is obtained from existing sources. The analysis phase involves identifying trends, patterns, and correlations within the data set. The text also discusses the challenges associated with data management, such as ensuring data security and maintaining data integrity over time. Finally, it concludes by stating that a well-structured and reliable data system is essential for making informed business decisions and achieving long-term success.

The following section provides a detailed overview of the research methodology employed in this study. It begins with a clear statement of the research objectives and the specific questions being addressed. The methodology is then divided into several key components: the selection of the sample, the data collection procedures, and the statistical techniques used for data analysis. The text explains how the sample was chosen to be representative of the target population and how the data was collected through a combination of surveys and interviews. It also details the statistical methods used to analyze the data, including descriptive statistics, inferential statistics, and regression analysis. The document concludes this section by summarizing the overall approach and highlighting the strengths and limitations of the methodology used.

Bilaga 2 Statistisk-tekniska data kring undersökningen av kvaliteten hos utrikes-handelsstatistiken

1 Importstatistiken

1.1 Populationen

Ramen för undersökningen av kvaliteten hos importstatistikens primärmaterial har utgjorts av SCB:s s. k. beståndsband för införseln under september månad 1975. På detta magnetband har lagrats samtliga varuposter som ingår i tullsedlar som har redovisats av tullverket under september månad 1975. Dessutom innehåller magnetbandet varuposter från tullsedlar som har redovisats i en tidigare månad och i vilka de statistiska uppgifterna har rättats hos sta. Den rättade varuposten har tagits in i den kumulerade statistiken för perioden januari–september (kum-rättelse).

I undersökningspopulationen ingår en delmängd av alla varuposter i ramen, nämligen de varuposter som har registrerats som primärposter eller månadsrättelser och som innefattas i det svenska generalhandelsbegreppet. Generalhandeln omfattar enligt den svenska definitionen varor som har förtullats resp. lagts upp på tullkreditlager eller provianteringslager.

Från denna delmängd har emellertid undantagits varuposter med värden på 1 000 kr. och därunder. Varuposter med sådana värden utgör nära 90 000 st. (uppemot en tredjedel av samtliga varuposter som redovisades under september månad 1975) med ett sammanlagt värde på ungefär 35 milj. kr. eller endast ca 0,5 % av det totala importvärdet för månaden. Anledningen till att dessa varuposter inte har tagits med i undersökningen är deras värdemässigt ringa betydelse och det merarbete det hade inneburit att utöka urvalet så att en bedömning av felet hade kunnat göras även för denna del av importen. Dessutom arkiveras inte fakturor för sändningar med värden på 1 000 kr. och därunder hos tullverket.¹

Vidare har uteslutits import av rusdrycker till AB Vin- & Spritcentralen. Företagets införsel redovisas på speciellt sätt enligt överenskommelse med GTS och det finns inte anledning att ta med dessa varor vid mer generella studier av felet i utrikeshandelsstatistiken.

Även importen av fartyg – såväl nya som begagnade – med en brutodräktighet på 100 ton eller mer har undantagits från undersökningen. Skälet härtill är de enskilda importleveransernas stora värden med motsvarande genomslag på resultaten av undersökningen. En stor del av införseln av fartyg går vidare in i statistiken genom ett särskilt förfarande vilket skulle göra en eftergranskning av den typ som har genomförts mindre intressant.

¹ Gränsvärdet för arkivering är numera höjt till 3 000 kr.

Med dessa avgränsningar har undersökningspopulationen kommit att bestå av 187 825 varuposter med ett sammanlagt värde av 6 025 milj. kr. Detta innebär att undersökningspopulationen omfattar 67,5 % av samtliga varuposter som redovisades för september månad 1975 och 97,9 % av importvärdet för denna månad (6 153 milj. kr.).

1.2 Urval, bortfall och tillförlitlighet

För att reducera variansen – osäkerheten i skattningen av undersökningsvariablernas populationsvärden – vid den av tids- och resursskäl givna urvalsstorleken stratifierades – gruppindelades – undersökningspopulationen efter storleken på varuposternas värden. Fördelningen av det totala antalet varuposter vid den givna urvalsstorleken har gjorts av SCB genom en s. k. Neyman-allokering med utgångspunkt i variansberäkningar för tidigare utförda undersökningar med importstatistikens beståndsband som bas. Urvalet drogs maskinellt som ett systematiskt urval med tre slumpmässigt valda startpunkter i varje stratum. Det kan därmed betraktas som ett obundet slumpmässigt urval inom varje stratum.

Stratumdefinitioner och urvalsfractioner framgår av följande tablå.

Varupostens värde, kronor	Urvalsfraction, procent
1 001– 19 999	0,19
20 000– 249 999	1,70
250 000–2 999 999	20,96
3 000 000–	100,00

Som synes har samtliga varuposter med värden på 3 milj. kr. och däröver ingått i undersökningen. Fördelningen av urvalet innebär att de utvalda varuposternas sammanlagda värde svarar mot 23,9 % av populationsvärdet trots att endast 0,9 % av undersökningspopulationens varuposter har undersökts.

Antalet bearbetade varuposter uppgår till 1 698 st. Bortfallet, dvs. varuposter som har valts ut men inte har kunnat eftergranskas eller av annat skäl inte har tagits med i bearbetningen, utgörs av endast 8 varuposter eller 0,5 % av antalet utvalda varuposter. Det obetydliga bortfallet och frånvaron av systematik i detta innebär att undersökningsresultaten i praktiken inte har påverkats.

Undersökningsvariablerna har räknats upp till totalnivå genom det inverterade värdet av kvoten mellan antalet bearbetade varuposter i varje stratum och det totala antalet varuposter i resp. stratum i undersökningspopulationen. Därmed kan slutsatser dras om kvaliteten hos september månads importstatistik från resultaten för de utvalda varuposterna. Det kan nämnas att varje utvald varupost – utom de totalundersökta – efter uppräkning representerar ett värde på i genomsnitt omkring 3 milj. kr.

Urvalsmetodiken medför en viss osäkerhet hos skattningarna av de olika undersökningsvariablernas värden. Orsaken är att inte alla i undersökningspopulationen ingående varuposter har undersökts. Ju större urval, desto

större tillförlitlighet. Osäkerheten på grund av urvalsförfarandet kan i undersökningar av den typ som här presenteras i princip beräknas för varje skattning. Några sådana beräkningar har inte utförts, bl. a. av resursskäl. För att belysa osäkerheten hos olika procenttal relaterade till den totala importen (t. ex. andelen av det totala importvärdet med fel i variabeln vikt) redovisas i nedanstående tablå intervall för olika skattade procenttal.

Skattad andel, procent	Intervall, procent
1	0,5- 1,5
5	4,0- 6,0
10	8,5-11,5
20	18,1-21,9
30	27,8-32,2
40	37,6-42,4
50	47,6-52,4
60	57,6-62,4
70	67,8-72,2
80	78,1-81,9
90	88,5-91,5
95	94,0-96,0
99	98,5-99,5

Intervallen är överslagsmässigt kalkylerade och utgörs av s. k. 95-procents konfidensintervall. Detta innebär att det procenttal som skulle ha erhållits om alla varuposter i undersökningspopulationen hade ingått i undersökningen innefattas i intervallet med ungefär 95 procents sannolikhet. Samma sak kan uttryckas så att populationsvärdet hade innefattats i intervallet i 95 fall av 100 om undersökningen hade upprepats ett stort antal gånger under samma förhållanden.

Ett uttryck för urvalets tillförlitlighet är att en uppräknig till totalnivå och summering av värdet på de utvalda varuposterna visar att denna summa är endast 18 milj. kr. (0,3 %) lägre än det tidigare nämnda, faktiska värdet för undersökningspopulationen (6 025 milj. kr.). Överensstämmelsen är tillfredsställande även vid en jämförelse av motsvarande värdesummor i olika strata.

1.3 Genomförande

De maskinellt utvalda varuposterna har sorterats efter redovisningstillstånd och vissa andra identifieringsbegrepp. Dessa och de redovisade värdena på undersökningsvariablerna har skrivits ut på en lista. Med utgångspunkt i identifieringsuppgifterna har tullsedlarna innehållande de utvalda varuposterna tagits fram ur GTS arkiv och kopierats.

En kopia har använts som underlag för eftergranskningen och en andra kopia har sänts till redovisningstillståndstalten resp. tullvärdesektionens fakturaarkiv hos GTS tillsammans med en begäran om den faktura och de andra handlingar som hade bilagts ifrågavarande importanmälan vid anmälan till tullklarering, i allmänhet förtullning. Dessa handlingar förvaras i regel hos den redovisande tullmyndigheten en tid och sänds sedan in

till fakturaarkivet periodvis.

Med utgångspunkt i faktura och de andra handlingar som hade hållits kvar vid tullklareringen, efter telefonkontakter och besök hos importörer och tullanstalter samt efter studier av infordrade broschyrer, varuprover, ritningar, köpekontrakt m. m. har i princip en ny deklarationsrad för var och en av de i bearbetningen ingående varuposterna upprättats av speciellt utsedd personal inom tullverket. Personalen har i samband med undersökningsarbetet varit knuten till GTS inom en särskild grupp, benämnd K-gruppen. Syftet med den s. k. eftergranskningen har varit att med en hög grad av noggrannhet och under strikt iakttagande av gällande regler och anvisningar erhålla ett jämförelsematerial med så riktiga – "sanna" – värden som möjligt för de olika undersökningsvariablerna.

Värdena för undersökningsvariablerna har därefter registrerats på hålkort. Samtliga uppgifter har därvid också kontrollstansats och sedan granskats maskinellt. För var och en av de i bearbetningen ingående varuposterna har slutligen gjorts en maskinell jämförelse mellan å ena sidan de redovisade och å andra sidan de vid eftergranskningen fastställda värdena för de olika undersökningsvariablerna. Resultaten på totalnivå av denna avstämning redovisas i betänkandets kapitel 2.

2 Exportstatistiken

2.1 Populationen

Ramen för undersökningen av kvaliteten hos exportstatistikens primärmaterial har utgjorts av SCB:s beståndsband för utförseln under oktober månad 1975. På detta magnetband har lagrats samtliga varuposter ingående i exportanmälningar som har redovisats av tullverket under oktober månad 1975. Även s. k. kumrättelser, som har gjorts i exportstatistiken för oktober månad för varuposter som har redovisats tidigare, finns på magnetbandet.

I undersökningspopulationen ingår, liksom på importsidan, en delmängd av alla varuposter i ramen. Undersökningspopulationen har avgränsats så att den innefattar varuposter som har registrerats som primärposter eller månadsrättelser och som faller inom generalhandelsbegreppet. Generalhandeln omfattar enligt den svenska definitionen s. k. direkt utförsel samt utförsel från tullkredit- och provianteringslager.

Varuposter med värden på 1 000 kr. och därunder har med hänsyn till det stora antalet – uppemot 70 000 st. – och det låga sammanlagda värdet för dessa varuposter – endast ca 30 milj. kr. eller 0,5 % av hela exportvärdet för oktober månad 1975 – inte omfattats av undersökningen.

Vidare har utförseln av järnmalm (statistiskt nummer 26.01.101–103) hållits utanför undersökningen. Anledningen härtill är att denna export till större delen redovisas preliminärt för de enskilda månaderna under ett år. Definitiv redovisning på kvaliteter med riktiga priser sker efter utgången av resp. år och publiceras av SCB i årsstatistiken. Eftergranskningen har bedömts bli betydligt lättare genom uteslutningen av dessa varuposter, samtidigt som resultaten av kvalitetsundersökningen sannolikt har blivit mer renodlade och informativa.

Slutligen har exporten av fartyg – såväl nya som begagnade – med en bruttodräktighet på 100 ton eller mer undantagits från undersökningen. Skälen är de som anfördes i föregående kapitel i denna bilaga rörande importstatistiken.

Med dessa avgränsningar har undersökningspopulationen utgjorts av 169 729 varuposter med ett sammanlagt värde på 5 929 milj. kr. Detta innebär att den omfattar 70,8 % av samtliga varuposter som har redovisats under oktober 1975 och 89,8 % av exportvärdet för denna månad (6 604 milj. kr.).

2.2 Urval, bortfall och tillförlitlighet

Urvalet avseende exportstatistiken har stratifierats, fördelats och dragits på samma sätt som urvalet i undersökningen av importstatistiken. Stratumdefinitioner och urvalsfraktioner framgår av följande tablå.

Varupostens värde, kronor	Urvalsfraktion, procent
1 001– 19 999	0,16
20 000– 249 999	1,43
250 000–2 999 999	17,60
3 000 000–	100,00

Liksom på importsidan har samtliga varuposter med värden på 3 milj. kr. och däröver deltagit i undersökningen. De utvalda varuposternas sammanlagda värde uppgår till 16,6 % av undersökningspopulationens värde, medan de 1 532 utvalda varuposterna endast utgör 0,9 % av det totala antalet varuposter i populationen.

Av de utvalda varuposterna har 1 525 st. kunnat bearbetas. Bortfallet utgörs således av endast 7 varuposter (0,5 % av antalet utvalda). De utvalda men ej bearbetade varuposterna har bedömts inte påverka undersökningsresultaten.

Undersökningsvariablerna har räknats upp till totalnivå genom det inverterade värdet av kvoten mellan antalet bearbetade varuposter i varje stratum och det totala antalet varuposter i resp. stratum i undersökningspopulationen. Därmed kan slutsatser dras om kvaliteten hos exportstatistiken för oktober 1975 från resultaten för de utvalda varuposterna. De bearbetade varuposterna har genom uppräknningen tilldelats värden på i genomsnitt mellan 3 1/2 och 4 milj. kr. De totalundersökta varuposterna – med värden på 3 milj. kr. och däröver – representerar däremot endast sig själva med sina redovisade värden.

Några beräkningar av de osäkerhetsintervall som uppkommer genom att det är fråga om en urvalsundersökning har heller inte gjorts beträffande exportstatistikdelen. Urvalet avseende exportstatistiken är något mindre än det som har använts för att belysa kvaliteten hos importstatistiken och konfidensintervallen för olika skattade procenttal blir därför något större. Detta framgår av följande tablå som visar s. k. 95-procents konfidensintervall för procenttal som utgör skattningar av felandelar hos den totala exporten.

Skattad andel, procent	Intervall, procent
1	0,5– 1,5
5	3,9– 6,1
10	8,5–11,5
20	18,0–22,0
30	27,7–32,3
40	37,5–42,5
50	47,4–52,6
60	57,5–62,5
70	67,7–72,3
80	78,0–82,0
90	88,5–91,5
95	93,9–96,1
99	98,5–99,5

Liksom för importstatistiken har gjorts en uppräknig till totalnivå och summering av värdena för de utvalda varuposterna från exportstatistiken. Om summan jämförs med det tidigare nämnda, faktiska värdet för undersökningspopulationen (5 929 milj. kr.) visar det sig att summan för de uppräknade varuposterna i urvalet överskattar populationsvärdet med 54 milj. kr. eller med 0,9 %. En jämförelse av motsvarande värdesummor för olika strata ger också ett tillfredsställande resultat.

2.3 Genomförande

De maskinellt utvalda varuposterna har sorterats efter redovisande tullanstalt och vissa andra identifieringsbegrepp. Dessa och de redovisade värdena för undersökningsvariablerna har skrivits ut på en lista. Med utgångspunkt i identifieringsuppgifterna har exportanmälningarna innehållande de utvalda varuposterna tagits fram ur GTS arkiv och kopierats.

En kopia har använts som underlag för eftergranskningen. En andra kopia har, tillsammans med en begäran om den faktura och det övriga underlag som har bedömts som nödvändigt för eftergranskningen, sänts till det företag som har angivits som exportör på exportanmälan.

Med utgångspunkt i fakturan och de andra handlingar som exportföretagen har sänt in, efter telefonkontakter med och besök hos exportörer samt efter studier av infortrade broschyrer, varuprover, ritningar, köpekontrakt m. m. har i princip en ny rad på exportanmälan upprättats för var och en av de utvalda varuposterna. Eftergranskningen har utförts av samma personal inom tullverket som har gjort eftergranskningen i samband med importstatistiken (K-gruppen).

De "sanna" värdena för undersökningsvariablerna har registrerats på hålkort. Data har därefter kontrollstansats och granskats maskinellt. För var och en av de i bearbetningen ingående varuposterna har slutligen gjorts en maskinell jämförelse mellan de redovisade och de vid eftergranskningen fastställda – "sanna" – värdena för de olika undersökningsvariablerna. Resultaten på totalnivå av denna avstämning redovisas i betänkandets kapitel 2.

Bilaga 3 Tabellbilaga

Tabell A. Antal fel i en och samma varupost.

Antal fel	Antal varuposter med fel, i procent av det totala antalet varuposter		Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet	
	Import	Export	Import	Export
0	58,8	33,2	64,7	32,7
1	31,9	47,2	28,2	47,9
2	8,3	15,8	6,5	14,3
3	0,7	3,3	0,5	4,5
4	0,3	0,6	0,0	0,6
5	—	—	—	—
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0

B Fel avseende statistiskt nummer

Tabell B:1. Statistiskt nummer – felandelar för olika varugrupper.

Kapitel enligt CCC-nomenkla- turen	Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet för resp. varugrupp		Varugruppens andel i procent av det to- tala värdet	
	Import	Export	Import	Export
1-24 ^a	1,7	13,3	8,5	2,3
25-40 ^b	14,3 ^d	10,6	11,8 ^d	8,8
27	0,0	- ^f	19,5	- ^f
41-72	19,9	16,0 ^g	15,8	5,4 ^g
44-46	- ^e	20,0	- ^e	5,3
47	- ^e	1,1	- ^e	8,6
48, 49	- ^e	11,0	- ^e	9,1
73-83	18,1	18,6	11,6	13,8
84	34,8	48,5	13,8	18,8
85	18,0	38,8	7,1	10,5
86-89 ^c	12,8	17,3	7,0	13,3
90-99	23,5	52,3	4,9	4,0
Totalt	15,2	24,4	100,0	100,0

^a Exkl. importen av rusdrycker till AB Vin- & Spritcentralen.

^b Exkl. exporten av järnmalm (26.01.101-103).

^c Exkl. stora fartyg.

^d Exkl. kap. 27.

^e Ingår i kap. 41-72.

^f Ingår i kap. 25-40.

^g Exkl. kap. 44-46, 47 och 48, 49.

Tabell B:2. Statistiskt nummer – felandelar för olika storleksklasser efter varupos-
tens värde.

Varupostens värde, kronor	Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet för resp. storleksklass		Storleksklassens andel i procent av det totala värdet	
	Import	Export	Import	Export
1 001- 4 999	30,7	32,1	3,1	3,0
5 000- 19 999	26,0	30,9	10,6	9,4
20 000- 99 999	20,3	26,2	29,4	26,9
100 000- 249 999	12,0	26,7	15,3	17,0
250 000- 999 999	15,9	24,1	14,9	20,9
1 000 000-2 999 999	12,1	17,2	8,6	12,9
3 000 000-	1,4	16,8	18,1	9,9
Totalt	15,2	24,4	100,0	100,0

Tabell B:3. Statistiskt nummer – felandelar för olika tullanstalter.

Tullanstalt	Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet för resp. tullanstalt		Tullanstaltens andel i procent av det totala värdet	
	Import	Export	Import	Export
Stockholm ctx ^a	11,7	–	34,2	–
Göteborg ctx ^a	16,5	–	14,4	–
Göteborgs sjötullavd.	–	20,0	–	14,0
Karlstads gtd ^b	–	23,7	–	12,6
Dtk ^c i Helsingborg	–	22,6	–	10,3
Övriga	17,2	25,8	51,4	63,1
Totalt	15,2	24,4	100,0	100,0

^a Centrala tulltaxeringsavdelningen.

^b Gränstulldistrikt.

^c Distriktstullkammaren.

C Fel avseende viktsangivelsen

Tabell C:1. Vikt – felandelar för olika varugrupper.

Kapitel enligt CCC-nomenklaturen	Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet för resp. varugrupp		Varugruppens andel i procent av det totala värdet	
	Import	Export	Import	Export
1–24 ^a	5,0	33,2	8,5	2,3
25–40 ^b	4,9 ^d	5,2	11,8 ^d	8,8
27	0,0	– ^f	19,5	– ^f
41–72	6,2	13,5 ^g	15,8	5,4 ^g
44–46	– ^e	0,7	– ^e	5,3
47	– ^e	6,3	– ^e	8,6
48–49	– ^e	16,3	– ^e	9,1
73–83	4,7	4,1	11,6	13,8
84	15,1	13,7	13,8	18,8
85	12,5	14,6	7,1	10,5
86–89 ^c	11,7	12,9	7,0	13,3
90–99	23,7	36,1	4,9	4,0
Totalt	7,5	11,8	100,0	100,0

^a Exkl. importen av rusdrycker till AB Vin- & Spritcentralen.

^b Exkl. exporten av järnmalm (26.01.101–103).

^c Exkl. stora fartyg.

^d Exkl. kap. 27.

^e Ingår i kap. 41–72.

^f Ingår i kap. 25–40.

^g Exkl. kap. 44–46, 47 och 48, 49.

Tabell C:2. Vikt – felandelar för olika storleksklasser efter varupostens värde.

Varupostens värde, kronor	Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet för resp. storleksklass		Storleksklassens andel i procent av det totala värdet	
	Import	Export	Import	Export
1 001– 4 999	14,7	9,5	3,1	3,0
5 000– 19 999	9,6	15,2	10,6	9,4
20 000– 99 999	10,9	10,6	29,4	26,9
100 000– 249 999	6,7	13,4	15,3	17,0
250 000– 999 999	6,4	10,1	14,9	20,9
1 000 000–2 999 999	5,5	13,9	8,6	12,9
3 000 000–	1,9	10,8	18,1	9,9
Totalt	7,5	11,8	100,0	100,0

Tabell C:3. Vikt – felandelar för olika tullanstalter.

Tullanstalt	Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet för resp. tullanstalt		Tullanstaltens andel i procent av det totala värdet	
	Import	Export	Import	Export
Stockholm ctx ^a	9,5	–	34,2	–
Göteborg ctx ^a	5,0	–	14,4	–
Göteborgs sjötullavd.	–	10,4	–	14,0
Karlstads gtd ^b	–	12,4	–	12,6
Dtk ^c i Helsingborg	–	5,8	–	10,3
Övriga	6,9	12,9	51,4	63,1
Totalt	7,5	11,8	100,0	100,0

^a Centrala tulltaxeringsavdelningen.

^b Gränstulldistrikt.

^c Distriktstullkammaren.

Tabell C:4. Skillnaden mellan den i statistiken redovisade och den vid eftergranskningen fastställda vikten i procent av den redovisade vikten. Andelar i procent av det totala import- resp. exportvärdet.

Skillnad, procent	Andel, procent	
	Import	Export
- -26	1,5	1,3
-25- -6	1,4	1,1
-5- -2	0,5	1,6
-1- 1	92,8	89,7
2- 5	1,3	2,2
6- 25	1,1	2,6
26- 100	1,4	1,5
Totalt	100,0	100,0

D Fel avseende värdeangivelsen

Tabell D:1. Värde - felandelar för olika varugrupper.

Kapitel enligt CCC-nomenklaturen	Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet för resp. varugrupp		Varugruppens andel i procent av det totala värdet	
	Import	Export	Import	Export
1-24 ^a	21,5	75,5	8,5	2,3
25-40 ^b	16,9 ^d	48,0	11,8 ^d	8,8
27	35,4	- ^f	19,5	- ^f
41-72	12,8	69,4 ^g	15,8	5,4 ^g
44-46	- ^e	70,8	- ^e	5,3
47	- ^e	68,5	- ^e	8,6
48, 49	- ^e	61,8	- ^e	9,1
73-83	9,7	47,2	11,6	13,8
84	11,8	40,1	13,8	18,8
85	4,0	40,8	7,1	10,5
86-89 ^c	12,3	45,1	7,0	13,3
90-99	21,5	33,6	4,9	4,0
Totalt	17,6	50,7	100,0	100,0

^a Exkl. importen av rusdrycker till AB Vin & Spritcentralen.

^b Exkl. exporten av järnmalm (26.01.101-103).

^c Exkl. stora fartyg.

^d Exkl. kap. 27.

^e Ingår i kap. 41-72.

^f Ingår i kap. 25-40.

^g Exkl. kap. 44-46, 47 och 48, 49.

Tabell D:2. Värde – felandelar för olika storleksklasser efter varupostens värde.

Varupostens värde, kronor	Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet för resp. storleksklass		Storleksklassens andel i procent av det totala värdet	
	Import	Export	Import	Export
1 001– 4 999	6,4	40,8	3,1	3,0
5 000– 19 999	7,9	37,3	10,6	9,4
20 000– 99 999	8,1	44,2	29,4	26,9
100 000– 249 999	20,0	58,5	15,3	17,0
250 000– 999 999	19,9	51,8	14,9	20,9
1 000 000–2 999 999	25,8	66,9	8,6	12,9
3 000 000–	37,5	47,9	18,1	9,9
Totalt	17,6	50,7	100,0	100,0

Tabell D:3. Värde – felandelar för olika tullanstalter.

Tullanstalt	Värdet av varuposter med fel, i procent av det totala värdet för resp. tullanstalt		Tullanstaltens andel i procent av det totala värdet	
	Import	Export	Import	Export
Stockholm ctx ^a	23,3	–	34,2	–
Göteborg ctx ^a	17,0	–	14,4	–
Göteborgs sjötullavd.	–	49,2	–	14,0
Karlstads gtd ^b	–	63,6	–	12,6
Dtk ^c i Helsingborg	–	48,0	–	10,3
Övriga	14,0	48,9	51,4	63,1
Totalt	17,6	50,7	100,0	100,0

^a Centrala tulltaxeringsavdelningen.

^b Gränstulldistrikt.

^c Distriktstullkammaren.

Tabell D:4. Sammanlagd skillnad mellan det i statistiken redovisade och det vid eftergranskningen fastställda värdet fördelat på olika varugrupper. Värden uppräknade till total import- resp. exportnivå.

Kapitel enligt CCC-nomenklaturen	Värdeskillnad, milj. kr.					
	Import			Export		
	Brutto		Netto	Brutto		Netto
1-24 ^a	1	-5	-4	3	-7	-4
25-40 ^b	8 ^d	-14 ^d	-6 ^d	22	-5	17
27	8	-7	1	- ^f	- ^f	- ^f
41-72	2	-12	-10	15 ^g	-14 ^g	1 ^g
44-46	- ^e	- ^e	- ^e	13	-9	4
47	- ^e	- ^e	- ^e	8	-3	5
48, 49	- ^e	- ^e	- ^e	10	-24	-14
73-83	2	-1	1	26	-20	6
84	5	-3	2	26	-33	-7
85	0	-0	0	21	-7	14
86-89 ^c	2	-1	1	13	-27	-14
90-99	2	-1	1	3	-5	-2
Totalt	30	-44	-14	160	-154	6

^a Exkl. importen av rusdrycker till AB Vin- & Spritcentralen.

^b Exkl. exporten av järnmalm (26.01.101-103).

^c Exkl. stora fartyg.

^d Exkl. kap. 27.

^e Ingår i kap. 41-72.

^f Ingår i kap. 25-40.

^g Exkl. kap. 44-46, 47 och 48, 49.

Tabell D:5. Skillnaden mellan det i statistiken redovisade och det vid eftergranskningen fastställda värdet i procent av det redovisade värdet. Andelar i procent av det totala import- resp. exportvärdet.

Skillnad, procent	Andel, procent	
	Import	Export
- -26	0,5	2,4
-25- -6	1,5	5,4
-5- -2	2,1	9,0
-1- 1	92,2	65,3
2- 5	2,0	8,5
6- 25	1,3	7,0
26- 100	0,5	2,3
Totalt	100,0	100,0

Table 1. Summary of the data collected during the study. The table shows the number of subjects in each group, the mean age, and the range of ages.

Group	Number of Subjects	Mean Age (years)	Age Range (years)
Group 1	10	25.5	20-30
Group 2	10	26.5	21-31
Group 3	10	27.5	22-32
Group 4	10	28.5	23-33
Group 5	10	29.5	24-34
Group 6	10	30.5	25-35
Group 7	10	31.5	26-36
Group 8	10	32.5	27-37
Group 9	10	33.5	28-38
Group 10	10	34.5	29-39

Total number of subjects: 100

Table 2. Summary of the data collected during the study. The table shows the number of subjects in each group, the mean age, and the range of ages.

Group	Number of Subjects	Mean Age (years)	Age Range (years)
Group 1	10	25.5	20-30
Group 2	10	26.5	21-31
Group 3	10	27.5	22-32
Group 4	10	28.5	23-33
Group 5	10	29.5	24-34
Group 6	10	30.5	25-35
Group 7	10	31.5	26-36
Group 8	10	32.5	27-37
Group 9	10	33.5	28-38
Group 10	10	34.5	29-39

Total number of subjects: 100

Bilaga 4 SCB:s bearbetning av utrikes- handelsstatistiken

Följande redogörelse anknyter till bil. 1 till detta betänkande och beskriver SCB:s maskinella bearbetning av utrikeshandelsstatistiken efter det att den s. k. FH-listan har framställts.

1 Utgångsmaterial

Underlaget för en viss månads statistik utgörs av

- primärposter som har redovisats på tullsedlar och exportanmälningar avseende varusändningar som har förts in till resp. ut från Sverige under månaden,
- rättelseposter som har kommit till efter expertkontrollen vid sta,
- primärposter avseende varusändningar som har förts in till resp. ut från Sverige under tidigare månader men där rapporteringen har blivit fördröjd.

Rättelseposterna är av två slag – månadsrättelser, som avser den aktuella månadens primärposter, och "kumulativa rättelser", som avser primärposter som har redovisats i statistiken för tidigare månader under samma år.

Månadens primärposter och månadsrättelser (ca 300 000 för importen och ca 200 000 för exporten) sorteras efter de s. k. klassificeringsvariablerna varuström, statistiskt nummer enligt den statistiska varuförteckningen samt ursprungs- resp. förbrukningsland och summeras till summaposter. Summeringen avser vikt, annan kvantitet, värde samt, för importen, tull och införselavgift. Varje summapost bildas således av de primärposter och månadsrättelser för vilka samtliga de uppräknade klassificeringsvariablerna är identiska. Månadens summaposter lagras på magnetband, ett för importen och ett för exporten, kallade SMK M-banden. Vid framställningen av banden bildas och lagras även summor per varuström-statistiskt nummer-länderområde samt per kapitel och avdelning enligt CCC-nomenklaturen.

SMK M-banden innehåller, förutom den aktuella månadens import resp. export, även motsvarande uppgifter kumulerade från årets början. De kumulerade summorna bildas av föregående månads kumulerade kvantiteter och värden, den aktuella månadens uppgifter samt rättelser och tillägg av tidigare månaders uppgifter (kumulerade rättelser) som har gjorts under den aktuella månaden.

Månadens primärposter och rättelseposter lagras på magnetband, ett för importen och ett för exporten, de s. k. B4-banden. Banden långtidsarkiveras

men används också vid vissa bearbetningar som utförs årsvis. Beskrivning av bandens innehåll finns i underbil. 1.

Den fortsatta bearbetningen av en viss månads statistik går ut från SMKMBanden. Även dessa band långtidsarkiveras efter avslutad bearbetning. Bandens innehåll framgår av underbil. 2.

2 Månadsbearbetningar

2.1 Datalistor

Genom bearbetningar av SMKMBanden framställs varje månad ett antal datalistor. En förteckning över listorna och deras innehåll lämnas i underbil. 3.

Listornas bokstavsbezeichnungar (FH, NQ osv.) härstammar från beteckningarna på motsvarande listor före omläggningen av bearbetningen till ADB den 1 januari 1963. Före 1963 utförde GTS statistiska avdelning bearbetningen på hålkortsmaskiner, system Powers. Månadsuppgifter och kumulerade uppgifter kunde då inte skrivas ut i samma lista, utan man framställde en lista F, en lista H osv.

Sorteringsordningen i listorna har som första begrepp varuström, som är uppdelad i följande typer.

Import	Export	
0	5	Generalhandel
1		Uppläggning på provianteringslager (ingår i kod 0)
2	8	Uppläggning på och utförsel från tullkreditlager (ingår i kod 0 resp. 5)
3		Förtullning från tullkreditlager
4	7	Återinförsel och återutförsel efter reparation (reparationsvärde)
5		Införsel efter lönbearbetning eller innehållande returmaterial
6	9	Återinförsel och återutförsel i oförändrat skick
7		Införsel med tullfrihet enligt 27 § 3 tullkungörelsen (varor avsedda för viss undervisningsanstalt eller vetenskaplig institution)
8		Införsel med tullfrihet enligt 5 § tullförordningen (varor som icke eller endast i ringa omfattning tillverkas i landet)
9		Övrig införsel med tullfrihet eller tullnedsättning enligt tullförordningen

Vid framställningen av listorna kan utskriften avbrytas sedan uppgifterna över generalhandeln har kommit fram. Uppgifterna för de övriga koderna tas i de flesta listorna fram endast kvartals- eller årsvis eller annars vid behov.

Från SMKMBanden framställs listorna FH och NQ, i vilka sorteringsordningen är densamma som i bandet. Lista FH innehåller dessutom, för varje statistiskt nummer, uppgifter om import resp. export under samma perioder föregående år samt förändringstal för kvantitet och värde, både

för månadsuppgifterna och för de kumulerade uppgifterna. Jämförelseuppgifterna har tagits med för att underlätta den snabbkontroll som utförs av sta innan bearbetningen går vidare med framställning av övriga listor.

Varje post per statistiskt nummer och statistiskt nummer-land i SMKMBandet är försedd med den varukod enligt SITC till vilken det statistiska numret är hänförligt. I nästa bearbetningssteg sorteras posterna inom varje typ av varuström om på SITC och därinom på länder. Därefter framställs listorna IK och U.

IK-listan ger summor för samtliga nivåer i SITC och inom den lägsta nivån en fördelning på statistiska nummer. Dessa senare uppgifter är alltså desamma som i FH-listan, men sorteringsordningen är en annan.

U-listan består av tre delar och upptar varuposter, varuundergrupper och varugrupper (5-, 4- och 3-ställig SITC-kod) med fördelning på länder inom varje kod.

Genom fortsatt bearbetning sorteras posterna inom varje typ av varuström om på länder och därinom på SITC och statistiskt nummer, varefter lista RW framställs. Inom varje land i RW-listan är alltså sorteringsordningen densamma som i IK-listan.

I listorna FH och NQ redovisas import och export i skilda listor, medan listorna IK, U och RW innehåller både import och export.

Utöver de nämnda listorna, vilka har framställts månadsvis sedan 1963, har bearbetningarna efter hand ökats ut med speciallistor som framställs vid behov. Listorna har i huvudsak kommit till på begäran av kommerskollegium. På grund av att maskinprogrammet inte har varit uppbyggt med tanke på flexibilitet har önskemålen om specialbearbetningar inte kunnat tillgodose i den omfattning som har varit önskvärd.

2.2 Tabeller och tabellunderlag

I samband med framställningen av månadsstatistikens datalistor tas även fram tabeller för publicering i Utrikeshandel, månadsstatistik. Tabellerna erhålls från datorn i färdigredigerad form och kan efter granskning och viss komplettering användas för direkt reproducering. Vissa tabeller innehåller även uppgifter för samma period föregående år. Av månadspublikationens tolv tabeller framställs f. n. alla utom en i dator.

De uppgifter som skall ingå i publikationen Utrikeshandel, kvartalsstatistik lagras, efter maskinell redigering, på magnetband som skickas till tryckeriet. Tabellerna framställs därefter genom datafotosättning. En kontrollista över uppgifterna i banden granskas innan sättningen av tabellerna påbörjas. Kvartalslistornas innehåll redovisas i underbil. 3.

3 Årsbearbetningar

3.1 Underlag

Den statistik som framställs varje månad är preliminär i den meningen att uppgifterna kan rättas senare under året. Som ovan har nämnts kommer dessa rättelser till uttryck endast i de kumulerade uppgifterna. När bear-

betningarna av statistiken för december månad avslutas föreligger även en preliminär statistik för hela året. Under halvåret efter statistikårets slut granskas, kompletteras och rättas de preliminära årsuppgifterna av sta. De värdemässigt största rättelserna faller vanligen på exporten av järnmalm, där kalkylpriser har använts för månadsuppgifterna under året, samt på export och import av fartyg, där eventuella förseningar i uppgiftslämnandet korrigeras genom tillägg. Samtidigt görs en avstämning mot redovisningen i SCB:s sjöfartsstatistik av förändringarna i beståndet av svenska fartyg. Större rättelser förekommer även inom maskinområdet, där t. ex. utförseln av kon-signationsändringar kan bli föremål för justering beträffande värde och förbrukningsland.

Ovanstående gäller den granskning och bearbetning av årsstatistiken som utförs enligt samma rutiner som i den löpande månadsstatistiken. Den årliga statistiken över utrikeshandeln fördelad på inköps- och försäljningsland och på transportsätt framställs genom en särskild bearbetning.

3.2 Datalistor och tabeller

Sedan rättelseposterna har dataregistrerats förs de maskinellt samman med SMK-bandet för december, och ett nytt SMK-band med definitiva årsuppgifter ("månad 13") tas fram. Från detta band framställs samma listor som ingår i den ordinarie månadsbearbetningen. Även några av de redigerade tabellerna i månadspublikationen körs ut för att användas vid utarbetandet av vissa tabeller i årspublikationen Utrikeshandel och för andra ändamål. Årslistornas innehåll redovisas i underbil. 4.

För produktionen av årspublikationen framställs också särskilt redigerade datalistor, som efter manuell komplettering används av tryckeriet för tabellsättning eller direkt reproducering. För de två tabeller i Utrikeshandel, del 1 som är uppställda som tabellen i kvartalspublikationen framställs magnetband för datafotosättning enligt samma program som för sistnämnda publikation. Även uppgifterna till en tredje tabell i Utrikeshandel, del 1, som också datafotosätts, levereras till tryckeriet lagrade på magnetband.

3.3 Specialbearbetningar

Utöver ovannämnda bearbetningar, som grundar sig på summarposterna i SMK-bandet, görs årsvis en ny maskinell genomgång av samtliga primärposter och rättelseposter för att få fram underlag till uppgifter fördelade på dels inköps- och försäljningsland, dels transportsätt och gränskod. Dessa klassificeringsvariabler ingår inte i SMK-bandets summarposter.

Underbilaga 1. Innehåll i bandet med primär- och rättelseposter (B4-bandet)

	Import	Export
<i>Identifieringsuppgifter o. d.</i>		
Redovisningsvecka	x	
Redovisningsmånad		x
Tullanstalt	x	x
Häftesnummer	x	x
Redovisningsnummer	x	x
Importörsnummer	x	
Importdatum	x	
Exportdatum		x
<i>Kontroll- och styrkoder</i>		
Posttyp (primärpost, månadsrättelse, kum. rättelse)	x	x
Tullnedsättningskod	x	
<i>Klassificeringsvariabler</i>		
Typ av varuström	x	x
Statistiskt nummer	x	x
Ursprungsland	x	
Förbrukningsland		x
Inköpsland	x	
Försäljningsland		x
Gränskod	x	x
Transportsätt	x	x
<i>Undersökningsvariabler</i>		
Kvantitet i vikt (kg eller ton)	x	x
Kvantitet i annan måttenhet	x	x
Värde i kronor, cif	x	
Värde i kronor, fob		x
Tullbelopp i kronor	x	
Jordbruksavgift i kronor	x	

Underbilaga 2. Innehåll i summabandet för månadsbearbetningen (SMKM-bandet)

Beskrivningen avser den mest detaljerade nivån, dvs. statistiskt nummer – land. Bandet innehåller även summor per statistiskt nummer, kapitel och avdelning enligt CCC-nomenklaturen.

	Import	Export
<i>Styrkoder m. m.</i>		
Aggregeringsnivå (posttyp)	x	x
Koder för redigering av utskrift av uppgifterna i datalistor och tabeller	x	x

	Import	Export
<i>Klassificeringsvariabler</i>		
Typ av varuström	x	x
Statistiskt nummer	x	x
SITC-kod	x	x
Ursprungsland/område	x	
Förbrukningsland/område		x
<i>Undersökningsvariabler^a</i>		
Kvantitet i vikt (kg eller ton)	x	x
Kvantitet i annan måttenhet	x	x
Värde i kronor, cif	x	
Värde i kronor, fob		x
Tullbelopp i kronor	x	
Jordbruksavgift i kronor	x	

^a Uppgifterna avser dels den aktuella månaden (ej tull och jordbruksavgift), dels perioden fr. o. m. januari t. o. m. den aktuella månaden.

Underbilaga 3. Datalistor framställda månads- eller kvartalsvis

Såvida ej annat anges innehåller listorna uppgifter dels för den senaste månaden, dels för perioden från årets början t. o. m. den senaste månaden. Generalhandeln redovisas alltid, medan övriga varuströmmar skrivs ut endast i vissa listor. Tull och jordbruksavgift anges endast för de kumulerade uppgifterna. Med land avses, där ej annat anges, för införseln ursprungsland och för utförseln förbrukningsland.

Listbeteckning/ fördelad på	Uppgift om (I=införsel, U=utförsel)			
	Kvanti- tet	Värde	Tull	Jord- bruks- avgift
<i>Månadslistor</i>				
FH/ stat. nr	I,U	I,U	I	I
kapitel ^a		I,U	I	I
avdelning ^a		I,U		
totalt		I,U		
NQ/ stat. nr -land	I,U	I,U	I	I
stat. nr	I,U	I,U	I	I
kapitel ^a		I,U	I	I
avdelning ^a		I,U		
totalt		I,U		
IK/ stat. nr varupost ^b varuundergrupp ^b varugrupp ^b } }	I,U	I,U	I	I

Listbeteckning/ fördelad på	Uppgift om (I=införsel, U=utförel)			
	Kvanti- tet	Värde	Tull	Jord- bruks- avgift
avdelning ^b huvudavdelning ^b totalt	I,U ^c	I,U	I	I
U/ varupost ^b -land varuundergrupp ^b -land varugrupp ^b -land	I,U I,U I,U	I,U I,U I,U	I I I	I I I
RW/ land-stat. nr land-varupost ^b land-varuundergrupp ^b land-varugrupp ^b land-avdelning ^b land-huvudavdelning ^b land-totalt	I,U I,U I,U I,U I,U ^c I,U ^c I,U ^c	I,U I,U I,U I,U I,U I,U I,U	I I I I I I I	I I I I I I I
<i>Kvartalslistor</i>				
a) stat. nr-länderområde stat. nr kapitel ^a avdelning ^a totalt	I,U I,U	I,U I,U I,U I,U	I I I I	I I I I
b) kapitel ^a -land/länderområde	I,U	I,U	I	I
c) tulltaxen ^a -land/länder- område tulltaxen ^a	I,U I,U	I,U I,U	I I	I I
d) nordiskt varunr (kap. 60-62) ^a - land/länderområde nordiskt varunr (kap. 60-62) ^a	I,U I,U	I,U I,U	I I	I I
e) land (Östeuropa)-stat. nr land (Östeuropa)	I,U I,U	I,U I,U	I I	I I
f) land (Kina, Japan)-stat. nr land (Kina, Japan)	I,U I,U	I,U I,U	I I	I I
g) preferenslista med vissa stat. nr- preferensberättigat land	I	I		

Listbeteckning/ fördelad på	Uppgift om (I=införsel, U=utförsel)			
	Kvanti- tet	Värde	Tull	Jord- bruks- avgift
h)				
land/länderområde-varugrupp ^b	I,U	I,U	I	I
land/länderområde-avdelning ^b	I,U ^c	I,U	I	I
land/länderområde-huvudavdel- ning ^b	I,U ^c	I,U	I	I
land/länderområde-totalt	I,U ^c	I,U	I	I

^a Enligt CCC-nomenklaturen.

^b Enligt SITC.

^c Endast vikt.

Underbilaga 4. Datalistor framställda årsvis

Listbeteckning/ fördelad på	Uppgift om (I=införsel, U=utförsel)			
	Vikt	Värde	Tull	Jord- bruks- avgift
RW/				
länderområde/land-avdelning ^a	I,U	I,U	I	I
länderområde/land-huvudavdel- ning ^a	I,U	I,U	I	I
länderområde/land-totalt	I,U	I,U	I	I
Preferenslista 1/ tulltaxenr-land/länderområde		I		
Preferenslista 2/ land-varugrupp		I		
G ^b /				
ursprungsland-avdelning ^a - inköpsland-stat. nr	I	I		
förbrukningsland-avdelning ^a - försäljningsland-stat. nr	U	U		
I ^b /				
inköpsland-avdelning ^a -ursprungs- land-stat. nr	I	I		
försäljningsland-avdelning ^a - förbrukningsland-stat. nr	U	U		
L ^b /				
ursprungsland-inköpsland		I		
förbrukningsland-försälj- ningsland			U	

Listbeteckning/ fördelad på	Uppgift om (I=införsel, U=utförsel)			
	Vikt	Värde	Tull	Jord- bruks- avgift
N ^b / inköpsland-ursprungsland		I		
försäljningsland-förbruk- ningsland		U		
Tabellunderlag/ länderområde-avdelning ^a		I,U		

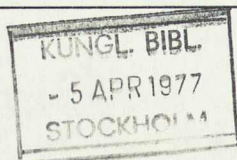
^a Enligt SITC.

^b Endast för poster med skilda koder för ursprungs- och inköpsland resp. förbruknings- och försäljningsland ("dubbla länder").

Statens offentliga utredningar 1977

Kronologisk förteckning

1. Totalförsvaret 1977-82. Fö.
2. Bilarbetstid. K.
3. Utbyggd regional näringspolitik. A.
4. Sjukvårdsavfall. Jo.
5. Kvinnlig tronföljd. Ju.
6. Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 1. B.
7. Rätten till vapenfri tjänst. Fö.
8. Folkhögskolan 2. U.
9. Betygen i skolan. U.
10. Utrikeshandelsstatistiken. E.

Statens offentliga utredningar 1977

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Kvinnlig tronföljd. [5]

Försvarsdepartementet

Totalförsvaret 1977-82. [1]

Rätten till vapenfri tjänst. [7]

Kommunikationsdepartementet

Bilarbets tid. [2]

Budgetdepartementet

Översyn av det skatteadministrativa sanktionssystemet 1. [6]

Utbildningsdepartementet

Folkhögskolan 2. [8]

Betygen i skolan. [9]

Jordbruksdepartementet

Sjukvårdsavfall. [4]

Arbetsmarknadsdepartementet

Utbyggd regional näringspolitik. [3]

Ekonomidepartementet

Utrikeshandelsstatistiken. [10]

KUNGL. BIBL.
- 5 APR 1977
STOCKHOLM

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-03323-2
ISSN 0375-250X